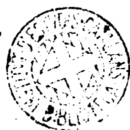

Regimēt dela cosa publica ordenat per lo reuerent mestre Francesch eximenes.

mars. **Valencia.** scorpio.

La letra quel actor del libre tramet endreçāt aquell als jurats dela ciutat de valencia. E aquest es lo prohemi.

Olt sauis honorables e reuerēts sēyors en Bernart malet. en Bernart de gurb: per los generosos. en Pere Johan. en Jacme romeu. en Berēguer de rojals. e en Jacme marrades: ꝑ los ciutadās Jurats de valēcia. Frare frācesch eximenez dl orde dls frares menors. Lur humil seruidor en jesuchrist: honor tostēps ab deguda reuerēcia. En aquell mateix senyor/ qui ꝑ salut dela cosa publica. mori ab sobirana caritat en larbre dela sancta vera creu.

Segueix se la letra.

Enyors meꝯ molt reuerēts. Lo trāscendent e molt alt legat del costat de deu lo pare. E cap de tot cristianisme jesu crist forma exēplar ꝑfet d tota virtut/ e dela nostra vida. Jatsia scāpas generalmēt la copiosa ma de aq̄lla sua sagrada doctrina q̄ eternalment ꝑ generacio natural hauia rebuda d aq̄lla font de deu lo pare. Empero molt pus altament e pus copiosa/ e pus amigablemēt la reuela e la buyda: en aq̄lls flums apostolicals: ço es en los sants apostols en quāt a ells hauia a venir lo regimēt de tota la cosa publica crestiana: dela qual ells apres lo dit glorios cap nostre foren/ specials e primers fun

dadors. Del qual acte axi cō de infalible document e magisteri irreprehēsible concep la mia ignorācia/ e veu q̄ aq̄lls qui regimēt tenē dela comunitat singularmēt/ e en special/ deu esser dada lum/ via/ e manera de aq̄lla: be e sauiamēt gouernar/ regir/ e mantenir/ cō en aq̄lls stiga pncipalmēt la salut del poble e sien als altres ꝑposats axi cō specials spills. E no resmenys axi cō asenyals als quals tirē tots los populars ballesters/ sagetes. Per q̄ senyors meus molt sauis e reuerēts. cōcebēt e vehēt yo a vll en aq̄st p̄sent tēps q̄ es lany dela īcarnacio del saluador. Mil. ccc. lxxxiij. lo grā zel feruēt volētat/ pura ītēcio/ e sanct ꝑposit q̄ en vosaltres es asauiament e ꝓfitosa regir la cosa publica dela dita ciutat de valencia/ a gloria del nostre redēptor. e cōseruacio del millorament de la dita ciutat/ e adeiectio de aq̄ll fill de ꝑdicio Mafomet. al qual ꝑ misericordia de deu ella es stada nouellament tolta ꝑ lo molt alt senyor rey en Jacme d' gloriosa recordacio ça atras rey darago. Per rabo de aço ꝑpose ala vostra reuerencia presentar aquest poquet tractat cōpost dels grans pares passats a regiment dela cosa publica/ no que ell sia mester a vosaltres. mas com diu la scriptura dada occasio al saui ja pus sauiament proceeix. Axi pens yo senyors meus que vist aci ço que los grans pares passats hā ordenat al regiment dela cosa publica. que dara a vosaltres occasio de veure pus aptament en lo vostre bon regimēt. lo qual veig q̄ executits ꝑ gracia de deu ab gran affectio cura/ e diligēcia. Supplich empero senyors meus molt reuerēts/ e sauis q̄ aq̄st poch

tractat sia tots temps suposat ala vostra correctio/ e sauiesa e de tots aqlls qui ab veritat/e per bon zel hi vullen res smenar. E parlant tostēps senyors me us molt reuerents ab correctio dela vostra sauiesa. veig que vosaltres en specials regidors de aqsta no ble ciutat deuets mes saber que altres del regne/po sats en semblant offici/atendre e treballar en vostre regiment e continuament vetlar ab gran diligencia e aço per les seguents.xx.rahons. ¶ Primerament p seruar netes les vostres consciēcies sobre los grās e molts sagraments que hauets fets al comēçamēt de vostre offici. ¶ Segonament per les grans distri bucions e administracions dels emoluments/e re/ ceptes dela cosa publica quius son en comāda aqui molts tenen lull vbert/ques fan/e namariē mes les errades que les auengudes. ¶ Terçamēt per la mul titud dels negocis que hauets a spatxar. ¶ Quarta/ ment per les differēcies de diuerses gents ab qui ha uets atractar. Car hauets en special mes que altres jurats del regne molt apartir ab cauallers/e ab no/ bles/e ab psones de paratge/e de honor. Les quals vos coue a sostenir/e atractar segons lur stament. ¶ Quintament. car sots en la frōtera del regne/per queus coue q̄ per guerra qui per pau/atēdre a molts perills quis porien sdeuenir per moltes guises. ¶ Si senament. sots mesclats ab diuersos infells de ques podeu sdeuenir innumerables perills ala cosa pobli ca per raho dela qual cosa fa mester q̄ lo nom de aqll maluat mafomet/no permetats per res honrar pu blicament a ells per tal que deus no sia airat contra

vosaltres/ni contra la terra. Axi mateix fa mester que los cullerats hi sien perseguits fins ala mort/e aquells quils fauorejē aci mateix en la terra/e fa mester que per seguretat dela terra no permetats q̄ los moros hajen ne porten nengunes armes offensiues per res que sia en lo mon. Car axi es proueit per priuilegi feyt en cort general celebrada a sanct matheu que tot hom se pot pensar que si los altres moros se mouen que aquests dela terra sa part hi faran.

¶ Setenament. car hauets a entendre ala mar axi com ala terra/e axi per amichs afauorejar/com per enemichs qui nous noguen. ¶ Huytenament. car hauets a gouernar molt poble/e daquell hi ha molt ajustadiç de diuerses terres. per la qual cosa es gran dificultat haunir ales leys dela terra. ¶ Nouenament. car hauets vos a regir p furs specials vostres los quals vosaltres deuets principalment mantenir e deffendre/e fer seruar. ¶ Deenament. car com hajats molt poble ajustadiç axi com dit es. coue que aquell suportets/e aiudets com aytal gent sia comunament pobra e deserta en bens temporals.

¶ Onzenament. car com grā part del dit poble no sia natural axi com dit es/ne sia per aço molt rich/ per tal lo fa pijor regir. car es abans scomogut/e aytant com menys ha aperdre es pus dispost afer auolot als majors/e als regidors si en res los toquen.

¶ Dotzenament. car com la ciutat sia encara quasi morisca per la nouitat desa preso/per tal vos coue vetlar ques repar en murs e en valls/e en carreres/e

en places/en cases/e en armes/en guisa que per tot hi aparexcha esser lo crestia reginiēt/e les cristianes maneres. ¶ Tretzenament. car com la dita Ciutat sia nouellament crestiana/axi com dit es/per tal co ue que souin aiudets a edificis ecclesiastichs. axi com son fer Iglesies/e monestirs/e lurs ornaments/e a/ satisffer a religiosos mes que altra ciutat del regne. ¶ Quatorzenamēt com la dita ciutat haja rebudes de nostre senyor deus grans gracies specials/e re/ bra tots jorns mes que altra Ciutat del regne. Per tal coue que regonegats pus souin deu/e li façats fer bells officis/e grans professons/e solemnitats. E no res menys hauets a fer grans caritats publi/ ques/e almoynes secretes/a molta sancta persona de vergonya/qui deus hi ha posada per merits dels quals nostre senyor deu vos fa los dits benifeyts grans. ¶ Quinzenament. car la terra aquesta pro/ dueix los homens aguts/e subtils/e entriquats/ p que fa mester de anar pus auisadament en tots sos fets/a aquell/e a aquells qui entre tals han atenir regiment. ¶ Setzenament. car la terra aquesta/e ciutat es desimateixa fort delitosa per quey concor ren molt homens leugers e de poca valor/e molta fembra aredoladiça/e hi ha moltes persones que volen fer aluz guisa/es preben prou/e que volen te/ nir stament. E per los nobles e cauallers que hi ha/ bunden/e per les terres stranyes que hi son prop/ per tal hi ha molts aqui no plau molt treballar. Ans fan vila tots jorns stants occiossos. Per que

per totes aquestes coses e per moltes daltres qui da munt son tocades/e fan atocar davall/coue que en aquesta ciutat haja souē grans bregues.e grans naf fres/e souen morts d homens e per cōseguent grās crims per los quals los regents han aportar grans afanys e treballs.¶ Deseteнament.car hauets en la ciutat de diverses officis de senyor mes q̄ en altres terres del regne/e ab cascūs hauets adepartir/e aue gades acontēdre/que per ells la libertat dela ciu tat no sia perjudicada.o per ells no sien fetes altres coses contra vostra iusticia. ¶ Dehuytenament.car com en cascun offici/e art/e stament dela ciutat so uin enteruinguē molts defalliments/e males obres axicom se fan en quiscun loch/auosaltres principal ment ve la reformacio/e tornar en bon stament.

¶ Denovenament com les dones sien aci queucom pomposes/evana gloriosen axi com se son en altres lochs del mon:e aytant mes aci/com mes se acostē ales pōpes castellanes. Per les quals vanitats co ue als marits portar grans carrechs/per les vestidu res superflues/e ornamē ts riquoses/e p altres mol tes sumptuositats que requeren. Per tal coue la vo stra prudencia per cōseruacio deles heretats que no vinguen amenys faça ,puisions discretes contra ay tals abusions.¶ Vintenamēt.car vosaltres hauets a veure sobre spitals qui es cosa que deus rigorosa ment requir/com sia cosa/e obra de spiritual miseri cordia. No res menys hauets atractar paus entre los discordants: per tal que la cosa publica stiga en pau. Que donchs tants asenyalats carechs portats

sobrel coll/apar que rahonablemẽt es dit que vosal tres senyors molt reuerents/coue mes saber be entẽ dre en lo regiment dela cosa publica mes que altres cõsellers ne jurats del regne. Per tant appar que es digna cosa q̃ tota res que bonamẽt ne discreta pers puixa ajudar aportar vostres carechs vos ajut per tal que sia participant del vostre merit.

Les specials bellesses dela ciutat de Valencia.

Empero senyors meus molt reuerents bon passar vos fa aquests tan grans carechs si pensats los guardos finals e eternals ja damunt allegats. E apres si pensats nostre senyor deu quina ciutat e quina terra vos ha comanada. Car dien los qui gran tẽps la han poseida que si paradis es en la terra que en regne de valencia es/e verdaderamẽt clara speriencia nos ensenya que aquesta es vna deles pus asenyalades terres del mon/si pensats en totes les sues noblesses/deles quals vos dire algunes poques quim venen a memoria de present.

¶ La primera. car vehem aci layre comunamẽt bell e clar/e no spes/ni fumos/ni terbol/axi com en frãça/ne en anglaterra/ni en alamanya/mas clar/e bell/quasi tostemps en juern/y en stiu/e en primauera/e autumpne.

¶ La segona es. car la ciutat es en terra plana/e la planicia es gran/e bella entorn/e engir enreujronada quasi de monts/e de fort belles valls/fertils/e d

fort agradosa vista. Per rabo de aço senyors q̄ dit es com es la gran bellesa/e bella planicia dela terra/ que deus vos ha dada deuets pensar ab gran studi que la puxats occupar en ꝓfitosos seruirs dela ciu/tat/e de tot lo regne pus que fer se pot degudament e lexar perdre aq̄st tan grā seruey dela comunitat ꝑ la negligencia/seria gran carrech deles vostres con/sciēcies e animes. car sapiats que vosaltres podets fer per les planicies posades en secans diuerses bo/scatges que serien fets tost/e aquells omplir de rou/res/e de carasques/e de altres arbres pertanyents a bosch/dels quals hauria la comunitat gran ajuda en lenya per ala terra/o per la mar en fer fustes. E la sala poria hauer de aço grās rendes si aytals boschs fayets plantar e ben guardar.

La terça es que tot aquest regne han gran mar e gran terra/quasi egualmēt se sten la terra ab la mar posant tot lo costat del regne posat vers les ylles.

La quarta que dita terra es abundada de fonts ꝺ rius e de moltes e bones aygues ꝺ ques rega tota la dita terra/ e es pus bella/ e pus fertil.

La quinta es. car aci abunda en cert tēps del any en vents purgants layre de tota corrupcio quey sia engendrada per la multitud deles aygues que ha/uets/ni per qual altra cosa. e per aquesta rabo es la terra sana/ e abta a lōga vida del hom qui te bon re/giment en si mateix.

La sisena q̄ aci ha quatre flums nauals. ço es gua dalauiar qui passa per valencia/e lo riu de millars qui passa per tota la terra de boriana e regua aq̄lla.

e lo riu de segura qui passa per oriola / e p altres par tides eregua aqlles es engraua prop guarda mar. e Xuquer per alzezira e cullera per los quals deualla fusta de castella / bella ab gran copia / e qui reguen la plana copiosament.

¶ La setena que la dita plana de regadiu / e arbora da ha bell tinent / e grā. ço es del coll dela garrofera tro a Xatiua e tro a oliua e tro a denia q̄ son d. xx. en xxv. legues. jatsesia que pus se stena fins al regne de castella / e darago / e del regne mateix de valencia.

¶ La huytena que la terra hon adam primeramēt habita quant stech gitat de paradis terrenal / ço es Ebron / ne la terra de promissio / ne patria que en lo mon sia per gran nom que haja / no habunda axi en tanta fruyta stranya / ne en arbres fragrants e precioses com aquesta. Car si en fruytes volem pensar aci ha rayms e gran vinyet a tota part ben regaua e endreçat / de aqui hauets vin blanch e vermell / noble bo e bell quis scampa per diuerses parts del mō Apres hic ha panses blanques / e negres / figues / molt oli / ametles / presechs / pomes / peres / teronges / limons / limes / adzebrons / aranges / cireres / de diuerses sorts guindoles / albercochs / magranes ginjols / nous / auellanes / sarmenyes / ledons / guaroses / prunes / nesples / codonys / alberriques / ab moltes daltres.

La nouena q̄ abūda en moltes liquors. ço es sucre e p̄ciosa mel en let / en mātega / en vi axicō dit es en aygues v̄tuoses q̄ valē amal d̄ pedra e adaltres malalties axi cō la fōt d̄ toris / e daltres moltes. axi matex

habunda en cera/pegua/alquitra/rasina/carbo/e
semblants coses.
¶ La deena habunda en diuersitats de grans/axi
cō de forment/ordi/mill/paniç dachça/auena/spel
ta/tramella/faues/ciurons/lentilles/fesols/pesols
tremuços/aroç/alquena/adçerquo/roja/pastell/co
mi/batafalua/alquaraulla.
¶ La onzena que aquesta terra beneyta es digna đ
grā laor que dins hun any mateix/dara mes ĩplets
hun apres daltre/ço es feratja/aroç/e forment/la
qual cosa creu no faça terra del mon.
¶ La dotzena es gran senyal de special gracia o ex
cellēcia dela terra/com aquesta terra es apta en fer
fruyts stranys e drogues orientals/en leua de fet/
axi com çucre/pebre/coto/çaffra/alazflor/aroç/
alquena/alcarauya/comi/alfalç/adcerquo/e bata
falua.
¶ La tretzena que habunda en molta bella/e bona
ortaliça axicom en tot linatge de cols/carabaçes/le
tuges/alberginies/melons/albudeques/cogōbros
naps/xereujes/pastanagues/alls/cebes/scalūyes
porros/rauens/e es gran marauella/que anadal ꝑ
dueix/e per tot lany/pesols tēdres/e vltra aço tots
aquells pertanyents a ortaliça/qui son tocats da/
munt en la.x.excellencia dela terra.
¶ La quatorzena habunda en precioses herbes spe
cialmēt en les muntanyes hon sen fan de tals que si
eren conegudes en lur virtut seria gran excellencia
dela terra. Les quals no res menys son fort precio/
ses. Axi com es romani qui molt hic habūda/ysop

eufrasia/moradiux/saluia/juliuert/mēta/alfabega ruda/clauelina/sajorida/gezmir, marauelles/pom damor/gauig/anglērina/liri/roses/violes d vltra mar e daltres fort pciosses moltes balausties/cele-donia/besoludi/fragasta/herba pastoral/herba be a te virginis buglosa/gram/donzell/artemisa/gau da/e daltres infinides les quals serien lōgues de cō ptar. E aço notats senyors per cert qui es digne de grā labor/q en aqsta terra singularment ha tres co-ses pciosses/les virtuts deles quals no son conegu-des sino p fort pochs/ςoes aygues/gleuef/e herbes Empo reuelar ho a nostre senyor deu aqui li plaura quant hora sera. Ultra aço senyors meus sapiats/q hauets en diuerses parts del regne de grans e de no tables amagatalls. que hic son despuys que los mo ros ne foren gitats enςa/en los quals ha coses fort precioses amagades/jatsia que ab maleficis dels dits moros/les dites coses hajen perdudes les lurs propries colors/deles quals coses ab vostra bona industria poriets venir en conexēςa leugerament de aquests amagatalls. he entes q na hu fort notable/ apres la font de benifallo/e altre fort asenyalat en lo terme de manizes/e dins la ciutat mateixa ni ha molts dels dits amagatalls/segons que poriets sa ber ab los moros mateixs antichs de aci dela terra sils strenyets d noues/o per altra forma de turment a dir veritat/e quels dits moros antichs reuelassen lurs registres secrets. ¶ La quinzena es q dona grā testimoni ala terra/q reb dl cel/e dles coses e signes celestials/grā e fort special influencia/ςo es q la ter-

ra en sa virtut es de tanta eficacia/q̃ ella cõserua axi
la virtut deles coses en ella sembrades e plantades/
q̃ les coses aq̃lles per be que sien daltra terra/o p̃ be
que rebordoneixquẽ en altres parties/empero aci
stã en lur ꝑpria forma. Aço podets veure a vll en les
cols de cicilia q̃ en qual seuol regne rebordonexen/e
aci stan tostẽps en sa ꝑpria virtut/e en lur ꝑpria for
ma. Per q̃ volen dir alguns q̃ no ha al mõ fruyt ne
arbre ne salsa ꝑciosa q̃ aci no visques q̃ sabia la ma-
nera de lur nodrimẽt. ¶ La setzena es q̃ sapiats sen
yors que lo pla dela terra aq̃sta/ha lo pati e la terra
grassa e argilosa e plena de rayls de gram/e daltres
bones herbes ṽtuoses. p̃ tal vos dich aci q̃ p̃ vtilitat
dela cosa publica si voliets ordenar ço ques segueix
Vosaltres li fariets grã ꝑfit/e fort notable/e per lo
qual tostẽps aq̃st regne seria a vosaltres molt obli-
gat. Fos dõchs vostra ordenacio aytal/p̃ tal q̃ la ter
ra aq̃sta fos abũdada en lenya/e enbroça p̃ cremar
ço es q̃ ordenasets q̃ los pagesos cauasen en sõ tẽps
quant les marjals e prats son sens aygua/p̃ les di-
tes marjals e pradals/fahent ne gleues dels quals
faesen grãs mũts/e stiguessen en lestiu al sol/e quãt
fosen les gleues seques/posasets lur preu quãtes sen
darien enlo cãp p̃ hun diner/p̃ tal q̃ls treballants si
saluasen couinentmẽt. car dich vos q̃ elles cremariẽ
cõ a bona lenya/eus abũdariẽ la terra q̃ quasi a res
no cost haureits copia de q̃ cremar en vostres neces-
sitats. e axis fa ḋ fet huy en dia en anglaterra. ¶ La
desetena es q̃ la terra aq̃sta/es axi disposta per al-
tra via/e manera a donar lenya abũdosamẽt que si

vosaltres senyors ordenaueu que les vostres ma-
rjals e lochs ergullosos fossen plantats de olms/de
verns/ d albers/e de xops/e d fusts semblāts/la ciu
tat abundaria en lenya/e la terra seria molt pus bel
la/e pus apparent/axicō es la orta de Caragona/e
dels verns se poriē fer cerquols als vexells/e d tots
los dits fusts poriets sostentar ceps plātats quis le
uarien en alt. Axi que p mesquiq fos larbre/valria
lany almenys mes de.xij.diners de renda a son sen-
yor/o.ij.ss.e nols caldria pensar/ni hi caldria negu
treballar. E he entes q los olms en special han efica
cia de cōseruar lo vi/qui p ells passa/o q en ells sta/
o en q ha alguna poca de cendra del dit olm matex
e aço seria bo en special a vosaltres p los vins q nos
mudasen ni tornasen agres. ¶ La dehuytena es q
abunda en bones carns e en molts bestiars/ tēdres
e saboroses/e formatges/e lanes bones e aptes per
a fer draps/e molts perimēts e pastures/e comar
qua ab la serrania/e ab castella don es notablement
seruida en aqsta part quant ora es. ¶ La denouena
es q abunda en moltes caçes/e de stranyes species d
ocells/e encara en caçes de cabirols/ceruos/e dal-
tres notables besties saluatges. ¶ La vintena es q
abunda la patria aqsta en peixs specials e molts de
mar/e dela albufera/e de rius/e d aqlls de diuerses
maneres. ¶ La vint e hūa es q la dita terra pdueix
axi matex noble seda/lli/e canem/e gleda p adobar
draps.e grana/pastell/gauda/e alazflor e altres di
uerses herbes/ptanyēts e aptes p a tintoreria ¶ La
vint e dues es. car la lēya sobredita q la terra aqsta

vos dona de fet es ꝓcios fust/e fragrāt/ẏoes romero de q̄ en altres terres enuides sen troba vna mata es plāta ꝑ los orts en grans reliq̄es/lo q̄l romero vos adoba lo pa/enlo forn/el fa fort sa/e la fragrācia cō forta fort lo ceruell deles gēts vltra les altres ꝓprie tats q̄ ha moltes/e fort ꝓcioses. ¶ La vint e terça q̄ la terra ꝑ special gracia es axi alegra e plasent/q̄ sol lesguart enamora los homēs quey venē daltres ter res q̄ no sen podē exir sino ab desplaer. ¶ La.xxiiij es q̄ la terra aq̄sta ꝓdueix cōunamēt fort la gēt agu da e apta d entenimēt e fort coratjosa e ardēt entenēt a honor/e cortesia/e no en auaricia/tāt cō les altres gēts o naciōs/ꝑ raho de aço acis trobē gēts honora bles ciuils/arreades/e ben encaualcades comuna/ mēt/e be endreçades/e be acullēts ꝑsones strayes entāt q̄ qual seuol hi vingues/ells se tenē deles gēts de aq̄sta terra molt ꝑ pus paguades q̄ de q̄l seuol al tra nacio quey sia engir ni entorn. ¶ La.xxv.es q̄ a questa terra ꝓdueix los homens ardits/abriuats/e fort aptes a armes/e es la causa natural/Car cō en lo planeta senyorejāt al signe de aq̄sta ciutat/q̄ es a/ pellat scorpius/sia mars/la influencia del qual mars sia animar les gents a batalles segōs que posen los astrolechs/ꝑ tal les gēts aci nades son comunamēt dispostes naturalmēt a armes/e son gents ardides abriuades/e fort coratjoses. E axi appar esser ver se gons cors de natura.car naturalment magnanimus es hō d grā cor/es piados e benigne en tots sos fets exceptat lacte dela batalla/lo qual acte mentre que dura lo magnanimus est terrible e cruel E perço dir Aristotil a alexandre. Disce pius victis vincendis

esse cruendus. Et alibi nō est clementia in bello. Que vol tant dir. Aprende esser piados als veçuts mas sies cruel als que has a vençre/car en bataylla noy ha pietat. Per lo contrari/ Pusillanimis es bō cōdur/e es hom naturalmēt cruel en tots sos actes de fellonia/sino en lacte dela batalla/ē la raho de aço posa valerius maximus.li.viij.caplo.ij.circa finem/per tals paraules. Ipsorū timori remedium a crudelitate mutuant. Vol dir aquels homens co/ uarts a lur temor manlleuen dela crueltat e remey/ ço es que per pahor que nols vinga dan/o de aqlls de quis dubten fan contra ells crueldat. ¶ La vint e sisena es molt marauellosa/e contra comū cos de natura/car com dit sia quela gent aqsta sia fort abri uada/e disposta a armes. Empero han axi dolç vo/ ler que tantost son reduits a pau/apres lur fellonia. la qual cosa es gran marauella pensada la influēcia dela dita planeta/car comunament los homēs na/ turalment disposts a armes/no son piadosos/ans son cruels/e per tal deuem pensar que aço es special gracia de nostre senyor deu. ¶ La vint e setena es q̄ açis fan algunes coses artificials/les quals donen gran fama ala terra/car son coses fort polides/e bel les/e qui nos troben comunamēt en altre loch. Axi com dit es comunamēt la obra comuna de terra q̄s fa a paterna e a carçre axi cō jarres cantes olles/tera ços/scudelles/cresols/librells/rajoles/teules e sem blāts coses moltes. Mas sobre tot es la bellessa dela obra de manizes daurada e maestriuolment pinta/ da/que ja tot lo mon ha enamorat/entāt que lo pa

pa e los cardenals/e los princeps del mon/per spe⸗
cial gracia la requeren/e stan marauellats que ꝺ ter
ra se pura fer obra axi excellent e noble.¶ La vint e
vuytena/es que segons q̃ dien los mercaders solem
nes de aq̃sta terra bixen ꝑ mercadejar.xxx.o.xxxiij.
specials smerços/los quals satisfan largamẽt ales
quatre parts del mon/ço es a leuãt e a ponẽt/e a tre
muntana/e amig jorn/segons que ꝑ mercaders de
bona cõsciencia so informat/entre los quals smer⸗
ços ni ha alguns que jatsia que no aparegueẽ de grã
preu/empero son en cascuna part del mon coses de
notable seruici a cascuna cosa publica.E pensats si a
vosaltres plau q̃ la obra despart q̃ par a vosaltres co
sa menys preada/empero q̃ faria bõ en aq̃sta terra/.
o en algunes altres sens gumenes/cordes/trenelles
cabaços/astores spartenyes/ certes sofferir nja bõ
grã afany y fretura/e encara en mar son molt neces⸗
saries les dites gumenes despart quis fan en aq̃sta
terra.¶ La vint e nouena es que aq̃st regne forneix
totes les terres circunstants/deles damũt dites co
ses/e les terres circunstants se buyden aci deles mer
caderies/e fan ꝺ aq̃sta ciutat lur cap/e refugi en tot
en lurs necessitats.¶ La trentena es q̃ per gracia ꝺ
nostre senyor deu/aq̃sta ciutat es a deu cõsegrada/ꝑ
la sanch de molts sancts martirs q̃ en ella prengue⸗
ren mort ꝑ amor de jesucrist/en tẽps q̃ era de infels
specialment lo benauyrat mon senyer sent vincẽt.E
apres dos frares sants qui prẽguerẽ martiri e mort
en la plaça ꝺla figuera ꝑ lo darer Rey qui fonch sara
bi qui stech apellat zeyt/e buzeyt.lo qual sarabi dix

aprés q̄ ell son crestiá q̄ los dits sants martirs li pro-
fetizaren ans q̄ morisen q̄ ell morria crestiá. E los
dits sāts martirs jahē en la sglesia d' frares menors
de terol en vna caxa pintada posada ala paret sobre
lo p̄ycador bon preyquē. p rahó deles dites gracies
e priuilegis de aq̄sta beneyta terra p̄sumim q̄ ella es
stada habitada quasi del comēçament del mō / ço es
de japhet fill de nohe ença. Car com de totes les ciu-
tats notables sapiaȝ qui les edificarē e aq̄lls qui les
comēçaren. Empo de aq̄sta ciutat no trobā res an-
tich / per q̄ appar q̄ quasi no es memoria della cō es
stada habitada. ¶ La trēta huna es q̄ aq̄sta ciutat /
e aq̄sta terra / es molt noblemēt poblada de nobles
viles / e bones / e lochs / e castells / e de polides alque-
ries / e de bons cōreadors / e molta bona gent de pa-
ratge / e de grās dignitats clericals / e de molta pso-
na santa scāpada deça / e della. E hoc encara de po-
ble be aueat aseguir lofficí ecclesiastich / e sermons /
e afestiuar / e asolēnizar qualseuol cosa quant se deu
fer. hoc encara es apta aseruar altres bones ordina-
cions qui toquen la temor de deu / e bona cōsciencia
¶ La trenta e dues es q̄ aq̄sta terra ha lenguatge cō-
post de diuerses lēgues q̄ li son entorn / e de cascūa a
retengut ço q̄ millor li es / e ha lexats los pus durs /
e los pus mals sonants vocables dels altres / he ha
presos los millors. E no res menys trobarets dins
aquesta beneyta ciutat quius pot ensenyar les prin-
cipals lengues del mon. Axi com son latí / ebraych
e morisch.

Conclusio dela dita letra.

Er totes aqstes coses e rahōs ha volgut nostre senyor deu que poble valēcia sia poble special e elet entre los altres de tota spanya. Car com sia vengut e exit p la major partida de catalunya eli sia al costat/empero nos nomena poble catala. Ans per special priuilegi ha propri nom/es nomena poble valēcia. E per aqstes mateixes rahons es digna cosa que la ciutat qui es cap de tot aqst regne haja nō valencia que aytant vol dir cō ciutat de valor/e ciutat que per excellencia val/e a valgut/e valdra ab la ajuda de nostre senyor deus fins ala fi del mō. E jat sia que en altres partides del mon/haja viles e ciutats axi apellades/empero aquelles e daltres terres com parlen de aquesta nostra reuerēt ciutat tostēps per excellēcia hi ajusten dient valencia la grā. Per aquestes rahons no ha suffert nostre senyor que sia posehida per infels/ans la ha donada a crestians p tal que tan nobla terra sia possehida per aquells qui hi glorifiquen/ey cōfessen deu tot poderos. Per aqsta raho lo molt alt senyor Rey darago en Jacme de bona memoria com la hac tolta a moros la dotta en special stament axi com vehets ha vull/si pensats com lo senyor Bisbe de aquesta ciutat en son capitol/e altres ecclesiastichs hi son notablament dotats. No res menys lo dit senyor dota/aci lo brach setglar de leys/e furs specials q̄ no han altres pobles del regne:e per aquesta raho plach al dit senyor

e als seus succeydors de nomenar sa pecunia quis a pella barçeloneses per altre nom es que en regne de valencia hi fos dita d reals de valencia / p les damũt dites causes e rahons. Car la barcelonesa / es aquel- la que ha senyal de creu tesa / mas la real de valẽcia / es aquella q̃ ha senyal de ram segons se pot veure en la moneda menuda corible en la qual ha asats d ca scuna de aquestes monedes / e dien los moneders q̃ lo real ha qualque auantatge ala barcelonesa. Enca ra en special / per la gran fealtat e lealtat / per la gra- cia de deu que en aq̃sta ciutat troba lo molt alt / e re uerent princep e senyor qui es huy en Pere rey d ara go quant la dita ciutat fon perseguida / e diuerses ve gades asetjada per lalt en pere Rey de castella / ça en rere / ordena lo dit senyor regnãt / que la ciutat aque sta sia apellada ciutat real / e coronada / e mana en- cara que lo senyal de aquesta ciutat / per nota de sin- gular lealtat / e per memoria perpetual adar als se- guẽts / sia coronat ab corona real y en ses letres reals cõ se nomena Rey de valencia que sobre lo dit voca ble qui es valẽcia sia feta corona ab la ploma de ma propria del senyor Rey scriuint / adar aentẽdre que ell aqui cõfessa que apres deu ell es Rey dela ciutat / e per la gran lealtat / e cordial fealtat que aqui troba en lo dit temps damunt expresat. Com donchs sen yors meus molt honorables e reuerents / deus vos haja comanada tan noble terra / e tan alta ciutat / e tan glorios poble / e tant endreçats habitadors ver daderamẽt fort vos deurieu sforçar de vetlar en son bon regiment per tal que conseruets les nobleses q̃

deus hi ha posades/e les façats creyer/quāt en vos altres sera e que per vosaltres valla mes e creixca la valor de valencia que tant val/e que deus ha feta d tanta valença asos fills/e valedors/que no sen trobe altra que aella pura valer/ni ab quis pura acōparar/en totes les sues valies e trespasāts valēties Per que senyors meus placia⁹ de tot en tot/ab tot vostre cor/e de tot vostre poder deatēdre a aq̄st alt offici/al qual deus vos a elegits treballar sauiamēt e coratjosa/per mantenir/e per millorar tant singular comunitat e tant real cosa publica/e darets grā exemple de vosaltres mateixs atots aq̄lls qui vostre regiment veurā/eus procurarets a vos e als vostres per tostemps gran nom/e fama/e corona/e induyrets los vostres successors qui apres vendran a fer semblāts coses. Per les quals coses guanyarets grās merits en vers deu/per que pens en special vostra paternitat/e prouidencia/que per lo diligēt treball del vostre bon regiment vos es per nostre senyor deus promes/e per lesperit deveritat/parlant p lo sant propheta ysayes/guardo/que vll de hō nou veu/ni orella nou hoy/ni en cor de hō no puja ni en aq̄sta mortal vida se poria esmaginar. E sens dubte digna/e justa cosa es que puix que aquells regidors qui mal regexen la comunitat/sobre tots altres portaran penes/e turments. Axi com legim sapientie. xij. que axi aquells qui noblement/sauia/e profito sa pexen les ouelles de deu per lur bon pastoratge/e diligencia paternal/que hajen sobre los altres en paradis guardo. ¶ E per tal senyors meus molt re

uerents q̃ aquest petit tractat haja millor orde en fi-
e aq̃ll quil legira pura pus facilmēt trobar les mate
ries que aci son/ he posades al comēçamēt les rubri-
ques seguents que declaren per orde la continencia
dels capitols/ e de tot lo tractat aq̃st en breu sūma.

Taula dels capitols de tot lo libre.

Capitol.j.qui posa que es cosa publica.

Rimerament dōchs ab la ajuda de nostre saluador hauē aci a veure que es ne que vol dir cosa publica/e sobre aqsta materia notareu les seguents quatre ,p posicions. ¶ La primera sies que cosa publica es alguna comunitat de gents ajustades/e viuēts sots vna mateixa ley e senyoria/e costumes/ sis vol aytal ajustament sia regne/o ciutat/o vila/ o castell/o qualseuol semblant comunitat que no sia vna cosa sola.. Per que apar que ajustamēt domestich qui es de vna cosa sola/ne part de alguna comunitat no es dita cosa publica/en aquella comunitat hon es part/ans es dita cosa particular/o personal/o propria/e axi ho posa lo philosof parlant de aqsta materia en la sua politica. ¶ La segona es aquesta que cascuna aytal comunitat deu esser composta de diuerses persones ajudant la vna alaltra segons lurs necessitats. Aço apar per tant.car com lo ligamēt de cascuna bona comunitat haja a esser vnitat/e beniuolencia dels habitants/e sia fundada/e ligada en amor/e en cōcordia/e cascu no puixa hauer de si mateix ço que ha mester. Per tal es necessari per conseruacio dela comunitat que la hu ajut al altre segons sa necessitat. Item per experiencia appar que hauem mester/moltes e diuerses coses/axi com menjar/beure/ vestir/e calçar/e axi deles altres coses/les quals no pot cascu fer per si mateix. E per tal en la cosa publica la hun ajuda al altre/ve

nent li que menjar e altre venent li que beure/e lal-
tre que vestir/e laltre que calçar. E axi la hu ajuda
alaltre en aquesta manera. e perseuerara la cosa pu
blica bastada com la hun ajuda al altre. per tal ha-
uem prouerbiorũ decimo octauo/ Frater qui adiu-
uatur a fratre ciuitas firma. E vol dir que lauos es
ferma e fort la comunitat dela ciutat/quant la hun
ajuda al altre/axi com bon frare ajuda coralment a
son frare. ¶ La terça es que tots los homẽs dela co
munitat/no poden esser eguals/appar aquesta pro
posicio per la segona/car puix la hun ajuda al altre
segons son stamẽt/axi com diu la segona/com les
dites diuerses necessitats dels homens requeren a-
judes de officis no eguals appar que los homens
no son eguals de officis en lurs stament. E que axi
sia que les necessitats dels homens requiren ajudes
inequals/appar ho/car la necessitat que requir que
sia lom ajudat ꝑ justicia no es axi egual la necesitat
q̃ requir q̃ hom sia ajudat en fam/ni en set. Car ala
primera necessitat ha mester aq̃ll qui mãte iusticia/
Axi cõ es aq̃ll q̃ te senyoria:e ala segona es bastant
hũ pages/o flaq̃r/o tauerner/los q̃ls no son eguals
a aq̃lls q̃ hã a sostenir justicia/axi cõ dit es de aq̃sts
axiu podẽ dir ꝺ molts altres officis ꝺla comunitat
¶ La.iiij.es q̃ la cosa publica es cõposta sumaria-
mẽt de tres stamẽts de ꝑsones.ço es de menors/mi
jans/e majors E aq̃sta cõposicio aytal/es axicõ hũ
cors humanal cõpost ꝺ diuersos mẽbres.e axiu diu
sant pau ad Ro.xij. Sicut in vno corpe multa mẽ-
bra habem᷒.oĩa aũt mẽbra nõ eũdẽ actũ habẽt. ita

multi vnum corpus sumus in xpo. E vol dir q̃ axi com diuerses mẽbres fan vn cors qui han diuersos officis son en lom/axi diuerses psones e officis fan hun cors ajustats/e vna comunitat la qual es apellada la cosa publica crestiana. E per tal victor parlant de aquesta materia en lo seu tractat/volent enseyar p quina manera la cosa publica era semblãt al cors del hom/posa que en la cosa publica hauia cap/e aq̃st es aquell qui ha lo regiment/o senyoria. los vlls/e les orelles/son los jutges els officials. los braços son aquells qui deffenen la cosa publica/ço es los cauallers/e los homẽs darmes. lo cor son los consellants. les parts generatiues son los preycãts e informants. les cuxes e cames son los menestrals. los peus que calciguen la terra son los pagesos qui la colren/e la exerciten per lur offici tostemps.

Capitol segon com per exemple dels mẽbres del nostre cors se deuẽ amar aquells qui son ajustats en fer vna cosa publica

Apres de aço lo dit doctor aporta apropòsit la paraula del apostol allegada tã tost desus/ensenyant com cascun bon hom d la comunitat/es/e deu esser/ver mẽbre/e viu dela cosa publica/e deu hauer la manera que mẽbre viu ha en lo cors en q̃ viu. Car diu ell veges lo mẽbre viu en lo cors/hon es naturalment situat/he atten quina manera te. E veuras primerament que tanta es la amor que te lo hun membre ha al altre/que la hu serueix axi dili-

gentment alaltre q̃ tot ço que aquell fa serueix als altres. exemple nauē. Car lo vll no solament veu asi mateix anāt. Ans encara veu al peu q̃ no encepech e ala ma que vaja ha obrar e atot lo cors ques sapia gouernar. Axi mateix lo peu no serueix solamēt asi mateix anant. Ans encara serueix al hull. car portal la hon vol res veure/o mirar. e serueix axi mateix a tot lo cors/e als altres mēbres portāt lo la hon volē anar. Axi mateix la lengua parla/ per seruey de tot lo cors/e la boca menja per su stentaco de tot lo cors/e si massa menja fa mal a tot lo cors. Axicom la error de cascun membre/ torna amal de tot lo cors. Semblantmēt pots veure que si la hun membre sofir mal/los altres sen cōplanyē. car si percuts a nengu en lo cap/o en qualque mēbre se vulla/tan tost lo braç si para e li fa scut/e la bocha crida ajuda e dona senyal de dolor. E si auegades per ventura hū mēbre naffra al altre/e li fa mal lo membre ferit o naffrat/no demana vēgança. Ans tot lo cors sta trist/es complany del mal quel mēbre naffrat haura pres. Pots axi mateix veure que hū membre no ha enueja de be/ni de offici del altre/ni iames la hū mēbre nol vol separar del altre/ans si la hū mēbre es tallat del cors/tots los mēbres e tot lo cors tremolen es smayen/e auoreixen aq̃lla separacio/axi quasi com a mort. Que dōchs diu aquest doctor volen dir aquests tan bells/e tan expressos/e tan clars exemplis/que deus ha anos ꝓposat/del cors/e dls mēbres. sino que per aço cascu de nos qui som membres/prēgam eximpli de amar/e de zelar/e de pus

nar vigorosamēt/e semblantmēt per amor d tot lo cors/ço es p la comunitat e p la cosa publica. E aquesta amor dela cosa publica dona aentendre sant pau ad Romanos.xij.quant dix. Multi vnum corpus sumus in xpo singuli autē alter alterius membra. E vol dir quant nos crestians pensam que tots som vna comunitat/e vn cors spiritual/del qual jesucrist es cap/molt nos deu aço inclinar que la hu ajut al altre/e tots ensemps ala cosa publica. Axi com en lo cors nostre vehē que la hun mēbre ajuda al altre/e aço conferma papa celesti.xij. quant diu. Etenim in vno spiritu nos omes in vnum corpus baptizati sum⁹. Co es adir aytant que lo babtisme nos ajusta tots en vnitat de hun cors quis appella cor/es crestia ligat per vna fe/e per vna sperança q̄ hauem en vn deu tot poderos/per la qual cosa los nostres sperits deuen esser tots vns en voler les coses quins ptanyen a ver crestianisme/entre les q̄ls es vna aquesta deles principals/ço es amar la comunitat he la cosa publica.

Capitol terç com la ley crestiana es noble: e fonament principal dela cosa publica. E com alguns han tengut lo contrari.

PEr les damunt dites paraules: appar com sanct Pau singularment informa los crestiās amolt amar los vns als altres axi com aquells qui sobre tota al-

tra nacio han ley de perfeta caritat/e qui mes mena amor/e mes la ensenya/e qui mills informa la cosa publica que neguna altra ley que al mon sia. E aço ensenya monsenyer sent agosti en la sua.v.homelia hon diu axi. Qui vol veure les grans excellencies de la sancta doctrina euangelica/atengue com ella ferma/e ligua altamant tota la cosa publica.car aquesta squiua en los regidors tota iniusticia/en los subdits irreuerencia/preyca atots humilitat/paciẽcia/e pietat/hauer en amor aytal als altres/com asi mateix. Squiua tota auaricia/e tota inmundicia e malignitat. Qui donchs tan be e tan ferm ensenya de fundar la cosa publica com aquesta sagrada doctrina? que tot mal squiua/e mana tota virtut/e tot ço que pot lom moure a amar nostre senyor deu/e son proisme/e aconseguir la gloria perdurable/ E vol dir per aço que crestians sobre totes nacions del mõ seruant lur ley/son les pus aptes gents del mon/e les pus endreçades a mantenir la cosa publica. Per que deus aci saber que Marcellinus scriuint a sent agosti/axi com appar en la sua quarta epistola si enten aprouar que la sancta doctrina crestiana si empatxa molt lo bon stament dela cosa publica/e prouau per tant. Car diu que prehica lo saluador axi cõ appar mathei quinto que negu no reta mal per mal e si negut tol la tua gonella que li dons lo mãtell/e que si nengu te dona hun bufet que li pares laltra galta. Les quals coses diu aquest doctor Marcellinus: destrohen en la justicia dela cosa publica/e fauoreixen massa los mals homens/e giten ha

terra los bons/la qual cosa es cõtra la sancta scriptura que mana lo cõtrari. Car mana deu a moyses en la ley com apar Exodi.xxij. Malificos nõ patieris viuere. E vol dir que no lexaras viure los mal fetos En mateix de vteronomi.xxv.caplo.mana. Quod mensura peccati plagarũ modus peccati. E vol dir que segons la mesura del peccat sera la quãtitat del/ la pena. E aço mana per tal que la cosa publica fos conseruada en bon stament de q̃ diu aqst/se segueix que la ley euangelica es cõtraria a bon regiment de la cosa publica/cõ ço que ella mana es contrari ales dites coses. ¶ Segonamẽt arguexen alguns aquest mateix ꝓposit. La ley crestiana aproua e cõsella virginitat en mẽys preu deles coses terrenals si, dõchs la cosa publica se gouernaua per aytals consells. se/gueixse que la generacio del mon tantost periria/e que negu no treballaria per la vida present/e axi cessariẽ tots los officis/e tota la policia dels estamẽts del mõ/de ques segueix q̃ lauors ni serien cauallers ni ciutadans.ni menestrals.ni neguns de aqlls qui ara sostenen e cõponen la cosa publica. ¶ Terçera/ment argueix per aqsta manera. Car axi cõ dien los presents romans/despuixs q̃ jesucrist/e son vicari/ e sa ley/hã senyoria en roma no feren de lur prou. E dien q̃ de lauors en ça la lur cosa publica es cay/guda/els han venguts infinits mals. Damunt los quals recõpta salustius/en lo segon libre/en los versos que comencen. Urbem fuisse zc. Qui serien fort lonchs de recitar basta al proposit q̃ los romãs son stats los majors homẽs dl mõ/e ni ha hauts molts

de millors/e de pus famosos/segons lo present cors de aqsta vida. E ara p la major part/son dolents/e malastruchs/de cap apeus/entant que mills aparē bandes/evinyogols/e goliarts/o sollarts/o gent d forca/que no ciutadans de roma. La qual cosa dien aquests/quels es sdeuenguda p tant quant les leys crestianes hi regnen. Per la qual cosa cōcloen aqsts que ley crestiana prejudica molt ala cosa publica eli es contraria.

Capitol quart qui sol les rahons fetes damūt aprouar que la fe crestiana repugna a bon stament dela cosa publica.

AQuesta error ensenya sanct agosti esser capital heretgia en la damunt dita epistola.v.e enlo.v.libre dela ciutat de deu enlo.v.capitol/e aqui ell ensenya la turpitud ela legesa de aquesta error/per diuerses altres vies/les quals aparen en ço que ja damunt es dit/e deuem dir dauall. ne les rahons allegades per marcelli valen res. ¶ Cō diu en la primera/que si la ley crestiana era seruada/la cosa publica periria per defalliment de iusticia/appar que diu cōtra veritat/e parla axi com hom ignorant. car en quant mana lo saluador justicia q promes lo regne seu a aqlls qui persecucio sostendrien per amor d justicia. Axicō apar mathei.v.z.xxiiij.que preyca poderosamēt contra los scriuans/e phariseus/que desemparen/fe/e jubi misicordia Per les quals coses apar q ell nela sua doctrina no era cōtra justicia nes

segueix que si lom que pren offensa ha paciēcia que ja per axo lo regiment dela cosa publica/no deja te nir iusticia de aquell qui fa la offensa. Car lo paciēt jatsia pura lexar la iniuria personal/empero no pot lexar la iniuria dela cosa publica/la qual se deu ven jar per aquell qui es regent la comunitat. Deuē en/ cara pensar la virtut dela ley euangelical que es tan ta que si era obseruada ja lauors noy caldria iusticia contra criminosos. car la donchs negu no pendria res del altre/ne retria mal per mal/apar p quant la uors negun mal no seria fet iames. Ne moyses no feu les dites leys p aytals gents cō aquelles q̄ aço seruen/mas feu les per los mals/ quels fos castich. Car cō diu sant agosti epistola j. ad eficiū ꝛsunt pau li ad tesalonicēses. iij. caplo/ Lex pp̄ter trangresso/ res posita est. E vol dir que la ley fon feta per casti/ gar los transgresors/e aquells qui viuen mal. Per que appar la raho primera de marcelli no hauer ne/ gun fondament de res/ne proua cōtra la ley crestia na. ¶ Ala segona quant diu que lauors cesaria tota la generacio del mon/e tota policia/responch te/e dich te que jatsia que lo saluador en jeneral haja cō/ sellat stament virginal/empero ell q̄ deu era/be sa/ bia que aquell stament pochs lo voldrien. E per tal dix ell. Mathei. xix. caplo. Qui potest capere capiat E volia dir que aquell stament era axi alt que nol pendria nengu sino aquell qui per special gracia sua nauria poder. Car com hauem sapientie. viij. Non possuȝ esse continens nisi deus dederit. E vol dir que negu no pot esser cast sino per special do de

deu Com donchs aytal gracia nola done atots nōs cal tembre que per amor de virginitat totes les gēts lexen offici de generacio humanal/e stament de matrimoni. ¶ Per aquesta mateixa via appar la solució al altre punt/car dius q̄ lauors si los homēs mēyspreauen riqueses que noy hauria policia/ni cosa publica. Respōch que aytal pobrea e menyspreu elegir ha esser per gracia special de deu/la qual nola dona sino apochs. Axi cō ensenya experiencia/per q̄ nons cal tembre daquexa part. e posem que axi fos de fet que tot lo mon se conuertis a aquestes dues ꝑfeccions/ço es a virginitat/e amenyspreear riqueses ja ꝑ axo nos segueix/q̄ entre aq̄lls qui tals coses seruarien/no fos coīnitat e cosa publica millor/e pus excellēt/e pus virtuosa q̄ no es ara entre aq̄lls qui d̄ ꝑsent sostenē les communitats. Car diuersitat de stamēts no fa cosa publica/cō dit es/mas es abellea d̄ la cosa publica e asuportacio sua/la qual suportacio no seria lauors mester ne axi necessaria quāt los homēs de tots pūts mēyspreassen lo mō/e les riq̄ses e pōpes sues. ans grā part d̄ls officis haurië acesar. E plaguesse adeu q̄ ja fossē en aytal stamēt. car lauors la cosa publica staria noblemēt/es poria mills regir asemblāça dela cosa publica celestial. la qual es en sobirana gloria/e virtut/e aço designa sanct agosti. segōs q̄ apar enlo segon libre dela ciutat d̄ deu enlo xix. cap. Jatsia q̄ ans dela fi d̄l mō la misericordia de deu fara aq̄sta gracia ala terra q̄ aq̄sta cosa publica de ꝑsent se regira a sēblāça d̄ aq̄lla gl'iosa coīnitat d̄ ꝑadis. Segōs q̄ sāt joā nos dona aentēdre apocalip

si.xxj.quant diu. Uidi ciuitatē sanctā iherusalez de:
scendentē de celo sicut sponsam ornatam viro suo.
E vol dir que ell en sperit veu la santa ciutat de ihe-
rusalem q̃ aparia que fos deuallada en la terra quāt
era lauors la terra santa/e ben regida/e endreçada/
e ben gouernada.

Capitol.v.qui sol al terçer argument: e posa molts mals contra los romās cō traris al proposit

El terç argumēt quāt diu q̃ los presents ro
mans dien q̃ despuys que iesucrist/e la sua
ley senyoreja roma/no feren de lur prou.
Responch los presents romās qui aço diē
no deuē esser allegats per testimonis en res de be/cō sien los
pus scelerats homens del mon. axi cō posa sant ber
nat ad Eugeniū. E dich que aq̃stes paraules allega
des e semblāts creu que diguen. Car aytals les han
acostumades de dir. car fills son de troyans catius/
e malestruchs/e parēts de grechs/e gent aredoladi
ça/sens cap/e sens entenimēt/poble auolotat ergul
los/e pobre/e malastruch/axi cō tostemps ho han
dat aentendre per lurs males obres. los peccats d̃ls
quals los han portats a aq̃sta legesa tanta/que blas
femen lo saluador/dients q̃ per ell e p̄ sa ley fan mal
de lur prou. Mas dichte q̃ aço que ells apellen/ells
fer mal de lur prou. Sapies que ells pensen q̃ sia fer
de lur prou/que tenguē les maneres d̃ viure qui tin
gueren alguns de sos predecesors quant senyoreja-
uen tot lo mon qui foren cruels tirants/e qui p̄ for-

ça subjugaren asi tot lo mon sens tot dret/e sens tot titol de iusticia/qui forē grās robadors/e ydolatres plens de tota malueſtat/e sens tota virtut. Car diu sant agosti q̄ lur iusticia q̄ tenien/ne los altres bens q̄ apparia q̄ fossen be no eren virtuts/mas solamēt hauien ymatge e semblāça a virtut. Car res q̄ fessen de be/nou fabiē per amor de deu/ans ho fabien per vsana/e p pōpa/e p guanyar molta fama/jatsia q̄ alguns dels homens nomenats amassen la cosa publica/la amor dels quals valia poch/pus q̄ ab deu no hauia rael. aytal vida apellen ells fer de lur prou axi cō a homens orats e desesperats/deurien abans tostēps plorar deles grās offenses q̄ han tostēps fetes adeu/e pijors q̄ homens q̄ al mō sien. Car ja lur començament fon orreu quant lur primer princep Romulus aucis son frare/e lur ꝓces pijor p lur grā tirānia q̄ ensenyaren a tot lo mon specialment als sants martirs/los quals quasi p.ccc.anys pseguirē p tot lo mon. E apres en la lur mala senyoria/Car per los dits.ccc.anys hagueren Empadors homēs maluats/e cruels/e tirāts/e terribles/ ydolatres cōtra iesucrist. lo primer dells fonch Cesar august sots lo qual lur valor/e senyoria/e q̄ fon mes nomenat q̄ tots los altres. no cōtrastant q̄ fos capital ydolatre e enemich d̄ deu/e lejamēt tacat del pejor peccat carnal excessiuament/entant que nos deu nomenar ne dir/segons q̄ legim enla martiniana. E apres hā tribulada la sglesia entēps de pau mes q̄ altres naciōs Car han fets e hauts antipapes/axi q̄ tots los qui son aqui creats/hā morts lurs sēyors ecclesiasticbs

e setglars/moltes o infinides vegades. E que enca/
ra presomesquen blasfemar lo saluador segons dit
es desus que despuys q̄ ell hi fon rebut ꝑ deu no ferē
de lur prou. Cert aq̄sta es de tāta prauitat q̄ es ma
rauella/cō per aq̄sta/e per les altres damunt dites/
e daltres q̄ dauall dire deu nols posa en infern/en
cors hi en anima/e tota lur terra sen entras en abis
Axi com feu sodoma/e gomorra. Mas creguen me
q̄ temps vendra q̄ nostre senyor deu los toldra la ca
dira papal e emperial/ela mudara en altre loch mil
lor/e vedran gēts que traurā tots los corsos morts
dels sancts/per tal que la ciutat aq̄lla romanga de/
serta de tot be. E quāt dien q̄ despuys q̄ reberen la fe
de jesucrist/los han venguts molts mals/dich que
ver se dien/empero cō dien q̄ los dits mals/los son
venguts ꝑ tal cō han cregut en jesucrist. Dich q̄ dien
maluestat e grā falsia/e blasfemia cōtra lo saluador
E en parlar axi/tenen la manera dels jubeus falsa/
ris que antigament/quant hauien per lurs peccats
qualque aduersitat/dehien q̄ aquell mal los venia ꝑ
tal cō seguien nostre senyor deu/e hauiē lexades les
ydoles. E si volen veure aquests quāts de mals los
vinguerē ans que haguessen rebut jesucrist/guardē
lo poeta qui es appellat Juuenalis satira. vj. en a/
quells versos que diē. Prestabat castas humilis for
tuna latinas quōdam: nec vicis cōtingi parua sine/
bat ꝛc. Semblantment aten/si ells volen atendre a
lur falsedat/aqui veurā que sens comparacio hague
ren mes/e majors mals dabans que rebessen jesu/
crist/que apres que lan rebut los grās mals que ha

gueren dabans que coneguesen jesucrist/dels quals mals parla Salustius en lo loch damunt allegat. Aten encara los mals que sanct agosti en lo tractat que sapella. Excidio vrbe. E en lo. v. dela ciutat de deu/en lo. v. capitol/e de aço parlant ell mateix en lo terç libre dela ciutat de deu/en lo. xviij. capitol. Diu que Anibal princep de africa vinent en Roma contra los romans tants cauallers los ocis q̃ tres modiās/ço es tres mesures grans foren plenes dls anells que foren trets de lurs mans. los quals tra/mes en Cartayna qui la donchs era principal Ciu/tat de africa La qual cosa fon abans que los romās haguessen rebuda la fe de jesucrist. Per que appar q̃ los mals que lauors soferien nols vengueren per la fe de jesucrist. Axi com lur prauitat allega/ne per cō seguent los mals que despuys han sofferts o soffirē nols venē per jesucrist/ni per sa ley. ¶ Nota que per res que dit haia dels presents romans/ne dels pas/sats/nou enten adir quels romans no hajen hauts molts nobles homens/e excellents en sauiesa/e en armes/e en amor dela cosa publica/e en gran justi/cia/e fealtat. Mas parle solament dels mals q̃ han hauts/volent ensenyar/que han lexats hereters de lurs malicies/ço es los romās presents/qui en lurs obres/e paraules mostren que son sement de canā engendrats de vibres/e tals que en res que diguen no deu hom donar fe/no contrestant que entre ells naja alguns de bons

Capitol.vj.que tota victoria e fortalesa devalla de deu: e que los romās aquells qui debiē lo cōtrari no deuē esser hoyts.

Segons veritat a tota nacio. es paraula abominable hoyr dir que pejor vaja a aquells qui serueren deu/q̄ aqlls quil blasfemen e li fugē cō tota gracia e tot be haja a venir de deu/e singularment deu se incline a dar ses riqueses a aqlls quil amen el serueren. E maiorment han de aço experiēcia en la cosa publica aqlls qui entenen en fet darmes. car dien comunament/ qualque sia la veritat/que deus mostra aqui specialment sa virtut en manifestar qual part ha iusticia e veritat. Atena Moyses cō confiant en sol deu/e per zel seu pugnant/mereixque q̄ pharaho fos negat ab tota sa companyia/e amalech que fos desbaratat. Axi mateix pēsa en los forts cōbatents/dels quals la scriptura fa mencio/axi com Josue/Sāpso/Gedeon/Dauid/Judes macabeu/qui tots haguerē victoria per special gracia/e ajuda de deu. E p tal hauem Macabeorū.iij. Non in multitudine exercitus belli victoria. Sed de celo est fortitudo. E vol dir q̄ victoria en batalla no sta en multitud de gents. ans deualla de deu/en lo qual sta tota nostra fortalesa. E p ço diu lapostol. Si deu es ab nos qui sera cōtra nos. E vol dir q̄ nons cal de nengu tembre/ni hauer pahor de res/pus que deu es ab nos/e nos crehē que ell es tota nostra aiuda en tots nostres treballs. Per tal legim de Moyses/e de aqll grā caualler de-

xeble seu Josue/que en lur mort inuocants per testi monis/cel e terra amonestaren lo poble de israel q̄ no desemparas deu si volien de lurs enemichs ha-uer victoria/e durar enla terra/en altra manera deu los lexaria caure en lurs mās/e gitarlos de aq̄ els ca tiuarien els portariē anores.axi cō despuys se feren. E de aço parla longament. Egisipus en lo seu libre vj. parlant als iuhe⁹ en p̄sona de iosefus pus famos iubeu/e cōuertit adeu/dient los axi. Deu vos ha de semparats.car vosaltres hauets desemparat aell/e aq̄ll deu beneyt queus defenia/ara sen es passat als altres enemichs quil seruexē e aqui ell los dona a en tendre q̄ ell se pensa q̄ deus passara als romās/axi cō aquell quil sabran mantenir e honrar/vet quina stimacio hauia aq̄st dels romans. Certes no lan ha guera/ne diguera aq̄stes paraules sis pēsas quels ro mans diguessen del saluador tan leja blassemia cō es aq̄sta q̄ dita es/q̄ ells diguē q̄ despuys q̄ la fe del saluador es entre ells/que nols haja sdeuengut sino mal. Verdaderamēt creu q̄ si los romās no hagues-sen altre peccat al mon sino aq̄st/qui es de tāta de-sconexēça/q̄ aq̄st es bastāt a disiparlos d̄ tots pūts. E crech q̄ ja la rigor diuinal ho haguera fet sino per merits de moltes dones sātes q̄ hā entre si mateixs Per totes les damūt dites coses apar q̄ los p̄sents romās qui aytals coses dien/no son dignes de esser presos en testimonis en lo nostre ꝓposit/e aço p̄ les rahons allegades. E p̄ aq̄sta raho mateixa/no deuē esser presos en testimonis en neguna manera q̄ toch la cosa publica nela sua vtilitat/cō lo fonamēt dela

cosa publica sia vnio/ caritat/e cordial ajustament de coratges/e los romans sien pestilents/e ergullosos/e enemichs de pau/segueixse q̃ no poden fer testimoni dela cosa q̃ impugnẽ/e hayrẽ/e q̃ an en abominacio/ço es pau e cócordia. e aço dona a entẽdre lo nom de lur ciutat quis apella roma. lo qual nom diriuat/o diuersejat/vol dir amor/per la qual cosa nos es donat a entendre q̃ roma es cõtraria a amor e vera pau/e ꝑ cõseguent a tota comunitat/e ala cosa publica. Nota encara q̃ roma es interpetrada fragens magisteriũ/ço es trencat magisteri. car nengũ magisteri ne rabo/ne bona doctrina no ha loch entre ells/qui los primers maestres/ço es los sancts apostols principals/e lurs succesors an ꝑseguits/e martirizats e lurs princeps an aleja mort exterminats/lurs bons studis antichs tots disipats/e lurs grans obres e fama/e nom de bons homens d' si foragitats. E ꝑ tal los jubeus antigament cõ fabien mencio dels quatre emperis principals del mon/e tractauen del darer/ço es del de roma/tostemps lapellauen nequam/ço es maluat/preuehents ja en spérit aq̃stes gents maluades/ales quals la dita ciutat hauia a venir. No cõtrastant empo aço nota be aci/q̃ axi cõ dit es damunt altra vegada ꝑ res q̃ dit haja no vull negar q̃ los romans no hajen hauts alguns bons homens sauis e notables en tẽps passat empero tants son stats/e son encara los mals/que los bõs passats no son stats bastãts acobrir les plagues dels mals. E ꝑ rabo de aço hauem adir dells/ço què sentim/ꝑ tal q̃ tot lo mon se guart dells/axi

nota

com dela mort/e q̃ res que ells diguē no es digne d̃ neguna actoritat/e ꝑ consseguent no deu esser res al legar de ells en res de bo. E finalment sapiats q̃ exce ptat q̃ an creença en la fe/en les virtuts morals ja mes noles volgueren tanpoch cō ara/e sens cōpara cio se gouernauen millor en temps q̃ eren infells q̃ despuys q̃ an rebuda la santa fe catholica. Car com dit es en aq̃ll temps sabien grans coses/e hagueren molt excellent hom. Axi cō dauall dire/mas ara tot lur fet es vengut ano res. E axis deuia seguir segōs q̃ monsenyer sant benet ꝓpheta/e posa ho sant gre/ gori en lo segon libre del seu dialogorum.

Capitol. vij. qui ensenya quines costu mes e maneres de viure deuen seruar a quells qui volen conseruar pau e concor dia en la cosa publica.

PEr ço q̃ dit es apar q̃ tota comunitat fun dada enla sāta religio crestiana/es sobira nament apta/a mātenir/e cōseruar lo be dela cosa publica. E aço principalmēt en quant la sāta religio ensenya e ꝑ̄yca/vnitat/e amor e concordia. Axi com a principals fonaments seus Per raho de aço nos ensenyaren los antichs q̃ ꝑ cō seruacio de aq̃sta vnitat deuien los homens amāts la cosa publica tals costumes obseruar/qui conser/ uasen vnitat en amor/e no prouocasen algu a ira ne abrega. E per tal scriuint de aq̃sta materia. Sci/ pio segons que recita salustius libro.ij. dix axi. Ego

trado vobis regnũ firmũ si boni eritis / ꝛ imbecille si mali. E vol dir aytãt / la comunitat del regne que jous leix sera a tots ferma si vosaltres sots bons / e si sots mals no pora durar vostra senyoria ni la cosa publica pseuerar en bon stament. Sobre les quals paraules nota lo comentador / e diu axi. Aten aci e veuras qual es la bonesa dels homens qui fan mantenir la comunitat en bon stament / e cõseruar la cosa publica. ¶ La primera es no amar massa si mateix / ni les sues coses. car tot hõ qui ha lo cor frãch e liberal a tirar lo a tota cosa de be hon se vulla. Aytal hõ es comunament dispost a sostenir pacientmẽt injuries / e esser cortes / e dolç / e amoros a tot hom e es affable / e gracios / e de bones respostes als altres / e qui sab dissimular los defalliments dels altres en son loch e temps. les quals coses cõseruen sobiranament la cosa publica / e lo contrari la dissipa de tots punts. ¶ La segona cosa diu aq̃st comentador q̃ ptany a bonesa de aq̃ll qui vol cõseruar la cosa publica / e la comunitat en bon stament. Si es q̃ lom no sia massa feruent / ni exquisitiu dels peccats dels altres / ne enço q̃ a ells no ptany. mas q̃ peu exut passe sobre los affers dels altres sino aytant cõ consciencia l forca al cõtrari / o zel discret sobre la conseruacio dela cosa publica. Axi cõ si algu destrohia la comunitat / lauors nos deu p res callar / ans ho deu p̃stament manifestar / ab feruor discreta en son loch / e en son tẽps ab manera sauia / en altra manera diu aq̃st comentador pot cõsell q̃ souint quãd veges q̃ no veges / e quãd oges q̃ no oges. Mas tingues lo cõsell

del ecclesiastich qui diu a xi. vj. caplo. De re que te nõ molestat noli certare. E vol dir dela cosa que not toca noten vulles entrametre/si vols viure en pau.
¶ La terça cosa diu aquest actor q̃ tingues fre en la lengua specialment cõseruant la/en les seguents costumes/e nodriments/ço es que nul temps no digues anengu son desplaer en la cara/ne faces offensa. Guardat de reportar paraules sobiranamẽt. car qui aço fa no es hom de recapte. ans ensenya que es minyo insensat. Axi mateix te guarda de vituperar o de mal a yr/o de menaçar a persona que no sia sots tu posada. E fuyg abregues axicõ ala mort. tostẽps sia cortesa ta resposta al foll/e al sensat/e axi apagaras lo foch de lur malicia/o almenys la refrenaras. Null tẽps no vulles trufar ab injuria daltri si vols que la tua trufa sia plasent atots. No diras paraules leges ne vils/per tal que not faces tenir per vil/ne faces menysprear atu/e ta ꝓmenia/e tota ta doctrina e bons ensenyaments. Seruaras fins ala mort secret atu comanat ꝑ quis vulla/e guardat en tẽps de furia que nol vulles manifestar/acar ço ensenyara quanta es ta virtut/e ta bonesa. E si est hom d valor tostemps seras verdader en ta paraula ꝑ tal que no defraudes negu/ne faces atots tenir te per no negu.. ¶ La quarta sies que tostẽps sies aparellat a vẽçre ta furor cõ vinga/e sia pus fort ta virtut e prudẽcia que no ta passio/e fer ta deus gran honor entre los homens del mon. No sostengues que negu parle mal ne faça deshonor aqualseuol altre/en la tua presencia/sis vol sia amich o enemich/ni sostẽdras scar

nidors de negu en tot poder/e semblãt seruaras als
enemichs. Car faç te cert que aqsta quarta doctrina
ha ensenyat ala fi de molts homẽs qui molt eren fa
mosos quis valien poch/e hauia en ells poca vtut/
e poch de be. Car lo hõ qui virtut o ciuilitat ha en si/
gran honor fa asi mateix adir tostẽps be de son a/
mich/e de son enemich. e aquells quiu hoen ne son
molt be edificats/e majorment cõ no solamẽt soffir
que mal sia fet a nengu en sa presencia/ans squiua
ab vigor q̃ dauant ell no sia dit mal per res. No vul
les esser loat per tostẽps de totes tes bones obres/
ans scientment fes be als altres amagadament. car
aqsta bonesa deu la reuelara hun jorn agran gloria
tua. Ama cortesia e trobaras qui lat fara. Sies co/
nexent en benifets rebuts/e tostẽps los prea mes q̃
no valen. car la voluntat del donãt deus prear sens
mesura. Nul temps no faces retret de benifet que fet
ages. car gran vilania es fer ho. ¶ La. v. cosa es que
sobiranament squius ergull/qui segons lo saui de/
sperta bregues/e vituperis/e enueja/e ira/mares
son de guerres e de bregues/e pensa tostemps diu a
quest doctor/que cõcordia/e pau/son conseruacio
tua/e deles tues coses en anima e en cors. e diu que
ab tant zel los antichs seruauen aqsta concordia q̃
per tal les multituts elegiren sobre si hũ princep/cõ
siderant lo dit de aristotil que diu en lo. xij. libre dela
metafisica/que vnitat de princep saui/te en concor/
dia les sues gents. E pensat encara q̃ ço que diu la
sancta scriptura que p peccat dels pobles sofir deu
multiplicacio de princeps. p raho de aço squiuauen

sobiranament a ytal multiplicacio elegint los en lo menor nôbre que podiē e solament a tants cō lo regi ment dela cosa publica ne bauia necessaris. E nota aci ab quāta art/e diligencia los passats zelauen la cōcordia e pau dela cosa publica. Car sapies q̄ p tal que los princeps no trencassen leugeramēt pau/ ni cercassen guerres. seruauen aq̄st stil/que si algun princep cōtra laltre mouia guerra/abdosos psonal ment bauien tots sols entrar en camp/e axis bauia a finar lur questio/q̄ aquell qui bauia victoria cōsen tien abdues les parts/e li satisfeyen asa intencio/e asa volentat. E per tal lauors comunamēt no fabia guerra bu cōtra laltre. E de aço mateix parla axi va lerius libro.iiij.caplo.ij.molt graciosament donāt exemple de Menelio/e Lepido/qui eren enemicbs empo cō foren ensemps lauors se cōcordaren/sens colp/e sens altra cōtesa. E yo mateix ne vists/q̄ fa bien grans menaces/e marauelles desi mateixs/q̄ quant eren en lo camp/sol nos mouien nes acosta uen alur cōtrari. Sant agosti axi mateix en lo.v.li bre dela ciutat de deu en lo.xiiij.ca.si parla de aq̄sta materia diēt axi.la cosa publica/mes e mills se ba amantenir ab bones costūes q̄ no ab armes. E p tal diu en lo primer libre cap.xxxiiij. q̄ debia Scipio fa mos p̄ncep roma q̄ la cosa publica de roma no sta ua ferma p fortalesa e bellesa d̄ murs puix que los bōs nodrimēts e costumes anauē a terra. e semblāt diu libro.ij.ca.ij. E p tal posa ell mateix en la sua.v. epl'a q̄ los princeps specialmēt deuē esser entesos a coregir males costumes/per tal que la cosa publica

e ells mateixs / no perescquen. E diu que bones costumes son fondamēt / en bones e degudes amors / no aquells que lo poble comu desija / vol e requer / mas aquells que volen pochs homens elets / e virtuosos segons que posa Policratus libro. v. caplo. iij. Alguns per mal vs de molts se pensen que males costumes sien bones. mas diu aq̄st no atenē als mals. Car diu lo saluador. Multi sunt vocati pauci vero electi. E vol dir que molts son los apellats a be afer bo de fet / e aposar bo en obra pochs. Per totes les damunt dites coses appar que lo primer fundamēt d̄la cosa publica / es cōcordia / e vnitat la qual enseuya sobiranament la santa religio crestiana. Per q̄ appar clarament que crestianisme es stament singular / e abte a conseruacio dela cosa publica.

Capitol. viij. com lo bon regiment dela cosa publica: requir que les leys sien fetes en fauor sua: e que siē bē obseruades per tots.

REquer encara la cosa publica per cōseruacio sua que sia ordenada e regida / p nobles / e profitoses leys / e aquest es lo segon seu fundament principal. E p tal deus aci saber que posa Tullius enlo primer libre dela sua rhetorica / que los jutges tostēps deuen girar les leys a cōseruacio dela cosa publica / car per aço son fetes principalment. E axi cō medecina no es feta per profit del metge / es solament per procurar salut al malalt. Axi la ley no deu esser feta

per profit personal del princep/ne daltre en particu
lar/mas per pfit dela cosa publica/la qual molts
naffren o tots. Si donchs lo princeps qui deu esser
lo bon metge/nos studia/que ab bones leys/e ab
bones costumes/la torne en sanitat/ço es en bon
stament. Semblantment diu sanct ambros omelia
prima dl exameron. E per tal que nostre senyor deu
sia fauorable als obseruants les leys/deuen les di-
tes leys esser fundades en caritat/e en justicia/e la-
uors aquells qui volen mal fer/nos poden scusar
sots ombra dela ley/no res menys que es sobirana
abusio q̄ la ley que deu esser regla directiua al hom
per anar dret en veritat/e deu entēdre principalmēt
ala honor e gloria de deu/que ella sia cōtra la ley di
uinal/e sia precipitant/e derroquāt lom en tot mal
E deus aci saber q̄ alguns amants lur propri profit
axi fermament obseruē tota ley e costuma quels sia
lucratiua en guanyar diners q̄ per res nola lexarien
p be que sia cōtra caritat/com empo ells sapiē que
cascuna aytal ley sia cassada p sancta mare iglesia/
axi cō appar/e ells axi mateix sien tenguts a restitu
cio de quant prenen/p vigor de aqlla corrompuda
ley/o costuma mala. Deu encara moure los homēs
a obseruança deles leys/e furs/e de bones ordinaci
ons/la dignitat/e noblesa de bona ley/Car si deles
leys de que posa aqll gran philosof Demostenes/es
exaltacio dela cosa publica. E axi mateix posa Pa
pinianus libro.ij. de natura de home/que cōdicio d
vera ley es/q̄ ella/e per ella sia la cosa publica destru
ctio de crims/e psecucio de scelerats/declaracio del

enteniment dels homens. Axi que ella sia a tots mi
rall de veritat/ regla de justicia/ ferm fundamēt de
tots qui amen la comunitat. Per raho de aço a dar
major actoritat a la ley/ deu esser obseruat en la ley
ço que damunt es dit/ ço es q̄ ella sia fundada en la
ley de deu. Car diu sanct agosti in libro de ciuitate
dei axi. Omniū legum est inanis censura/ nisi diui-
ne legis ymaginē gerat. E vol dir q̄ nenguna ley no
ha nenguna valor/ ans es vana e cassa/ si nos cōcor
da/ o no hix dela ley de deu. Car diu la sauiesa d̄ deu
prouerbiorum. viij. que per ell es/ ço es per les leys
regnen los reys/ e aquells qui fan les leys per ella
qui es ley de nostre senyor deu/ conexen e jutgen la
valor de lurs leys. E quant la ley es aytal cō dit es/
la donchs se deu stret seruar en la cosa publica/ e en
seruar la be vol e requer que los majors la seruen pri
merament e diligentmēt/ e lauors los menors han
pahor de fer lo contrari/ e entenen a obseruar la/
quant vehen que los majors ho fan. ¶ Legim que
com lo rey de arago en Pere/ digues ha hun serui-
dor seu/ que lla va la ley hon vol lo rey. Respos hun
sani hom al Rey qui era present e dix/ hoc mas no
deu esser Rey/ qui no te la ley/ o no serue aquella.
E aquesta manera tingueren los princeps passats/
Car axi stret les seruauen personalment que si ma-
teixs o altres per cars que fossen donauē atant grās
penes/ si perue ntura fessen lo contrari que era ma-
rauella a tot hom quiu vehia. ¶ Recompta Uale-
rius maximus/ libro secundo capitulo sexto de hun
gran hom de la ciutat de Roma qui hauia hun fill

qui per adulteri que lo dit fill hauia fet hauia aperdre los dos ulls/e lo pare volgue que la sentencia aqsta passas auant/o almenys lo pare perdes la hun ull/e lo fill que perdes laltre. Semblantmēt legim de Traja emperador/ne saul rey de israel no volgue perdonar la mort a johanatas fill seu/per tal cō hauia trencat son statut e son manament. Primo regum decimo quarto caplo. Sino que lo poble per força ho obtench. Els emperadors antigament hauien aytal ley/que si algun caualler exint se dela ost sua esuabis los enemichs els vences/o nols vences ell deuia pendre mort/pus que ell hauia trēcada la ley imperial. ¶ Deu esser encara la bona ley seruada per tal com ella delliura los ignocents. Axi com dona aentendre lo apostol sant pau. Actuum vicesimo quarto. e poneix aquells qui fan mal majormēt ala cosa publica Car punir aytals es gran justicia/e misericordia/segons que hauem dit/e lo cōtrari es cosa molt perillosa. Axi com hauem prouerbiorum decimo septimo hon hauem axi. Qui iustificat prauū et condemnat iustum vterque abominabilis est apud deum. E vol dir que aquell qui iustifica lo maluat/e aquell qui condamna lo just cascu es a nostre senyor deu abominable. Appar aci donchs com obseruacio de iusta ley es cosa misericordiosa/e necessaria. E viure sens leys es deles grans abusions del mon Axi com legim en lo libre deles dotze abusions on diu axi. Duodecimus abusionis gradus est populus sine lege. E vol dir que lo. xij. grau de abusio es quando lo poble viu sens ley/rahon es. Car lauors

lo poble es sens cap/e sens tot regiment/e gouern/ e axi cō aouelles sens pastor/e p conseguent lauors cau de tots punts/e ve a pdicio la cosa publica/tot axi cō la nau pereix qui no ha gouern/e les ouelles van auant/e caen en mans dels lops/car no hā pastor qui les regeixca.

Capitol.viiij.com lo bon stamēt dela cosa publica requer que los majors obseruen les leys principalment.

Nota aci en special ço q̄ dit es damunt de obseruacio dela ley quāt als majors que si los majors seruē primers les leys e los majors temen en obseruarla/los mals homens e los scelerats lauors sen corregirien enans. Per tal diu salamo. Sapientie.j. Uirtus probata corrigit insipientes. E vol dir que virtut aprouada/es fortalesa/e obseruāça deles leys quand es trobada e posada en lo regidor. Aqlla corregeix poderosament los folls per vergonya e per temor. E prech te quē digues qual hom es en lo mon per poch seny q̄ haja que no tema trencar la ley/o lo statut/o cōstitucio que veu obseruar a son senyor entregament/e pura/e sens nenguna reprehensio/ cert no pens q̄ negu que seny hagues digues lo contrari. E aqsta son la raho p que lo saluador nostre ço que manaua de aspredat als altres primeramēt ho fabia en si mateix per obra. E axiu diu sant jeronim en vna sua epistola dient axi. Absit q dominꝰ asperitatis aliquid iubet in seruis q prius in suis nō re/

cipit factis. E vol dir que no placia a deu que nostre senyor jesu crist james manas res als seus dexebles qui fos de aspredat o de pena sino ço que primerament observava en si mateix. Ell es aquell qui debia a sos dexebles/e a nos en persona lur/ço que es scrit johānis. xiij. caplo. Exemplum dedi vobis vt sicut ego facio ita z vos faciatis. E volia dir axi parlant ala comunitat crestiana/exemple vos he donat que axi com yo he fet axiu façau vosaltres. E nota aci q̄ los majors no son sino exemple/e mirall dels menors. Si dōchs don deu exir lum d̄ aquells hixfum pensar te pots quanta irreuerencia de nostre senyor deu es aquesta/e quanta provocacio de errar al poble/e de quant men pspreu/e penes/son dignes aquells qui aço fan/per rabo de aço diu sanct gregori en lo seu pastoral dels mals regents axi. Prelati tot mortibus digni sunt q̄ prodicionis exempla ad subditos transmittūt. E vol dir que los prelats e mals regēts dela sgesia crestiana de aytāts morts son dignes/com han dats de si mateixs mals exemples als altres. E la rabo per la qual sanct Gregori los repute dignes de morts si es. car los mals/p̄ lur mala vida provoquen los altres a pecar/e fer obres digues de mort davant nostre senyor deu/e axi destroexen/e cōfonen/e obscuren quant en ells es/les vies de salut als altres/ells fan peccar/e errar lejament/com se pora abstenir de furtar/e de tiranejar lo caualler/o lo noble hom envers los vasalls/quāt veu q̄ lo rey/o lo gran prelat fa semblant/cert grās armes pren a fer semblant per la mala obra que veu

fer a sos majors. Aytals grans homens son apellats persseguidors e enemichs de deu / e dela cosa publica. E per tal diu ell mateix en lo pastoral aytals paraules. Nemo in ecclesia plus nocet quam qui peruerse viuens nomen vel gradum sanctitatis habet / hunc enim propter reuerenciam gradus siue status corrigere nullus presumit et tunc culpa vehementer in exemplum extenditur dum pro reuerencia ordinis peccator honoratur. E vol dir axi que negu no fa pijor ala santa religio crestiana que aquell qui es en dignitat / e en grau de presidencia / e de honor / e viu en mal stament / e es la rahó aquesta. car diu que aytal hom negu nol gosa corregir ne rependre / per la qual cosa ell pecca pus leugerament / e ab aytant les sues males obres noen mes als altres / com ell faet aquelles es pus honrat que los altres ab sa mala vida. E que aço sia veritat aten e veges qual es al mon que no cuyt fornicar / o furtar degudament / quant veu que hun gran hom / e notable / axi com hun gran Bisbe / o rector / o religios furta / e comet fornicacio sens tota pahor e vergonya / e veges a vll que axi es. Car si tu reprens de sos mals algun hom simple criminos / ell te respondra et dira tantost / per que yo no puix aytal cosa fer / si lo Bisbe / o lo Rey / o lo batle / o aytal religios o fa. Vet com la mala vida del gran hom es via de fer semblant als altres / e pijor. No res menys encara appar que senyor que no serua sa ley / no aproua sa ley / ans la tinga per nulla / pus que seruar no la vol / e prenlin axi com al leo qui totes les petjades dauant dessa ab lo rocegar dela coha. Axi aquests

tot quant propofen dauant los altres destroeixē ab lur mala vida/ne aytals ab cara serena poden repē dre los fahents contra la ley. Car poden dir aquells la paraula que dix lo nostre saluador jesucrist en semblant materia/axi com legim luce quarto. Medice cura te ipz. Co es adir tu qui vols anni metjar metja primerament tu mateix. E perço tota lur preycacio e zel/en fauor dela ley es scarn e amenyspreu de lur psona. Car diu sant gregori. Cuius vita despicit restat vt eius predicacio cōtemnatur. E vol dir que aquell la vida del qual es menyspreada segueixse que ell per força sia poch preat en sa preycacio/e correccio/e en totes ses paraules. Per que a gran vergonya dels grans senyors crestians Legim dels infels passats/que per tal que les coses profitoses ala cosa publica se obseruassen mills/no perdonauen a ses propries persones/ne a fills/ne a mullers/ne a nenguna creatura/e fos qual se volgues qui fes contra la ley. Ans encontinent era punida segons la rigor dela ley. e lauors la cosa publica se mantenia noblement/e staua en sa valor/e en sa virtut.

Capitol. x. qui posa exemples de alguns asenyalats barons qui feren grans coses per tal que les leys fosen obseruades.

A Confirmacio dela damunt dita senten
cia podem entendre alguns notables
exemples dalguns barons qui en fauor
de lurs leys mostrarē grans noblefes/e
fortalesa. E primerament de Moyses
cap dels iubeus qui feu lapidar aquell qui cōtra ley
diuinal hauia collida lenya en disapte. axi com ap/
par numeri. xv. de seruar les leys. Semblantmēt es
allegat damunt/qui legim/ Primo regum. xiiij. de
saul Rey de israel qui no volgue perdonar a Joha/
natas fill seu primogenit/qui hauia passada sa ordi
nacio/ans volia que moris sens tota misericordia/
sino que lo poble ꝑ força lo delliura. Legim axi ma/
teix de Traja emperador/qui son fill volgue ociure
per tal com hauia mort vn infant qui guyaua vna
fembra orba/e ala fi cō per cōtrast del poble no po/
gues fer que moris/ordena que guyas la fembra or
ba mendicant/axi com linfant mort la solia guyar.
Axi mateix recompta valerius maximus libro. vj.
capitulo. vj. e es ja allegat damunt daquell grā sen/
yor/lo fill d̄l qual hauia comes adulteri/ꝑ la q̄l cosa
segons la ley deuia perdre los vlls/e lo dit pare per
tal que la rigor dela ley fos seruada/ volgue que lo
fill perdes la bū vll/e lo dit pare axi com era vna co
sa ablo fill quen perdes altre. e axi fon satisffet ala ley
¶ Jtem legim que Scipio marcus com hagues fe/
ta ley molt profitosa ala cosa publica/per tal que la
dita ley tostemps stigues ferma e duras demana de
gracia al senat de Roma que sa ley stigues fins que
ell fos tornat de alla hon anaua. E com li fos ator/

gat exis dela ciutat/e iura que null tēps daqui auāt ell noy tornaria/e aço per tal q̄ la dita ley null tēps no fos reuocada. ¶ Item legim de aquell famos cō seller roma appellat bruth/qui feu ab duys sos fills ociure/e aço per tal com eren notables esuabidors deles leys fetes en fauor dela cosa publica. De aquesta materia trobareu coses fort altes enlos libres dls machabeus/e aqui trobereu lo zel de aquell honorable mathatias. libro primo capitulo secundo. ꝛ libro. ij. capitulo. iiij. ꝛ capitulo. vj. daquell reuerent eleazar. ꝛ capitulo septimo/d aquells gloriosos set frares/ qui per zel deles leys diuinals prengueren mort dient axi. Parati sumus magis mori quā patiamur leges dei preuaricari. Co es adir aparellats som enans morir que no trencar les leys que nostre senyor deu nos a donades. E generalment aquesta costuma era antigamēt entre los romans en temps que ells senyorejauen lo mon/que neguna persona que hagues comes contra la ley/no podia scapar p nenguna via del mon/e fos qualseuol/e donse vol. E per aquesta raho asignificar recompta Egidius: libro secundo que leys fetes per aquell famos cap d leys appellat Solon/foren scrites en post de fust/e alguns despuys ne foren scrites en launes de ferre/ Axi com encara appar en Roma/e tot aço fabien a donar aentēdre/que la ley axi com a aferre deu esser reputada fort/e immutable/ e defesa fortment ab força fins ala mort/e raho ho aporta que axi sia fet/ per quant la ley es mirall de veritat/e regla de justicia/qui son coses sobiranament forts/e qui tostēps

bruth

machabeus

egidius

ala fi vencen/e triunffen sobre tota cosa quils sia cōtraria. Axi com dix zorobabel segons que legim esdre tertio τ quarto. Debia sanct agosti epistola quinta que aquella ciutat es de deu en la qual veritat regna es regeix per la ley de caritat/e la manera es en veritat ço es fermetat tanta que veritat ni caritat noy poden james perir/Ans eternalment e sens fi duren.

Capitol.xj.com los mals regents destroexen tota la cosa publica.

Mas enlo tēps p̄sent axi es cayguda tota la cosa publica p los mals regimēts dels princeps/e dels regents que neguna ley que facen no pot durar/ans decōtinent la lexen perir/per lur negligēcia o la reuoquen per lur poca virtut/e inconstancia/e sis te tendran la contra los menors/e no contra los majors. E fan dela ley tela daranya que no pot retenir res que sia fort/mas rete mosquits e coses sens força/Uet que fa defalliment de consciencia/e poca virtut/e fortalesa/e poca amor ala comunitat/e esser afeminat/e sens negūa bonesa/e esser moll e fret e tebeu/en tota res de be. Per tal lauors quand los simples veen q̄ los regidors lexen axi perir les leys deuen los ho dir ab feruor/seruada reuerencia tots temps/e loch e temps. E axi ho feu sant pau ab molta feruor segons que legim. Actuū vicesimo tertio.

on legim que dix a aquell president quil fabia açotar. Et tu sedens iudicas me secundũ legem/ꝛ contra legem iubes me percuti. E vol dir axi al dit president/ab quina cara pots mi fer açotar cõtra la ley tu qui seus en aqueixa cadira per mantenir la ley quasi que digues que gran confusio feya asi mateix que ell fos en cadira de dignitat per mantenir la ley e que ell fes contra la ley. Car la ley romana manaua que nengu ciutada de Roma no fos açotat. E lo dit president fabia açotar lo glorios sanct Pau qui era ciutada de Roma/per la qual cosa lo reprenia sanct pau rahonablement. Car lo president aquell fabia obra publicament no de regent/mas de minyo/e de hom ignorant com qui no sap la ley. Per que sapies que com la communitat ve en aytals regidors/la donchs ella jau de tots punts a terra. Car lauors los regidors son axi com aminyons sens enteniment/en mans dels quals es posat iuhy a gran destructio dela communitat/e a gran menyspreu ꝺ justicia. E axi cõ diu philosofus. Sapiẽtie duodecimo E per tal dix salamo ecclesiastices decimo. Ve terre cuius rex est puer. Co es que mala ẏta es la terra dela qual es rey hun minyo. Car lauors es senyal que nostre senyor Jesu crist vol aquella communitat de tots punts gitar a terra/e apportar la anores/puix que ell lexa lo regiment en ma de home sens enteniment/e sens consciencia. Axi com es lo minyo qui res de aço no ha. En aço specialment pots veure clarament que nostre senyor deu enten a disipar la communitat aquella aqui dona aytals regidors/que

Salamo

com ells fagen aytants mals cō se volen/e aquis vo
len/e vltra aço lexen perir les leys d tots punts. em
pero no es bom al mon/qui per neguna cosa coui/
nent remey hi puxa dar/rabo es p que no si pot dar
consell. Car lauors lo regidor sera foll/e insensat/e
per cōseguent tot si pert ses paraules. Com diga lo
ecclesiastich. xxij. Cum dormiente loquitur qui nar
rat stulto sapientiā. E vol dir que ab hom durment
parla/qui a hom foll diu paraules sauies/o sera afe
minat e moll/es regira per fembres/o per altres p/
sones semblants a ells mateixs o pijors/e no hā ver
gonya ne execucio/ne virtut en sos afers/o curara
de coses inutils/e impertinents a sos afers o a son re
giment. e axi dels altres empatxaments infinits q
hi seran tants que de tots punts lo regent aquell do
lent sera inapte a tot regiment/e per consegueut la/
uors la obliuio dela ley/ve e proceeix dela adolescē/
cia del regidor/de ques segueix finalment lo princi
pal ço es destructio dela cosa publica. E aço volgue
dir Job/quand dix caplo. xxxiiij. Propter peccata
populi regnauit ypocrita. Ço es que per lo pecat del
poble permet deu regnar ypocrit/o hō ab tal defal/
liment que per son mal regiment tota la cosa publi
ca es perduda. Car axi com naffra de cap es mortal
a tot lo cors/axi dolencia de regidor apporta ab si
mort de tota la comunitat. E per tal a ordenat san/
cta mare sglesia que tots los preueres en lo canon de
la missa preguen a nostre senyor deu/per los prin/
cipals regidors del mon/ço es pncipalmēt per lo pa
pa p lo bisbe/e per lo senyor Rey/per tal que la co/

munitat crestiana no cayga p los lurs peccats/e es ꝑfitos e fort meritori cõsell/a cascu de pregar a nostre sẽyor deu/tostemps en special per la cosa publica/e per lo princep de aqlla/axi com per lo cap don ha venir apres deu/bon stament ala cosa publica. De aquesta materia si a deu plaura dirẽ longament dauall quand parlarem del regiment dels princeps

Capitol.xij.qui ensenya lo terç fonamẽt dela cosa publica be es mantenir rigorosament iusticia.

Lo terc fonamẽt principal dela cosa publica sies que sia regida per dreta justicia. La rahó p que lo profit/elo bon stament de tota la comunitat/requer que sia regida per justicia/sies/car de justicia axi cõ de vera virtut/hix tot lo ligament/e sostenimment/e fortalesa dela cosa publica/axi cõ veuras si atens ço que diu Tulli libro primo de officiis.cap.vj.e diu. Quod iusticia est virtus q̃ comuni vtilitati seruata dat vnicuiq₃ quod suũ est. E vol dir q̃ justicia es virtut aytal que seruat primerament lo profit dela cosa publica dona acascu ço que seu es. Per les quals paraules pots veure cõ justicia principalment guarda al ꝑfit dela comunitat/e puix entena fer be acascu en particular/car del profit comu se segueix ꝑfit acascu dela comunitat en quant son mẽbres dela cosa publica. E si tu vols veure per quina manera justicia guarda lo ꝑfit comu.aten cõ ho declara sant benet en hun sermo del auent hon diu/ju

sticia per tal quant ensenya dar acascu ço del seu/e ço que li pertany p cōseguent ensenya de dar acascu ço del seu/e ço que li pertany/e semblātmēt ensenya de dar acascu/ço es/als majors/honors/e reuerencia/e obediencia/als eguals amor/e ajuda en son cas/e suportacio/e paciēcia/als menors pietat/cōsell/e endreçament/segons posibilitat dela persona justa/les quals coses p tots seruades roman la cosa publica altamēt gouernada. E p tal deya aristotil: en lo quint libre/deles ethiques/q̄ justicia es virtut axi marauellosa q̄ les steles del cel no si deuen acomparar. Per rahó de aq̄sta cosa los romās li feren tēple/e ydola/p donar li special honor/segons q̄ diu sanct agosti en lo primer libre de doctrina crestiana cap̄.v.e per aq̄sta mateixa rahó conclou sant agosti en lo segon libre dela ciutat ď deu/en lo.xix.capitol e diu que sens iusticia la cosa publica no pot esser james ben regida ne gouernada. Ans diu q̄ dix belli⁹ q̄ no ha res al mon q̄ tant sia cōtrari al bon esser/de la cosa publica cō es defalliment de justicia. Per q̄ sanct agosti en lo quart libre dela ciutat de deu/diu axi/Remota iusticia quid sunt regna nisi latrocinia E vol dir que si justicia defall en lo mon/no son altra cosa los regnes/e les senyories sino ladronicis e roberies. Per tal dix tulli libro primo caplo.vj.que tanta era la virtut de justicia que ella guarda cōtra tots los mals/e dona atots spida de tot be. Car temor de justicia fa segurs atots los treballants/en mar e enterra/fa los solitaris star sens paor/als pobils/e ales viudes desemparades dona ferma sperā

ça/los scelerats fa fugir e tots los mals faents spa-
uenta/tots los ben fahents alegra/hoc encara acō-
firmacio de sa fortalesa fa que no solament fortifica
la cosa publica. Ans encara p sa gran valor/e noble-
sa fa durar la cōpanyia dels ladres. Car si lur prin-
cep no serua justicia en distribuir les coses furtades
los altres lo leixen ol aucien. axi com de fet se veu
perclara e manifesta experiēcia. E per tal diu sanct
agosti en lo libre dela ciutat d deu/que la cosa publi
ca romana aytant stech ferma/e hac lo regimēt del
mon general/cō ama e serua justicia/e quant ella pe
ri entre ells/la comunitat vench a terra. E aquesta
matexa cosa publica proposa aquest doctor esser ne
cessaria a tota comunitat/ço es de tots punts ser-
uar justicia si no volem tots venir finalment a no
res. Per raho dela qual cosa diu ques deu guardar
la comunitat de comanar justicia a persones qui no
la sapien tenir/o nola volen fer/Axi com son jouēs
e homens corromputs per amor de pecunia/o per-
sones negligents/o pereoses en lurs fets/o aquells
qui son massa amants si mateixs/o persones mol-
les qui no han nenguna virtut/ni esforç/ni neguna
força. E mes auant diu lo desus dit sanct doctor que
aquell qui per fauor/o per odi/o per complacencia
elegeix homēs nefaris inabils/o ineptes a aytal of-
fici tan alt/aquell destroeix la cosa publica/e comet
dauant nostre senyor deu gran peccat. Per la qual
cosa deu los porta finalment a gran minua/e gran
desonor/en aquesta vida e en laltra/e souin loy por-
ta deu per ma de aquell mateix quel elegeix con-

tra sa consciencia a tenir aytal offici. Car diu la ley diuinal de vteronomini.xxv.ca. Per que peccasti p eadē torqueris. Lo es q̄ per allo seras punit per que as adeu offes e peccat. E per lo cōtrari sapies que aquells qui zelen per la justicia dela cosa publica/e sofiren tribulacio/que deu en aquesta vida/e en laltra los fa specials honors/gracies e priuilegis. E p tal dix lo saluador. Mathei.v.cap̄. Beati qui persecuciones patiūtur ꝓpter iusticiā quoniā ipsorū est regnum celorū. E vol dir que benauyrats son aquells qui sofiren ꝑsecucions e tribulacions per mantenir justicia/car p dret de aquells es lo regne de deu. Recompta valerius maxim⁹ libro.iiij.caplo primo/q̄ tanta era la amor quels antichs bauien ajusticia p sostenir la cosa publica q̄ lurs ꝓpris aduersaris personals amauen quant los vebien iusts/e quant vebien q̄ ab justicia sostenien la comunitat/Axi com en special recōpta aqui de bun bom notable que en aço specialment se deuen gloriejar los regidors dela cosa publica/quand veen q̄ en tēps de lur regiment la justicia aells acomanada sta en sa força e virtut/e lo cōtrari es aells gran cōfusio en la cara/e gran dejectio de lurs coses/e gran dolor alurs cars amichs e gran infamia de lur nom/e gran dāpnacio de lur anima. Axi cō bauem adeclarar dejus quād tractarem/com lo princep deu esser just/en lo proces daquest libre.

Capitol.xiiij.qui posa lo quart fonamēt dela cosa publica:e es fealtat.

O quart fonament principal dela cosa publica si es fealtat fuada entre los homens/rabo es. car axi com perseuerar ab persones deslealts tol lo cor/e la audacia de fer justicia/e coses ardues/e de valor a aquell aqui pertany ferles. Axi quant lo regent stant en fealtat/e lealtat entre aquells entre qui habita lavors lo cor li fortifica de fer virtuosament e sens pahor tot ço quis pertany a son offici. Semblantment si aquell qui parla en lo consell per ques regeix la cosa publica/veu que aqui na de grans falsaris e baraters qui ab manyes e maneres lurs li empatxaran son bon consell ho reuellaran/null temps aytal hom poria consellar entegrament ni perfeta. car pensara axi aquest es aytal/e axi per quem cal ami donar aquest bon consell pus que no sen seguira res de fet per aytal/e aytals qui falsament o empatxaran. Ans sen seguira mal. car reuellaran aquells mateixs mon consell a aytals qui tostemps ne seran mos enemichs. Vet com per temor de infealtat es bon consell perdut/lo qual en presencia de homens leals hiria auant/e aprofitara molt ala comunitat. E es axi que quant hom ha pres en costuma de esser desleal/null temps o atart/sen volra castigar. Recompta lo fabulari que lo leo tench consell ab totes les besties que batallasen contra los ocells quils fahien molt de mal els descobrien quant anauen acaçar/e dixeren algunes deles majors besties al leo. Senyor hisqua la gujneu del consell. car si non fa reuelar nos a lo consell/dix lo leo que no fahia afer/que axi mateix era interes dela gujneu ço

quiens fan los ocells/no res menys q̃ tots aquells qui son en lo consell an jurat tenir lo secret/axi ma/teix que en reuelar lo consell ha pena de tracio/per que no appar que la gujneu gosas ne volgues reue/lar lo consell puix tāts perills li van. Senyor digue ren les dites besties tan letg vici ha/de esser falsa e deslleal/que si tots los perills del mon li eren dauant non tem nengu. E posem quels temes puix que nos altres tenim al cor que la gujneu es entre nos/null temps nos bastara lo cor/de donar vos bon cōsell/ tement nos desa desllealtat/e vici creent de contināt reuelara lo cōsell. Lauors totes les besties cridaren alta veu que la gujneu anas defora/e axi son fet. Sē blantment es del hom deslleal/car p molt q̃ diga ne que faça/nol acostes atu mateixs p res/car siu fas lejament ti trobaras enganat. Per tal diu aq̄st aqui mateix hom fals es mur fals axi q̃ cau tantost cō es hun poch cōbatut. Mas leal hom es mur fort qui te atot colp qui vinga contra la comunitat. E per tal hauem/ecclesiastices.vj. Amicus fidelis ꝓtectio for tis. E vol dir que amich fel es gran scut e defensio d̃ la cosa publica/e aquella ama. Rahó es/q̃ axi cō ho mens amants alurs ꝓismes falsament/son destruc cio dela cosa publica/en quāt falsia no es res de be/ Ans es cuberta de tots mals/e es cō a vent q̃ no ha negun fondament ferm ne stable. Axi p lo contrari fealtat es fonamēt/e vigor/e fermetat/dela cosa pu blica/e es scut cōtra les sagetes de engan q̄l hom in fel tramet falsament contra son ꝓisme. E posa Ga/lensis en lo regiment que feu deles comunitats que

aq̄sta fealtat de q̄ parle ara/deu hauer sa rael princi
palment en lo cor/axi q̄ lom tinga fermament enlo
cor que lo ꝓisme li sia car/axicō a mēbre del seu cors
don es ell mateix altre mēbre. Deuse encara ensēyar
aq̄sta fealtat segons q̄ aquest diu/en paraula verda
dera/axi q̄ nengu no parle alaltre ab paraules do/
bles/ni simulades/ni falses/mas clarament. Diu
apres q̄ deu ensenyar en gests e ensenyals forās ma
jorment en fer al altre bona obra. Car cō dix lo sal/
uador. Mathei. vij. les obres fan testimoni del hō/
mes q̄ nengunes altres coses. E ꝑ tal debia tulli pri
mo libro de officiis. ca. vij. Toti⁹ iniusticie nulla est
capitalior quā eoꝝ/qui cū maxime fallunt id agūt
vt boni videant̄. E vol dir q̄ la cosa q̄ mes es cōtra/
ria atota justicia/e bon stament dela cosa publica si
es cō los homens se demostren bons/e ensenyē que
van ab grā zel/e ab gran amor del be comu/empe/
ro no fan sino mal als altres. Aquests aytals son in
fels/a tota veritat e justicia. Per tal diu Tulli aqui
mateix caplo. vij. q̄ fonament de justicia/e de ꝓspe/
ritat de be comu es quant la hu va lealment al altre
E aci nota q̄ posa hostensor en lo tractat de republi
ca/e aq̄sta lealtat no poden hauer homēs lagoters/
ne ypocrits/rahō es/car aq̄sts son los majors mon
goneguers/e falsaris qui sien enlo mō. Nola pot ha
uer encara hō qui sia masa amāt simatex en son ꝓpi
be/car aytals fariē tota legesa en tota manera sola/
mēt q̄ lur ꝑsonal be e ꝓsperitat purē atenyer e hauer
Diu lo fabulari q̄ los peixcadors q̄ peixcauē volgue
rē altra vegada tornar la exarcia en la mar/e no sabi

en aquis comanasen lo peix que hauien pres/e dix la hu al altre comanemlo al gat q̄ es aci. Respos lal/ tre no façam/car lo gat es lamjner e ama massa lo peix/e siloy comanam menjar losa/e no pora seruar se anosaltres tant es veat de furtar lo peix en casa. Semblāt es en lo nostre ꝓposit.car com lom qui es veat/e antigat en tirar ason,moli james no poria seruar lealtat al altre. Deus saber q̄ querulus si posa en hun tractat que feu del regiment dels homens/ que tres coses son en q̄ los homēs seruen fealtat fort atart/quant los nes feta comanda. La primera es honors. La segona diners. La terça fembres. E diu aquest qui en aq̄stes tres coses es leal ason proisme en totes coses seria leal/e majorment quant hom la serua en aq̄lla cosa daquestes tres damunt dites/en la qual es inclinat de amar/car alguns homēs amē mes honors q̄ fembres/e altres mes volen diners q̄ fembres ne honors/e altres mes amen fembres q̄ honors,ni diners. Si donchs lom es leal al altre en ço que mes ama/o en ço que mes es inclinat/aço es senyal de gran noblesa/e de gran lealtat. Per q̄ con sella aquest doctor que negu nos fiu en laltre en nenguna deles dites coses si veu quey haja perill seu. Si donchs no conexia la persona aquiu comana/esser sancta e aprouada/ela ꝑsona qui aytals comādes pren/guartse ꝑ bona que sia q̄ noy caygua onoy do pel morro. Car aytant cō daytals coses hō se guar/ da mes/que no reba carech ne comanda/aytant ser ua si mateix per pus net dins sa cōsciencia/e de fora en sa fama. Auegades per massa acostar se a tals co

ses creir al hom la cobejança/e deu qui veul om pre sumptuos de si mateix en quant vol regir la cosa aq̃ no es bastant lexal caure lejament. ¶ Recōpta lo fa bulari q̃ lo lop ach furtada vna oqua cuyta en ast en casa de vn capella/e veu de luny bestiar/e volch hi correr e no sabia aquis comanas la oqua sino al leo qui ja era fart/e pensa q̃ perço cō era noble bestia/e rey deles besties altres q̃ ab major cōfiança lay po/ die comanar q̃ a altre. E finalmēt cō la y ach coma nada e sen fonch anat al bestiar p pēdre qualque be/ stia p a son menjar/lo leo senti la oqua q̃ hauia bo/ na odor/tocay ab la lengua/e veu q̃ hauia bona sa/ bor/menjals tota/venint lo lop dix li/o senyor e p que hauets menjada la mia oqua q̃ yous hauia aco manada/e hon es la fe real vostra. Respos lo leo e dixli/en lop no deu hom totes coses acomanar al altre majorment aq̃lles que decōtinent quant hō les veu mouen a hō lo cor acostarsi e aposehirles/vos me comanas la oqua/e posas lam al costat/e yo sen ti sa bona odor/e ab la lengua tastila/e viu q̃ hauia fort bona sabor/e lauors nom pogui retenir q̃ noy feris ab les dents/e q̃ nolam menjas tota/p queus do de cōsell en lop q̃ no comanets anegu james res car aquell aqui acomanarets pora esser tost mogut a cobejar/o a desijar sis vol per natura/o per vici. Prech vos sēyor dix lo lop quē digats si hauets ver gonya cō mauets feta tanta desslealtat Respos lo leo q̃ no neguna/car dix ell/peccat ha aytal natura en persona viciosa q̃ tota vergonya li tol/e porets ho dir ell conexer en aço/car simen comanauets altra

semblāt me faria tātost. E es ja natura d' besties e homēs generosos q̄ sius fan mal els ne plats ols ne reptats/q̄ sen trufarā/o sils ne fets enfellonir que⁹da rā la mala vētura/e sim fare yo a vos si mes mē parlats. lauors lo lop fugi e anasen diēt axi mes val q̄ la oqua haja pduda q̄ si vltra aço pdia ara mi mateix.

Capitol. xiiij. qui posa diuersos exēples de fealtat.

Si doōchs tota comunitat es ben regida seruada fealtat/quāt mes la deu seruar crestia qui ha per manament de deu en cascun stament posant q̄ no mēta ason ꝓisme/ne dega/ni faça falsia. E ꝑ aço en special appar q̄ no es al mon nenguna secta axi apta acōseruar fealtat/ne a ben regir comunitat cō la crestiana/ala qual tota simulacio/ficcio/desfealtat/e falsia es vedada ꝑ jesu crist. O deu e cō nos hā ꝓ̄ycades les obres dels sācts pares passats a seruar fealtat al altre. Guarda quina fealtat serua joseph ason senyor q̄ may no volch cōsentir ala dona sua q̄ fes pecat ab ella. Allegant li la fealtat q̄ deuia ason senyor. Pensa encara quina fealtat serua dauid a saul quil ꝑseguia ala mort/e ja mes noli volch fer mal. jatsia q̄ saul lo volgues lauors ociure de fet/e deu posa diuerses vegades saul en mās de dauid. Veges quina fealtat mostra joab adauid que quant tingue Raba ciutat de israel asetjada fins que la ciutat no poch pus/lauors feu venir lo rey/ꝑ tal q̄ la victoria fos atribuida a dauid e no asi mateix. E axi de molts daltres/e no solamēt

trobaras aço de molts entre los feels hoc encara en tre los infells. Veges quanta fealtat hauia ala cosa publica. Marcus regulus roma/ q̄ stāt pres en africa pēsa e veu que roma era en mal stamēt si lauors los enemichs hi anasen q̄ la prēguerē/e p tal sots scusa de tractar pau ana en Roma sots aytals pactes q̄ si ell no la tractaua axi q̄ roma fes ço q̄ volien los africans q̄ ell en sa fe tornas arebre penes e turmēts aytals q̄ tot fos speçejat peça apeça/e quant aq̄st fo en roma aparella tota la ciutat/e la fortifica noblemēt enguisa q̄ los romās ala fi aguessen la victoria. e aço fet torna en africa/e mes se en mās de sos enemichs axi cō hauia pmes/la q̄l cosa feyta veherē los africans q̄ no hauia subiugada roma aells donarēli los turmēts damunt dits los quals ell rebe molt volenter/e coratjosament p seruar fe ala cosa publica de roma/e per mantenir aq̄lla q̄ no caygues. E aço recompta tulli libro. iij. de officis Ensenyaren nos encara los pasats seruar fe no solamēt als amichs ans encara als enemichs/la qual cosa majorment pertany acrestians qui han per manamēt del saluador amar los enemichs. Recōpta la hystoria romana d aquell famos regidor de Roma appellat Fabrici/q̄ com ell fos en batalla contra los enemichs de roma e lo princep contrari hagues hun metge en qui ell se fiaua e qui desijaua que hagues grās honors e pensas aquelles acōseguir si son senyor posaua en mās dels Romans per rabo de aço lo dit metge secretament sen ana a Fabrici dientli que ell li liuraria son sēyor ol mataria ab metzines si ell lon guardonaua

E lauors Fabrici veu la gran desllealtat del metge pres lo e tramés lo a son senyor significant li lo crim q̃ fer volia contra ell. E lo princep aquell qui veu tãta noblesa/respos tostemps hoy dir que negũ jorn no passa en que fabrici no faça nouella lealtat ala cosa publica. Per que yo vull mi mateix e nostra conte/sa posar en mans dela sua fealtat. Car les obres q̃ dela sua fealtat hixquen no porã a mi noure ne a al/tre. E decontinent ana a ell hauent li gracies de sa gran cortesia e noblesa e fina alli ab ell tota la contesa que era entre ells. Tanta honor sabien los romãs en temps de lur regiment general a fealtat que li edificaren temple e ydola segõs que diu Cato. E d' aço parla tulli libro.ij.de officiis capitulo.xxiiij. e als cauallers sabent alguna notable/o famosa lealtat ala cosa publica sabien reuerẽcia diuinal. E los falsaris punieẽ d' pena capital fins ala q̃rta o q̃nta generacio

Capitol.xv.que los prĩceps als pobles se deuen seruar fealtat entre si mateixos e en quines coses e dels mals consellers dels princeps.

Per tal que los subdits tinguessen mills fealtat volieẽ que los princeps la seruassen als vasalls entro ala mort. E debieẽ que axi es traydor princep a son vasall cõ li trenca la fe.com lo vasall al senyor e de major pena es digne en quant mes deu aparer fealtat e tota virtut en lo princep que en lo vasall ne

la cosa publica null tẽps no sera ben regida si lo pn/
cep no serua fealtat a sos vasalls e subdits/e rabo es
car en aquest cars aytal princep pert tot, lo cor dels
subdits/e per consequent lauors lacosa publica va
aterra/puix que lo cap no es vnit ab los membres
axi com lo cors del hom es mort si lo cap li es tolt e
lo cap axi mateix es mort si es separat del cors. Es
ver que los mals e folls princeps per tal com negu
nols vol dir son desplaer ni negun subdit no es ba/
stant de reptar los de fe. Per tal per grãs infealtats
que facen nou tenen/a infealtat ans venen a tãta de
oradura que nos pensen que ells purẽ esser desleals
a negu/axi com si eren deus inpecables per natura.
e tot axi com si eren deus axis pensen que tot ço que
fan los sia degut e axi van aperdicio. E han ne part
lurs consellers quils donen aentendre aytals follies
E per tal han ne lur paga finalment. Car deu gira
los vents e lo cor dels princeps cõtra ells e finalmẽt
fan los ociure e tolen los aximateix tot quant han a
justat apres ells en lurs seruey. ¶ Recompta fortu/
natus que interrogat vn saui theolech en que prin/
cep era tengut al subdit per vigor de sa lealtat. Re/
spos que en quatre coses principalment. La prime
ra sies seruar los integramẽt lurs pactes e leys. La
segona es hauer amor e zel a lurs persones/a exem/
ple del saluador q̃ dix q̃ bon pastor posa la sua ani/
ma per les sues ouelles. Johannis decimo. La ter/
ça acõseruar lurs coses e bens axi com les propries
e guardarse de tirannejar. Car lo senyor no pot pen
dre res del subdit contra caritat en neguna manera

axi cō ja es dit damūt lo Rey en Jacme de mallor-
ques per offensa sue veritatis armauit contra regez
tunic| ꝛc. Lo rey en pere penja vn home en arago cō
tra fur e paga .l. liurs. La quarta manera o rabo. car
es tengut de pugnar ꝑ ells fins ala mort deffenent
los de tota altra maligna potestat. En altra mane-
ra no es ver pastor mas es mercēnari/o lop/esuabi
dor deles ouelles de deu/lo qual es condēnat a infi-
nits mals e turments axi cō legim sapientie. xij. pē-
sar deuen los princeps q̄ no ha deu fet lo poble per
aells ans ells son ordenats per deu a salut del poble
E per cōseguent deuē hauer grā pahor de deu q̄ ells
per poder vullen imperar/e senyorejar lo poble el
tracten axicom a cans/o a cosa de tots punts lur E
per tal aells se endreça la paraula que es ecclesiastes
xxij. Fidē possíde cū proximo in paupertate illius
ꝛ in tēpore tribulationis permane illi fidelis. E vol
dir aytant seruaras fe a ton vasall per be que sia sim
ple/o pobre/car pensaras q̄ es ton proisme/e ꝑ aço
nol desempararas en tēps quel veus en necessitat/
ans li ajudaras axi com lo car pare ajuda a son fill.
Sapies per cert que princep que no serua fe a sos va-
salls q̄ per infealtat de vasalls ha a morir. Vna dles
pus vergonyoses/e pillloses coses q̄ aparen en prin
cep es no seruar fe/ne veritat a aquells qui la ꝓmet.
E sapies que axi poneix nostre senyor deu a aquells
qui per deffalliment de fe moren orreament. Per lo
cōtrari nota que segōs q̄ hauem prouerbiorꝫ. xx. Mi
sericordia e veritat guarden lo rey de caure. E fent
misericordia a sos subdits ferma son regne/e sa ca-

dira per si mateix e per los seus/de aço si á deu plau parlarem pus largament davall quãt tractarem de pietat que deuen hauer los princeps. per totes aquestes coses appar com fealtat es sobiranament necessaria al bon stament dela cosa publica specialment aquella lealtat que es del princep al poble. Car de aquella qui es del poble al princep non cal parlar cõ sia cosa natural a tot poble amar carament son princep/e senyor ne comunament nengun poble james no vol mal a son princep/e majorment quãt lo veu noble bo/just/e amant sos vasalls. E vna deles majors alteracions e vna deles majors afflictions e regiraments que ha lo poble sies mudar senyoria antiga que bona sia stada. Quant es dela lealtat que es entre los homens dela comunitat/sapies que aquella es fort necessaria e qui nos pot prear. E segõs que posa Ormestus. aquella requer que la hun tinga setret al altre. car qui secret no te traydor es a aqll quil loy comana. Si donchs lo secret no era contra nostre senyor deu/o caritat. Requer encara la dita lealtat quel hom vaja dret al altre en totes maneres e sens tota ficcio e quel support en ses passions. Si donchs les maneres no eren importables/axi com son passions de orats e de manifests ribalts sino erẽ tan leges que sia al hom vergonya de hauer amich aytan dolent en altra manera en cars quel hom se puixa communament passar deu hom supportar per conseruar la cosa publica majorment quant es leal en tots sos fets. Car hauem ecclesiastes. viij. Ami-

co fideli nulla est cõparacio quia amicus fidelis me-
dicamentũ vite. E vol dir q̃ negu no pot posar preu
ala leal amistat de son amich. Car lo amich es dit e
reputat e per la scriptura apellat medecina de vida/
en quant es al bom cõsolacio en sos affanys e refri-
geri en sos treballs.

Capitol.xvj.qui posa que lo quint fonament dela cosa publica es que sia regida per bons consellers.

LO quint fonament dela cosa publica es que sia regida per bons cõsells. Car diu Salamo prouerbiorum.xxiiij. Quid salus est nisi multa consilia. E vol dir q̃ la on ha bons consells e molts q̃ aqui la cosa publica sta en segur/e salua de molts mals. E aci enten que jatsia que molts bõs cõsells sien profitosos ala cosa publica/empero aytals consells no hixẽ de la comunitat dels homens/car comunament no es bona per consellar en altes coses/e per tal la multitud dels bons consells solament sta en pochs homens raho si es/car sauiesa nos troba sino en pochs segons que posa la sancta scriptura. Com donchs bons consells solament hixquen de sauis homens/per tal solament en pochs homens sta multitud de bons consells/dela qual rahô se segueix que ha tractar altes coses grãs e perilloses noy deu esser apellada multitud de gẽts/mas solamẽt se deuẽ tractar per

poques e per eletes persones. E axiu fan comuna/ment totes les comunitats del mon que tot ço que pertany al regiment dela cosa publica se tracta p al guns pochs qui son reputats los pus sauis e los mil lors dla comunitat. E que axi sia necessari appar ho encara per tant. car les comunitats ajustades son tantost aualotades e tost dispostes abregues entre si mateixs en quant la hu cõtradiu al altre/e fan re/mor tantost cõ no han lur enteniment. E es perill q̃ lo poble nos auolotas cõtra aquells qui son princi/pals cõtra los quals la comunitat e la multitud es comunament abans comoguda. Item los consells se han atenir souint en les comunitats notables/e axi es que la multitud del poble es comunamẽt en/tes a lurs obres artificials necessaries/aells per su/stentacio de lur vida/e per satisfer ala cosa publica p les quals coses fa mester q̃ la multitud no lexen aq̃/stes obres p res/e per cõseguent lexen lo consell a al guns pochs deputats a aq̃sta cosa/ja per aço no en ten aprejudicar ales festes en les quals per raho de/la reuerencia e manamẽt diuinal coue que lo poble leix tota obra seruil e humanal/e per conseguẽt val mes ala comunitat q̃ los consells se tinguen comu/nament per pochs homens/e ha aço solamẽt depu tats. Item cõsell requir que sia secret. car ço q̃ molts saben no pot esser secret/per q̃ coue que lo consell stiga en pochs. Item cõsell es mester q̃ sia spaxat/car certa cosa es que abans es spatxat o conclos consell de pochs que cõsell de molts/ans es grã difficultat concordar neguna multitud cõ cascu tinga sa oppi

nio p que appar q̃ mes val que los cõsells sien ten-
guts p pochs que per molts. Itez q̃ si la comunitat
erra per mal consell mes val nagen la culpa alguns
pochs q̃ no que la haien tots ne q̃ tota la comuni-
tat ne sia diffamada/aço empero no contrastant es
necessari q̃ alguns casos q̃ venen auegades que sië
fets cõsells generals no q̃ tota la multitud dl poble
hi sia mas los caps dels officis e dels maestres en
guisa q̃ tota la comunitat senta enla cosa aqlla ques
fa per la dita generalitat e multitud ajustada.

Capitol xvij. qui posa alguns notables pertanyents als consellers dela cosa publica.

Obre aq̃sta materia dels cõsellers e dela co-
sa publica deus notar alguns notables/q̃
posa Eutropius enlo tractat q̃ feu dela co-
sa publica. Lo primer si es q̃ los cõsellers a
la comunitat son stats apellats p diuersos noms se
gõs diuerses ,ppietats de lur offici. Car los romãs
apellauen tot lo cõsell de roma Senat ço es cõgrega
cio sensada e ab seny. Car aqui es sobiranament ne-
cessari seny/e sauiesa. los ytalians los apellë priors
car son primers e los pus honorables homens dela
comunitat e p tal los deu esser feta major reuerëcia
q̃ atots los altres/e aço p honor dela comunitat de
la qual ells son cap e cor/ durant lur regiment. los
catalans los appellen cõsellers. car principalment a
ells coue cõsellar la cosa publica. los valencians los

appellen jurats. Car enlo comencamēt de lur offici ells fan jurament special de cōsellar/e de mantenir la cosa publica segons lur poder. E axi mateix veu/ras que en cascuna regio han nom special significāt alguna dignitat o proprietat specialmēt pertanyēt alur offici. Lo segon vocable es aquest que los con/sellers en la cosa publica fan mes e lur obra es ma/jor que de tots los altres. aço posa expressament tul li de senectute caplo. x. e prouas per tant. car los cō/sellers son en la cosa publica/axi cō lo patro es en la nau qui jatsia stiga seent major obra fa gouernant la cōpanya dela nau que no fan los altres per gran treball que soffiren. Axi com no cōtrastant que mes treball corporalment passa en sos mēbres hun lau/rador que hun princep bo. Empero sens cōparacio es major e millor la obra del princep ben regēt que no es la obra del pages laurant/o cauant la terra. E aqsta dignitat e altesa de obra fan los pīceps di/gnes de special honor e reuerencia. Interrogat pro/sapycus poeta quals eren les coses de major digni/tat en lo mō. Respos que entre los ocells era la agui/la major. Entre les feres lo leo. E entre les besties brutes lo bou. Entre los reptans lo basalis. E entre los animals lom. Entre les pedres lo caruoncle. En tre les fruytes la figua. E entre los peixos la balena E entre les colors lo vert. E entre los metalls laur. E entre les herbes lo romero. E entre les liquors lo vi. E entre los elements lo foch. E entre tots los ciutadans los Consellers/e lo jutge. ¶ Lo terc no table es que per a be aconsellar e consultar la cosa

publica comunament los consellers deuen esser an-
tichs e no jouẽs rabo si es. Car hauem Job.xij. In
antiquis est sapientia. E vol dir que en los antichs
es la sauiesa. experiencia o ensenya q̃ los jouens no
saben tant de be cõ los antichs. E per tal dix aristo-
til en la sua Topica. Nec iuuenes nec mullieres eli-
gimus iudices quia nõ constat esse prudẽtes. E vol
dir q per tal comunament no fem los jouens ne les
fembres princeps/ne duchs/ne jutges. car sabem q̃
comunamẽt no han negun regiment q̃ sien prudẽts
ne ab neguna sauiesa/ans com diu aristotil en la sua
ethica/los jouens tot quãt fan fan ab ardor e ab fer
uor. E axi mateix les fembres tot quãt fan fan apas-
sionades e no ab rabo ne ab seny per les quals coses
no son aptes a consell ni a regiment. Item encara/
car certa cosa es que lo cõsell es mester q̃ deualle dret
axi de pura rabo/e sauia que no puixa esser repres p
neguna vera sentẽcia Ara es certa cosa q̃ la persona
apassionada e qui no es sauia no pot sauiamẽt con-
sellar sobre nenguna materia. Car la passio li torba
lo jubi de sa rabo. Com donchs los jouens e les fem
bres siẽ fort apassionats axi cõ nos ensenya experiẽ
cia appar lo principal ꝓposit qui es que los consel-
lers deuẽ esser antichs. E p tal quand Roboam fill
de Salamo no tench aq̃sta doctrina e segui cõsell de
jouẽs e lexa aquell dels prohomens antichs ell per-
de deu parts e mija del seu regne. Axi cõ legim en lo
terc libre dels reys en lo.xij.capitol. E jatsia q̃ aue-
gades alguns jouẽs o fembres donen bons cõsells.
axi cõ legim de daniel e de judith en lurs libres. Em

pero aytal cosa nos deu traure a consequencia. Car aytal priuilegi nos esten comunament als altres. A confirmacio de aquesta doctrina recompta vale/rius maximus libro sexto capitulo secundo que vn hom menaçaua vn altre qui era vell/e dixli aui lexa star que sapies q̄ yo he armes e molts coltells contra tu. Respos lo vell e tu sapies que yo he molts anys quasi que volgues dir que no hauia pahor de ses armes. car ell era antich e sabria scapar aelles p̄ sa prudencia. E per tal hauem ecclesiastes viiij. Melior est sapiencia q̄ arma bellica. E vol dir que mes val sa/uiesa que armes. Car la sauiesa sobra a armes e ato/ta força. E pots aço veure a vll si atens ales grās bestíes. car totes les maten besties poques ab stucia car la mustela mata al basalis/la vncia que es bestia pocha mata al leo e vn petit aucel ab ses alestallāts mata lo cotodriu. E dauid fadri pastor aucis sens armes a golias poderos e famos gigant. E axi dal/tres infinits exemples quen poriem dar que veuras que prudencia es sobre tota força. Si vols saber que es consell ne cō se deu dar/e axi deles altres coses p̄/tanyents aconsell veges ho deuall enlo proces de a/quest libre en la materia dels consells e dels consel/lants. car aquis tracta largament quins consellers deuē hauer los princeps e quins cōsells los deuē dar

Capitol. xviij. qui proua ab diuerses rahōs que tot hom deu ab grā cor e esforç ajudar ala cosa publica.

Apar donchs per ço que dit es q̄ cinch son los fonaments principals dela cosa publica ço es asaber cōcordia obseruacio de lurs leys/justicia/fealtat/sauiesa de consell p̱ ques regeix quen. E appar com cascuna de aq̄stes coses son virtuts altes e marauelloses segueix se donchs q̄ la cosa publica gouernada p̱ aquestes cinch vies es situada en aq̄sts cinch fonaments e es cosa en si ferma e stable e tota diuinal e figura dela cosa publica final ço es dela sagrada ciutat de paradis q̄ es la principal cosa publica cō sia la ciutat nostra final e gloriosa per raho de aço posarē antigament los sants els philosofs que tots deuien ajudar ab sobiran esforç ala cosa publica p̱ la sua gran dignitat q̄ ha en si. car es segons q̄ posa Aristotil lo be aytant cō es pus comu e aytant cō se sten ames aytant es pus diuinal e pus semblāt a aquell deu de tota creatura qui escāpa les sues excellencies e valors incessantment tostēps sobre tota creatura. Per que p̱ tal quels homens vegen quant he es ajudar ala cosa publica. posa lucius moralis filosofus les seguents rahons/p̱uant lo present p̱posit/ço es que hom deu ab grā cor ajudar ala cosa publica. jatsia que axi mateix les aporta per entendre los homens a ajudar li segons lur poder. ¶ La primera si es aquesta. car lom posat en bon stament la cosa publica ordena los homens a viure en caritat/ e en concordia segons que proua lo primer fonamēt damunt allegat dela cosa publica/lo qual fonamēt es concordia deles gents segons que ja damunt es

dit. E aço es hun dels majors bens que tots los homens deuen desijar com aço sia fonament de cri-
stianisme e obseruança dela ley de deu e via al seu re
gne segons quel apostol sanct pau posa en diuersos
lochs deles sues epistoles. De aqsta rahó se segueix
la segona ço es quel hom ajudant per santa intēció
ala cosa publica mereix molt e aprofita asa aīa nota
blement e la sua vida es fort lucratiua de grās guar
dons. en vers nostre senyor deu. Per aquestes dues
rahons apar. La terça ço es que ajudar ala cosa pu-
blica es destroir lo contrari de concordia ço es guer
res e destruccio de gents/ e es destroir tots aquells
mals que de guerres se segueixen qui son sens fi.

¶ Don ve la quarta/ço es que pots veure que fer ay
tal obra es posar pau en les communitats/e es oci-
ure tota discordia/e rancor e males volentats/e es
fundar e fermar la communitat q̄ sia ferma contra tot
aduersari/e enemich seu. ¶ De ques segueix la quin
ta que es la cosa publica/es mort dels homens sce-
lerats/ e mals e per consegnent es exaltacio dels
bons. E aço loaua en special per lo dit seu terç fona
ment qui es justicia per la qual li pertany fer tals co
ses. ¶ La sexta es que seruir ala cosa publica/es ex-
ercitar se en diuerses virtuts/e en bones obres fort
virtuoses/la qual cosa deu hom fort sobiranament
desijar en aquesta present vida. ¶ La septima/si es
car seruir ala cosa publica es seruir asi mateix en per
sona/e a ses coses proppries. Car si la cosa publica
es posada en bon estament/segueix se que quascun
home qui es membre de aquella ne a la part sua/e

majorment áquell qui es executador de tant sanc ta obra. ¶ Per aquesta rahó pots veure quant erren a quells qui com fan algunes notables almoynes per la comunitat/o per si mateixs es que molt mes do/nen ales persones en singular que no fan als colle/gis e ales comunitats e couents pobres dels religio sos e de aquells que son dats a deu. Car aytal distri/bucio es fort bestial e indiscreta e onerosa. E aquell qui la fa en quant defrauda e sostrau als collegis e comunitats ço que es lur eu dona a aquell qui es persona singular. Per que si vols que deu te endreç en tots tos affers ves justamēt e sies leal ala cosa pu blica/e ales comunitats enla manera quet consell e deu fer ta gran misericordia. E si a algun frare me/nor o preycador vols dar o assignar alguna almoy/na fes que lo collegi del seu stament naja mes qua/tre o cinch vegades. car axi se ha a mātenir la comu/nitat e fer lo contrari es cōtra tota bona ordinacio e destroir lurs coses publiques/la qual cosa es grā pe cat. E obseruar aci que quant aytals distribucions generals se fan que no encarrechs la tua anima do/nant ço que es assignat als pobres e partint ho per cōpares e per comares per tal que lo crit dela sanch dels pobres no puge adeu contra tu e que perço deu not dissipe e no destroexca a tu e a tota la tua casa. ¶ La. viij. car si algu vol guāyar molt nom e fama no ha cosa al mon/ab que abans o puixa attenyer com si fa grans obres per la cosa publica: On jatsia que fer res de be per esguart de fama/o de hauer grā nom entre les gents q̄ sia vanitat e gran follia. Em

pero en aço appar quant es cosa virtuosa treballar per la cosa publica. Car aytal treball no solament satissa al spiritual/ans encara al tēporal/ne es ver q̄ en tot cars sia vanitat e peccat voler gran nom e fa/ma. Car axi com enlo.xiij.libre appar a aquells qui son dats ala cosa publica en exemple deuē guardar lur fama e ab bona cōsciencia los pot plaure q̄ la hajen e aço per los altres a edificar a entendre los afer be per bon exemple las podē procurar e perduda la poden cobrar axicom la santa sglesia ho ha altamēt ordenat ¶ La.viiij.es car si algu vol dar desimatex gran exemple nol pot dar millor que ajudant ala cosa publica. Per rabo d'aço molts sants son volguts morir/axi mateix molts infels segons que legim de alguns en lo dit dels romans e dels troyans e deles altres aprouades histories/e pots ne veure queu cō en lo capitol pus prop seguent. ¶ La.x.rabo es fundada en los grans fets que los gentils faberen antigament per la cosa publica axi com lo seguēt e pus prop capitol o declara.

Capitol.xix.qui posa la.x.rabo a aquell matex preposit prenēt motiu deles grās obres dels passats.

Es grans obres que los gentils feren p la cosa publica confonen molts los crestians aquells dels quals/diu sant pau Que sua sunt querunt non que jesu cristi. Co es que diu que alguns son qui en totes coses cerquen lur profit psonal no aq̄ll qui es

de jesucrist ço es aqll qui es dela cosa publica lo qual profit diu que es obra de jesucrist/en quant aquesta aytal santa obra es mantenir comunitat que es fundada en la caritat que lo saluador mana hauer a tot crestia axi com appar Johannis decimo quinto capitulo. E aquest dit motiu fondat sobre les gran obres dels gẽtils es grã motiu qui es la.x.raho molt mouent nos a pugnar per la cosa publica. Per raho de aço posa sanct Gregori exponẽt la paraula de ysayes que diu. Erubesce secundo ait mare quia in. Ait gregorius/vita fideliũ confundit cuz moribus infideliũ comparatur. E vol dir sanct gregori/que la vida dels fels crestians es molt confusa dauãt nostre senyor deu quant es comparada ala vida dels infels raho es/car los infels per conseruacio e per exalçament dela cosa publica fabien obres que hũ crestia ara no les gosaria nomenar ne rahonar. Car aquells qui la dita causa fabien no temien perdre bẽs temporals ne exilij/ne persecucions ne perdua de psones cares ne encara morir. No res menys per instituhir o instruhir la cosa publica a viure virtuosament viuien axi altament e virtuosa q̃ apparĩe mes angels que homens en algunes obres lurs. Car en tota specia de virtut se exercitauen aytant com podien e aytant com mes permetia lur stament posat sots infeeltat. E aço en special o declara aquell Policratus dient sentencialmẽt axi. Quis themistoclis diligenciaz/franconis grauitatem/continenciã socratis/pudiciciã Scipionis/Cathonis scilẽciũ/Fa

policrat.

bricij fidē/Tirici pietatē/Trajani zelum julij pro/
bitatē/non cū admiracione veneret. E vol dir que
qual es aqll que nos marauell e qui en sa marauella
no honra les obres virtuoses q̄ los grans homēs gē
tils han fetes p ajudar e per saluar la cosa publica.e
dona exemple de diuersos axi cō de Franco la sauie
sa del qual era bastant e bastaua a gouernar lo mon
E de socrates philosof q̄ ab tāta puritat visque que
tots los jouens redubia quasi a castedat. E de scipio
qui per guanyar africa o spanya ala' cosa publica
de roma no volch cōsentir a fer mal a vna bella e no
ble dōzella sposada q̄ li fon offerta en la preso de car
tayna/ans mana q̄ fos retuda a son spos/p la qual
cosa lespos li feu donar tota aquella terra. E de ca/
tho qui per son callar daua exēple a tot hom de no
parlar sino per salut dela cosa publica/o per psonal
necessitat. E de fabrici d'la fealtat del qual ja damūt
hauē parlat enlo.xiiij.capitol. E de titus fill de ves/
pesia qui era appellat diuinal tant era piados e ma
gnifich entant que com hun jorn no hagues res dat
dix que aquell jorn hauia perdut. E de traja empera
dor qui per zel dela cosa publica no volch perdonar
a son fill/ans lo puni segons la rigor dela ley axi cō
damunt es dit. E de julij cesar qui pugnant per la
cosa publica null temps no dix a sos cauallers auāt
mas tostemps dix seguits me. Car tostemps anaua
primer quels altres. Daltres ni ha molts qui ferē co
ses molt asenyalades a exemple nostre axi com lo ca
pitol seguent primer o posa. Item recompta lo glo
rios sant agosti.libro decimo octauo de ciuitate dei

capitl'o.xviiij.de Codrus rey de athenes q̃ cõ los de athenes deguessen hauer batalla ab aquells de polo penia E los de polopenia haguessen hauda resposta de lurs deus que aquells vencriẽ lo duch dels quals moria. E com codrus sabe aço tãtost en abit simu lat de pobre passa als enemichs e aqui ell prouoca los enemichs a brega contra si mateix/per tal quel ma/ tassen e que moris. Diu tulli libro primo de officiis/ que lo gran philosof Plato dona dos manaments per regiment dela cosa publica. Lo primer que tot hom oblidas son propri profit p ajudar ala comu/ nitat. Lo segon que negu no aprofitas ala cosa pu blica axi en vna part que nogues en altra/mas que aprofitas entregamẽt sens nocument e sens peresa de profitar atota en quant en ell fos. Sanct agosti li bro q̃nto de ciuitate dei capitulo decimo quarto re/ cita les paraules de catho que dix axi/la cosa publi/ ca romana primeramẽt fõ fort petita e ala feta crex er no multitud darmes. Car sens cõparacio ne ha uien mes los aduersaris/mas vnitat d' coratges ha menyspreear son propri profit e a perseguir la vtili/ tat dela cosa publica ab bun cor e ab ardor de pensa continuament. E diu aqui sanct agosti capitulo de cimo octauo que los consellers de roma pobres erẽ e lur pobresa reputauen a gran gloria pus la sofferiẽ per amor dela cosa publica don hauem exemple de aquell marauellos conseller appellat Lucius vale/ rius qui quant mori del poble li acaptaren la sepul/ tura. Car noy bastaua ço del seu. E semblant diu ve gecius de re militari de consilio regulo qui com a in

finides riqueses fos posat administrar. Empero sa muller e sos fills portaua caualcant en hun ase. E aqui mateix diu sanct agosti de Quintisio que com fos posat en lo Senat e hagues quatre jous de bous sens pus ab les quals ell araua e trames contra los enemichs e hagues dells gloriosa victoria Empero en aquell stament mateix de laurador volch morir per tal que no diguessen que era enriquit dels bens dela comunitat. Recompta encara sanct agosti de vn altre qui dues vegades era stat conseller de roma lo qual com fos atrobat que hauia deu peces dargent gitaren lo ab vergonya dela conselleria. Recōpta vegeci de re militari libro quarto que com vn missatger dels cossaris trametes a Fabrici vn gran pes daur. Fabrici nol volch pendre dient que ell no desijaua hauer aur ni riquesa. Mas desijaua ab pobresa senyorejar aquells qui possehien aur e riquesa. Diu valerius maximus libro sexto que los antichs no volien pendre dignitats ne officis si donchs per les dites dignitats e officis no podien profitar ala cosa publica. E dona exemple de Cornelio scipione que com lo volguerē trametre per gouernar spanya Respos que noy hiria/ car no era hom que fos bastant saber aprofitar ala cosa publica. per aytal via semblantment del altre Scipio que com hagues fetes marauelles en fets darmes en orient e fos ja ꝓp de roma es lauas la cara en lo riu appareh li que hauia corns a tan grans com vn ceruo. E apellats los judiciaris demana quin senyal era aquell/ e ells respongueren li que seria elegit empador tantost com

quintio
fabricio
cornelio
Scipio

fos dins la ciutat E lauors ell jura per los deus que null temps no entraria en la ciutat. Car ell crebia q̄ si limperi vengues en ses mans que aço fora grā preiudici ala cosa publica cō ell sabes que ell no era bastant a tan gran regimēt. Recōpta elinandus hystorich de ellio que com de Senador fos fet emperador lo senat lo prega q̄son fill hagues nom de emperador ço es cesar. E diu que lo pare respos q̄ no plagues a deu. car bastar li deuia al fill que sens treball seu fos dit fill del emperador/nom dix ell de emperador ne honor de senyoria no deu esser donada sino aquiu ha affanyat per sos merits. E per tal sens merits regna aquell qui naix rey sino fa obres de rey ne lo pare no honra lo fill quāt lo exalça sens merits ans lauors lo offega e li tol lo seny. Recompta valerius maximus libro quinto. e sanct agosti libro quinto de ciuitate dei capitulo decimo octauo de Bruto conseller de roma qui debia que qui per amor de fills desamaua la cosa publica/la cosa publica lo puniria per sos fills mateixs/per tal aucis los seus ell publicament quant percebe que hauien comes contra la cosa publica. E diu aqui sanct agosti que Torquat condamna son fill a mort/per tant com hauia posada a perill la cosa publica batallant contra volūtat del princep dela caualleria jatsia que lo dit fill seu hagues vençuts los enemichs. E valeri vbi supra recompta de Menelio qui publicament condēna son fill qui hauia consentit que sos companyons se fossen pleuits dalgunes pecunies dela cosa publica per la qual damnacio lo fill enuergonyt se mata.

ellio

bruto

torquat

menelio

Diu tulli libro tercio de officijs/que si lo fill sap lo pare venir contra la cosa publica ell loy deu dir primerament per la reuerencia paternal/e sino sen vol corregir deu ho denunciar ala cort. car mes val que lo pare seu muyra que no si peria la cosa publica. e lo pare vinia. E diu que si dos sauis staue en la mar sobre vna post en perill de lurs vides/e la hu percebia que laltre fos mes profitos per al regiment y cōsell dela cosa publica que aquell qui es menys profitos deu dar loch al millor si aqui ab duy nos poden saluar. E aço per tal que per aquell stiga la cosa publica mills gouernada. Diu valerius maximus libro sexto que tota amistat tota parētela e fauor tot hoy e rancor cessaua quant se hauia a tractar res dela cosa publica. E diu que com de dos consellers fos contesa en lo Senat de Roma/qual seria trames a regir la prouincia de spanya. Interrogat Sipius Milianus principal en lo consell que sen faria. Respos ne la hu ne laltre noy vaja. E assigna hi les seguents rahōs. ¶ La primera car la hun de aquells era molt auar e laltre prodich e per cōseguent cascu dells era dispost a gastar egualment la cosa publica e no amillorarla. ¶ La segōa car cascu hi volia esser trames/e per consegueut cascu nes indigne. Car honor no deu esser donada sino aqui li fuig/e aqui sen sent indigne. ¶ La terça es com cascu sia vicios de perillos vici axi com dit es negu no coneix que per son propri vici sia enemich dela cosa publica/e per tal lur regiment es molt mes perillos. ¶ La quarta/car si aquests possats ara en regiment de aqui

auant cascu procurara multitud de amichs quil pro
moguen a honor e a regiment. E lauors la cosa pu-
blica no posara regidors per zel de son bon stament
mas per fauor desordenada e axi biratota per cōpa
res e comares. E per consequent si nols hi posats
de aci pendran exemple los altres de no procurar se
aytals honors. ¶ La quinta car per aquesta cōtesa
present la hun de aquests ha enueja al altre e fara cas
cu son poder de derrocar al altre. Dōchs no donets
a negu dells honor qui laltre consona ne que sia ra-
bo al promogut de aterar laltre. Car promocio no deu
esser donada per aterrar a negu. per aquestes rahōs
aparech ala multitud que aquest era sans consell/e
axi satisferen ala comunitat lexant aquells dos e po
sant ni altre.

Capitol. xx. qui aporta moltes notables obres dels antichs qui ferē per amor de la cosa publica.

Valerius maximus lo gran hystorial/e poeta en lo segon libre en lo terç capitol recompta de aquell noble roma appel-
lat Camillus. E diu que aquest suplica
als deus de roma que si hauia negu dls
deus aqui desplagues la prosperitat dela cosa publi
ca de roma ne qui pugnas contra ella que aquell q̄
sen venjas en persona propria dl dit Camillus e no
en la cosa publica de roma. E diu q̄ lauors soptosa-
ment mori e fon feta venjāça dela cosa publica en la
psona d aquell com ell ho hauia demanat als deus.

Guarda diu valerius aci quanta amoꝛ hauia aqueſt
Camillus ala coſa publica cō ab tanta inſtancia im
petras ſa moꝛt dels deus/ ꝑ tal q̄ ells no nogueſſen a
la coſa publica. Aqueſt mateix valeri libꝛo. vj. capi
tulo. vj. Recompta de hun notable baro que cō vna
garça li ſigues ſobꝛe lo cap fonch jutjat per los judi
ciaris que ſi lo dit baro aucia la dita garça que la co
ſa publica hauia a pujar en gran ſtament. Empero
que lo dit baro vēdꝛia a gran miſeria. Mas ſi ell vo
lia conſeruar la garça que ſeria lo contrari. car la co/
ſa publica vendꝛia a menys e ell pujaria en grā eſta
ment E diu que lauoꝛs lo dit baro pꝛes la garça e ab
les dents auci la dauant lo dit Senat de roma. Itē
ſant agoſti en lo. v. libꝛe dela ciutat đ deu enlo. xviij
capitol parlant dels antichs que quāt hauiē fet per
la coſa publica. Recompta de hun gran e famos ca/
ualler de Roma lo qual hauia nom Marcus curius
ſe gita en vna gran gola que la terra hauia feta ſop/
toſament. E aço per tal/ car los deus hauiē dit que
ſino ſi gitaua lo milloꝛ caualler de Roma tota la co
ſa publica periria e decontinēt lo caualler ſi gita e đ
pꝛeſent la dita gola huberta ſe tanca. Item poſa exē
ple daquell noble pꝛincep roma appellat Tarquinꝰ
qui aucis ſon fill per tal cō hauia pugnat contra ſon
manament e del maeſtre dela caualleria contra los
enemichs. E jatſia lo fill hagues fet marauelles enlo
camp empero per dar exemple als altres que no pꝛe
ſumiſſen de combatre per aytal manera per lo pe/
rill que ſen podia ſeguir ala coſa publica. volch que
ſon fill ſens miſericoꝛdia moꝛis. Per raho de aço

fonch feta ley imperial que tot cavaller qui pugnas contra voluntat del maestre dla cavalleria que sens misericordia moris jatsia q̄ lo dit pugnant vences. Item recōpta Ornestus de aq̄ll gran maestre dela sua ciutat que no volia ajustar pecunia ni riqueses/ mas bastava li ajustarles ala cosa publica. p la qual debia deu bom menyspzear tots perills/totes perso nes cares/totes riqueses/tots treballs/hoc encara la mort. ¶ Legim de scipio africa que jatsia hagues presa aquella tan riqua ciutat de Cartayna en afri/ ca/ empero ja per aço no sen riqui e debia que basta va li a sa complida riquesa que ell obtengues victo/ ria de aquells qui pugnaven contra la cosa publica de Roma. Posa Seneca epistola.xviij.que qui no/ sap viure als altres no sap viure asi mateix. E p tal deu cascu stimar q̄ tot ço que ha principalmēt sia de la cosa publica/o comunitat e ha servey de aquella. Car de totes cōpanyies ne servirs/ne amistats noy ha pus virtuosa ne pus profitosa que aquella que es per la comunitat. E la major crueltat que al mō sia es noure ala comunitat. Diu valerius maximus li/ bro ij.caplo primo que los antichs no ploraven los fills quant morien per la cosa publica. Car reputa/ ven los morts ala millor mort que podiē morir. En special diu valerius en fi del cinque libre q̄ cō Geno fron fabes solemne sacrifici e li fos denunciat q̄ son fill lo primogenit fos mort en la batalla ja p aço no volch lexar lo sacrifici/dient que pus tan noblemēt era mort que per la cosa publica era mort que no de via per aço lexar lo sacrifici/ans lo devia crexer e cō

timar/e fer als deus gracies. Sãct Jeronim en vna
sua epistola recõpta que digueren a vna fembra que
son fill era mort en vna batalla. E respos axi si la co
sa publica roman en bon stamẽt nol planch. car tãt
es lo plaer q̃ he del bon stamẽt dela comunitat que
mil fills daria a mort mil vegades lo jorn p la cosa
publica amillorar e asostenir. Car axi cõ cascun mẽ/
bre del cors es ordenat a seruir lo cors en cascuna
part es p seruir lo tot aq̃ll de qui es part dela comu/
nitat/aq̃sta cosa en special li deu seruir que li façam
molts fills qui tostẽps la sustinguen e li ajuden fins
ala mort. Legim de Josefo jubeu e gran ystorial q̃
quant veu la cosa publica de judea aterrada de tots
punts apres la psecucio de Vespesia plorava e li do
lia p tal cõ era scapat desijant q̃ fos mort ab los al/
tres jubeus q̃ moriren aqui mateix. E aço p tal q̃ no
vehes la destruccio de son poble. Aço mateix plora
ua Geremies en tẽps q̃ nabugodonosor destroi lo tẽ
ple de deu e tota judea. Car debia segons q̃ legim.
Trenorũ primo caplo. quim dara aygua al meu cap
e als meus vlls font de lagremes en guisa q̃ nit e dia
no cessas de plorar aq̃lls qui son morts del meu po
ble e ploras encara la destruccio dela mia gent. De
totes aq̃stes coses danũt dites trau sant agosti no/
table doctrina a ppośit p lo poble crestia en lo. v. li/
bre dela ciutat d deu cap. xviij. diu axi. veges aci cre
stia e atẽ cõ los gẽtils han p amor dela cosa publica
menyspreades riqueses e sostenguts treballs infi/
nits joyosament apres nan presa mort en lurs per/
sones e lurs cars parents e acostats auorrits e per/

seguits si coneguesen que no amasen ne anasen dret al be comu. Empero diu ell aquests no confessauen altra vida ne bauien plena conexença de deu axi cō tu. Quant donchs mes deuries tu auorrir tota cosa temporal quit emparas de voler lo be dela comunitat e quant deuries cercar e procurar aquest aytal be que est obligat p ta ley en bas special merit envers deu e crexes en vera virtut en speres bauer paradis e cert noy ba cōparacio. E per tal nos amonesta sant Joban aquesta cosa dient prima iohānis.iij.caplo. Sicut xp̄us posuit animaȝ pro nobis sic nos debemus animā pro fratribus ponere. E vol dir que axi com jesucrist ba posada la sua anima p nos axi nos deuem posar nostres animes p nostres frares e per la cosa publica.

Capitol.xxj.com los inutils deuen esser gitats ey deuen esser sostenguts los pobres mendicāts qui son vers indigents

Auicenna en lo.x.libre dela sua philosofia ensenya de ordenar la cosa publica. E diu que deu esser tota partida en tres parts principals/ço es en regidors en artificials/o menestrals e en juristes. E jatsia que salua reuerencia sua aquesta ordinacio no sia bastāt segons la altesa cristiana axi com bauē a veure dauall en lo proces de aq̄st libre. Empero auicenna posa en aquesta manera alguns pūts fort necessaris a bon regiment dela comunitat. Lo p̄mer si es que negu no sia soffert en la comunitat que sia

inutil/car axi cō lo mēbre inutil enlo cors es mort e nou als vi⁹/axi aytal hom q̄ no es bo ares deu esser gitat del cors ciuil e dela comunitat axi cō a inutil/ qui a res no es bo e menja e quāt en si es encareix p̄ sa presencia lo be qui pertany/a aquells qui son pro fitosos ala cosa publica. E diu aqui Auicenna que axi com tots los mēbres deuē al cors ajudar axi cas cun hom dela comunitat deu esser profitos a aq̄lla per tal que la comunitat stiga pus ordenadament e pus segura stant mills seruada e per tots zelada. Si dius que farem dels pobres contrets e inutils e ma/ lalts tostemps te dich que los pobres que son vers pobres deuen romandre aqui sens neguna molestia que nols deu esser fet. E aço per tal cō per deus son lexats e posats en cascuna comunitat/p̄ tal que los richs e aquells qui han a dar hajē loch de fer almoy nes e de rēbre lurs peccats. E per tal hauem ecclesia stici. xiij. redempcio viri p̄prie diuicie. E vol dir que les riqueses son dades al hom en special per rembre e per satisffer ne adeu donāt les als pobres axi cō deu ho ha manat. E per tal debia lo saluador luce. xj. ca pitulo. dats almoyna. car aquella mūda a vosaltres de peccat axi cō la ygua apaga lo foch/axi la almoy na mortifica e apaga lo peccat. Per rabo de aço lo saluador cōsella als richs homēs luce cap̄. xvj. Fets vos amichs dels pobres en aquesta vida donāt los les vostres riqueses/per tal queus p̄curen que quāt siats morts siats rebuts en lo regne de deu vos ser/ uesqua. Legim danielis. iiij. q̄ quāt nabuchadono/ sor sabe que nostre senyor deu li deuia toldre lo regne

hac cõsell ab daniel propheta que faria que pogues scapar ala ira de deu. E daniel dix li Rey reem tots tos peccats ab almoynes/pensar podé los richs homens que si saluar se volen que queucom han a fer algun notable per amor de nostre senyor deu. Pus donchs dien que no poden fer penitencia ne afflicció ne grans oracions resta que han a retornar e a recorrer ala almoyna. E per tal debia labat ysach que quant lom ha feta almoyna ques deu agenollar e dir axi a deu. O senyor moltes gracies te faç que mas dat loch e occasio de saluar la mia anima. E posem que nols dons res de fet dich te si nõ has/els has compassio e pietat e has proposit ferm de dar los sin hauies que no perts lo merit/ans guanyes ta corona dauant deu/vet quant be te fa nostre senyor deu posant los pobres en la comunitat. ¶ Po sa encara nostre senyor deu los pobres en la comunitat/per tal que aquells quils vehen facen gracies a ell e quel glorifiquen quels ha guardats de fretura e de aquella miseria. les gents encara que veben les miseries dels pobres saben mills guanyar e conseruar ço del lur/e exercitar se de seruir la comunitat en lurs officis. per tal que no vinguen a aquella miseria. Nota aci empero que los rectors dela comunitat deuen hauer aci vll hubert que no lexen mẽdicar ne hauer hom indigent sino aquells de qui saben q̃ son vers pobres de fet e han manifesta necessitat. E per tal aytals mẽdicants deuen portar qualque senyal publich axicõ segell de plom penjant al coll ab senyal dela comunitat/o qualque altre senyal en q̃

sien coneguts. E aço dich per tant com algunes vegades hi ha alguns ribalts scelerats qui son sans e forts / e no volen treballar e fingen se contrets e pobres e ab nafres fetes e procurades ab diuerses herbes e medecines e donē a entēdre que no poden treballar e enganen axi les gents e per aquesta via tolē e sostrahen les almoynes a aquells qui defet son pobres. E pus entre simateixs de aço que han ajustat tenen negolateries e taffureries / e ribalderies entre simateixs en les tauernes e hon se volen e juren pijor de deu que altres. E ani daltres qui fan ajust en dānacio de lurs animes. Aquests aytals que no solament son inutils ans son encara notoriament dānosos a la cosa publica deu hom squiuar ab menaçes o ab penes axi com a diables. Car ani qui sots aquesta specia de mēdicar furten e son grans ladres e fan molt de mal.

Capitol xxij. en lo qual largamēt se tracta com cascu en la comunitat deu esser occupat gran o poch dret o contret: hom ho fembra.

PEr raho de aço nos ensenyaren los antichs que en negūa comunitat negu no fos ocios. Car los cauallers deuen entēdre a certs dies a exercicis darmes / e tots dies ne deuē disputar ētre si mateix e generalmēt noy deuē hauer nengu q̄ noy sia entes

en qualque obra o ocupació/los richs homens ciu/tadans axi mateix deuen entēdre a studiar e a legir en lurs cases/notables libres que sien de regimēt de la comunitat e de lur vida o de qualque cosa ꝓfito/sa/e deuen apendre de sauiesa en guisa que puixen ben gouernar e consellar la cosa publica quāt los se/ra acomanat a dar sans consells quāt sera temps e loch/es sapien ben regir e generalment aquests e a/quells e tots qui nou han per lur offici deuē fort squi uar places lochs e tota congregacio a ells inutil e quils puixa torbar lur studi ne dar occasio de molt parlar e d comoure discordies. Car diu Aristotil in vij. phisicoꝝ. Que la aīa nostra se fa sauia seent lom e studiant. Les dones axi mateix que son honrades e riques tostēps deuen esser occupades en obrar de seda o en filar/o en qualque bō exercici Per lo qual ajudē ala comunitat e alurs cases es guarden d ocio sitat. Car la ociositat es mare de tot peccat segōs q̄ diu sant jeronim. Axi matex se deuē fer les dōzelles ¶ Lestament clerical deu entēdre en temps q̄ es fo/ra del offici diuinal/en oracio o en studi dela sancta scriptura/axi cō dauall hauem ha ensenyar enlo. xj. libre. E pus que aquests aytals son occupats gran dānatge/e vergonya seria als simples e als menors q̄ no fossen occupats qui hā a viure de lurs treballs ne daquesta non cal parlar. car ꝑ forҫa se han a occu par si volen viure solament dels majors es la diffi/cultat ques vullen occupar e fer ҫo que dit es. ¶ No ta aci que negu dela comunitat no deu esser permes star ocios ꝑ res. car occiositat fa lom inutil e no sola

ment inutil ans encara lo fa dannos ala cosa pu-
blica. En quant dela ociositat diren paraules. e de
aquelles paraules ha ni de falses e mẽtideres e pro
cants los altres a diuersos mals. auegades ne dirẽ
paraules q̃ meten en discordia la comunitat. E aço
es gran perill d̃ destroir la cosa publica. Hom ocios
no aprofita a si ne ala comunitat e lexa perdre sa he
retat e despen lo seu e res no aprofita ne guanya per
si ne per sos infants ni per altre/hom ocios tostẽps
pensa mal tostemps diu mal tostemps fa mal e pro
uoca los altres a mal. E per tal los bons regidors d̃
la cosa publica deuen fort repẽdre e punir aq̃st vici si
volẽ q̃ la cosa publica dure molt e stiga en pau ne de
uen pdonar a nengu q̃ nol forçẽ de exercitar en qual
que honest treball. Si dõchs la psona no es axi ma-
lalta que no puxa en res entendre. Encara deuen in
formar la psona malalta de pregar deu en son lit q̃
li don paciencia e fortalesa e q̃ dins en son lit pens
en sos peccats e demã a deu misericordia e saluacio
e pense aqui es obligat p tal queu satisfaça e deu lo
hoja abans d̃ sos prechs e de sos justs desigs/los al
tres sis vol siẽ orps e sens punys o sens peus o lebro
sos o en quina q̃ manera sien affollats tots deuẽ en
tendre en qualque occupacio. Car los cechs poden
entendre a obres de mans axi cõ a tocar cãpanes o
amenar manxes als ferrers o en qualque altre exerci
ci honest los spunyats poden seruir de anar e poden
esser correus e portar carech al coll o calcigar curam
o semblants coses. Aq̃lls qui son sens peus poden
ensenyar a infants o ascriure o a reuendre ala plaça

per les reuenedores.los lebrosos poden fer ço q̄los altres fan la on stan jatsia q̄ no degen molt partici/ par ab negu car lur malaltia es cōtagiosa e prense d' bum en altre. E generalment hajes q̄ hō ocios en lo mon no deu esser sostēgut ne en regne/ne en ciutat ne en vila/ne en casa.car p̄ tot met foch p̄ les quals coses deu esser esquiuat axi cō aq̄ll qui es gran ene/ mich dela cosa publica. E si los pereosos p̄somexen de reganyar/o de mal respōdre quāt son represos de lur ociositat dien q̄ nauets vos a fer e nom donats vos amenjar.tantost los deu esser īplicat· q̄ cō cascu sia mēbre dela cosa publica deu zelar lo interes d'la comūitat. Ara es certa cosa q̄ hō ocios e la ociositat es grā interes e gran dānatge dela comunitat p̄ les rahons allegades e vltra p̄ tant cō p̄ lur mal exēple enduexē los altres a fer semblāt/la qual cosa es fort pillosa ala comunitat. Per raho de açò dona cōsell als reys/Balbus philosof en occident diēt q̄ d' tots los ociosos de son regne e senyoria faessen vna ciu/ tat.e lauors quant tots morissen de fam o de set o de fret p̄ força fariē queucō.empo tostēps hi romādria tanta de miseria p̄ lo dit vici regnant entre ells q̄ ju stament poria esser apellada aq̄lla ciutat la communi tat dels dolents. Aq̄sta ajuda general dona forma lo rey de niniue q̄ apres q̄ li stech denūciat p̄ Jonas ꝓpheta segons q̄ lo dit ꝓpheta recompta en sa pro/ phecia que la ciutat sen deuia entrar en abis tātost volch q̄ tota la comunitat se ajudas fins als īfants petits e ales besties. Car volgue q̄ tot hō se donasa oracio cōtinua e a dejuni e a fort penitencia comen/

gant aſi matex d'la qual coſa deuē toſtēps pēdre exē ple de fer semblant cō ve loch e tēps q̄ tots podē a/judar ala coſa publica enlo tēporal/o en lo ſpiritual e la manera deſpecial ajuda en leſpiritual. Poſa a/quell grā ſaui Clarus enla ſua politica dient q̄ quāt hō veu la communitat en algun pill lauors tot hom ſe deu girar adeu lexant tota offenſa e tot peccat/e cla mar a deu merce publicament o ſecreta demanant ajuda molt pus carament q̄ per ſa ꝓpria pſona. E aytals oracions hou noſtre ſenyor deu. car ſon fetes ab major caritat/lauors los eccleſiaſtichs en ſpecial ſe deuē girar adeu e ꝓuocar hi lo poble. los antichs deuen penſar e los jouens poſar totes diſolucions e les dones deuen poſar lurs ornaments e los infants deu hō informar de cridar ajuda a deu e miſicordia e tots enſemps deuen ſe lauors cōuertir a oracions a dejunis e almoynes e a altres bones obres p tal q̄ deu los ajut en aquell perill.

Ca. xxiij. cō deuē eſſer vedades arts e of ficis dānificāts la coſa publica o coūitat

LO ſegon punt principal q̄ enſenya aqui matex/auicenna es que a bon ſtament d'la coſa publica deuē los regidors ſqui uar tots officis corruptius e prouocāts a mal. Axi com ſon jugadors publichs e quin fan offici e luytadors e alcauots. E per aque ſta matexa rabo deuen fort ſquiuar totes doctrines peccadores e prohibides. axi com es nigromancia e ciromācia/e semblāts aximatex totes arts praues

axi com es art de saber furtar o enganar o tregitar.
E per tal deuen molt squiuar alquemistes qui co/
munament son orats e enganadors e gastadors del
seu e daltri e null tẽps no venen a fi de ço q̃ volen e
veben se fondre e pobre. E son axi encarnats en aq̃lla
pestilencia que james no sen volen lunyar. E per tal
quant en lo temps present de molts homens de que
mal cuydaria hõ se donen a aq̃sta follia E sapies p
cert que jatsia q̃ alquemiste sia possible. empero deu
p conseruacio dela cosa publica del mon no la reue/
la sino a fort pochs e atart. e aquells qui no entenen
en riqueses nin aprofiten molt james a negu. Mas
solament na be deu qui tan poderos se mostra en lo
obrar e en lo amagar. Cõtra aq̃sts te done aytal do
cument que nols cregues de res que t pmeten ne t di
guen. Car si ells sabien ço que dien q̃ saben mes ho
amarien obrar p si mateix que p a tu. E si u sabiẽ no
gastarien lo seu/ne hirien per lo mon axi dolẽts. aq̃
sta mala art porta molts a tan leig cars quis fan ni
gromantichs e seruidors del diable. E veges mara
uella q̃ may nostre senyor deu no permes q̃ lo diable
pogues reuelar aquesta art ne pmes q̃ lo diable po/
gues dar ne enrequir a negu. e pots ho veure per ex
periencia. car negun nigromantich may per nigro/
mancia no fon rich hom/ne ajusta res que profit li
fes ans ala fi pert si mateix e tot quant ha tots per la
major part seguexen la via del major nigromãtich
qui may fos quis apella zoroastes del qual legim q̃
tot sol se ris quãt nasque contra la costuma dels al/
tres homens. E cõ deu lo hagues fet gran princep e

senyor se donas a aq̄sta mala art de nigromācia. e ꝑ tal fo desbostat per hun rey de ninive e mori a mala mort. Axicō bauē a ensenyar en lo huyten libre parlant q̄ son cam fill de noe. ꝑ que cōsellarē los antichs q̄ per tal q̄ no vingues a aq̄sta tan leja art q̄ nengu no sentrametes pregonament de astrologia ne d'alquimia. Car aq̄stes dues sciēcies son grā disposicio a caure en aq̄sta mala art de nigromancia. cascuna aximateix de ses males species deu hō esquiuar axicō a vies de mort. car totes son species de adeuinar la qual cosa se ꝑtany a deu. e ꝑ tal diu ysayes ca. xvj. Priora ⁊ nouissima annūciate mihi ⁊ dicam qꝛ dij estis vos. e vol dir axi digats nos les coses esdeuenidores p̄meres e darreres e lauors dire q̄ vosaltres son d'us en axi q̄ diga q̄ de adeuinar ne p̄nosticar ne jutjar ans d' tēps d'les coses cōtingēts e esdeuenidores ne de dir decert axi sera o axi no sera aytal materia solament se pertany a deu. E ꝑ tal aq̄ll tol a deu les sues regalies quant es en si / e comet crim de lesa majestat enlo princep general q̄ es tot poderos deu. qui per aytals arts deffeneix deles coses cōtingents e esdeuenidores e amagades. E ꝑço veuras ꝑ experiencia q̄ aytals homens venen a mala fi. E jatsia q̄ als altres se facen adeuinadors. empo asi mateix no saben adeuinar la mala fi a q̄ venen. yo viu vna vegada dels grās nigromātichs del mon. empo no sabe asimateix preuecure son mal. car negas en la mar enla plaja d' barcelona. Totes aq̄stes males arts axi cō alquimia nigromācia / e ses species decontinent fan los homēs grā mōçonaguers q̄ james no diē de

res veritat e fan los fers en tant q̃ fan pahor als al/
tres els fan pobres e menichs en tāt q̃ soptosament
degasten hun mō E fan los encara orats e enrajats
car a vll veben cō son enganats e pduts e decebuts.
E james no sen saben lunyar/o nou volē fer p sa grā
dolētia. Not dona vejares q̃ sia grā cegueDat e ora/
dura q̃ lom entenga en ajustar riquesa ab tota sa for
ça e poder q̃ sen vaja a aq̃lles coses q̃ los pus sauis e
los pus forts homens del mō empobreixen els fan
pdre cors e anima. E vehem q̃ aço es cosa manifesta
q̃ negu q̃ vse aytals arts no es bon hom ni rich hom
ans es ple de tots mals vicis e encara segueixen ay/
tals arts fins ala mort. Per q̃ ensenyen que son tor
nats de tots punts orats/ p rahò de aq̃sta cosa los
regents dela cosapublica deuē esquiuar aq̃stes arts
pestilents e pseguir e foragitar de lurs comunitats
tots aq̃lls quin vsen p poch què sien tocats. E deu
los hi moure en special zel dela reuerencia diuinal.
car cō dit es aq̃sts notablement p̄sumexen cometre
crim en la diuinal majestat/e son ja en la via de co/
metre/dela qual cosa se segueix souint la diuinal ira
cōtra la comunitat. Car legim iosue. v. q̃ cō los fills
de israel fossen vençuts p aq̃lls de amorreus. Josue
plorava dauant lo tabernacle de deu demanant per
q̃ eren vēçuts. E respos nostre senyor deu axi/entre
vosaltres es aq̃ll qui de fet cōtra ve mi p tal tostēps
serets vençuts de aqui auāt fins q̃ aquell qui aço ha
fet sia mort. E diu q̃ lauors auciren achor qui fet ho
hauia/e nostre senyor fon placat sobre la sua ira. Si
dōchs p tal quāt achor qui hauia preses algunes jo

yes dela ciutat de jerico cōtra lo manament de deu/ la comunitat judayca son axi damnificada e en ver gonyida e vēçuda e p deu desemparada. Quāt mes es deu ꝓuocat a ira cōtra aqlla comunitat qui soste scientment aqll qui viu ab tāta irreuerēcia e qui li fa tāta desonor q̄ cometen manifesta ydolatria en ter/ra de crestians. Per tal cōsella aqll marcidus theologus q̄ aytals homens sien pseguits e foragitats del mon axi cō acapitals aduersaris dela cosa publica.

Ca.xxiiij. cō dela comunitat deuē esser gitats los homēs qui fan maleficis e tota alcauoteria e tota ocasio de borderia.

Lo terç pūt principal que ensenya aqui mateix auicenna si es que los rectors dela cosa publica deuen esquiuar fort totes aquelles persones qui retrahen los homens a matrimoni per vies illicites e carnals. Car cō los matri/monis sien radical fonament dela cosa publica e tota natura humana haja a conseruar degudament e justa p via de matrimoni seguex se que aqlls son notables enemichs de natura humana e deles comunitats/e per consequent qui empatxen matrimonis a fer e fets aperseguir. axi com son aquells qui vsen de maleficis e liguen los homens e les dones que nos puga seguir generacio entre ells axi com deu ho ha ordenat la pena de aquests deu esser tan gran q̄ tot lo mon ne prenga exēple. car aqsts primeramēt co/meten crim supsticios cōtra deu recorrent al diable

lo qual crim es specia de ydolatria. No resmenys encara q̄ per lo malefici de aq̄sts es empatxada generacio humanal/e nes feta injusticia e furtiua transportacio de heretats e de patrimonis o son desfets vers matrimonis e moltes cases ne son desertes e molta psona de be per tostẽps desolada e quasi portada a desperacio/la qual cosa souint aporta a grā dānatge la cosa publica/e gran alteracio e mutacio e moltes questions qui sen seguexen e auegades aporten grās discordies e dannatges ala cosa publica. Per zel encara dels matrimonis e en lur fauor deuē esser gitats deles comunitats aq̄lls qui ꝓcuren diuorcis e separacions de marit e de muller axi com son alcauots o alcauotes qui ꝓcuren adulteris per los quals son violats los matrimonis e los homens molt dānificats en quāt alguns ne lexen lur mullers e van ales estranyes/e ꝑ consegueut es interes đ legitima generacio de infans legitims. E si les dones fan los dits adulteris ja es pijor. Car lauors aquells qui cuyden heretar lurs fills heretaran los stranys e aquells qui res nols atanyen. ¶ Per les quals coses se segueixen infinits carrechs de consciencia ala fembra quiu sap que james no pot restituhir la heretat a aquell aqui deuia peruenir de dret/o si es sabut veus ques segueix diuorci del matrimoni/e per consseguent la cosa publica es dannificada en aquesta part per fretura de generacio qui aqui no es pertinent. Laltre encars que sen faça separacio. No resmẽys q̄ la fembra es en pill đ mort e vitupa tot son linatge e tota sa posteritat dō venen souint bregues

e discordies de ques guasta la comunitat en tot o en partida. No resmenys encara per los adulteris es la cosa publica molt dānificada per los infants que naxen borts los quals son inaptes a actes legitims ecclesiastichs e seglars e tostēps comunament hā alguns vicis molt prejudicants la cosa publica. axi com son ergull e pōposítat/e entrecuydamēt qui tostemps comunamēt regnen en borts e desuergonyiment. car cuyden mes valer que los altres/e no volen conexer lur natural deffalliment. ¶ Lo segon vicies que son grans mongoneguers comunament e specialment en materia en ques puixen jactar e loar ¶ Lo terç q̄ son fort luxuriosos retrabē ala rabel dō bixē. car axi com p luxuria orrea e criminosa son cō cebuts axi lur praua naxença los inclina a aquella matexa legesa E de aquests tres vicis en special diu lo v̄sificador los seguēts v̄sos. Prodiga natura spurijs dedit hec tria iura. vt sint pomposi mendaces ⁊ luxuriosi. ¶ Lo quart vici lur es que son homēs extremals. car ho son pauruchs o desesperats. Lo primer vici posa papa Bonifaci en lo decret en la cinquantena e setena distinctio hon scriuint al rey danglaterra manali que fes ajustar sa gent per via d matrimoni e que nos ajustassen axi com a besties e assignali aytal rahó entre les altres. car per borderia la gent nes pauruca en pert lo cor e no es disposta a defendre la terra. Laltre vici es q̄ son desesperats apar ho comunament entre aq̄sts grans homens qui hā borts o bastarts els comanen los fets darmes los quals sils vencen fan obres desesperades e orades e

truanes.per tal es prouerbi que en tot linatge deu/
ria hauer vn bort.car aquell faria totes les venjan/
ces quels altres no volen fer per lur honor e prou.
Mas aquells dien que nols sta mal res que facē.car
natura los hi inclina mes que los altres a tot mal.
E per tal veuras comunament que aquests; aytals
borts tots finalment moren lejament e orreament
non veuras james hun quasi ꝓsperat.han vn altre
vici que es que son axi com la mula que en tota ma/
nera se han a mostrar reuersos e reganyats e dolēts.
E per tal diu lo prouerbi bort e mula tot jorn ne fa
vna.E aço cōferma la scriptura. Sapientie.iiij.on
diu axi.Spuria vitulam non dabunt radices altas
nec stabile firmamētū collocabūt.Et si in ramis tē/
pore germinauerint.Infirmiter posita a vento co/
mouebūtur ꝛ animietate vētoꝝ erradicabūtur. Cō
fringent enim rami inconsumati ꝛ fructus illorum
Inutiles ꝛ acerbi ad mādućandū ꝛ ad nichilū apti
Ex iniquis enim omēs filij qui nascunt testes sunt
nequitie aduersus parentes in interrogatione sua.
E vol dir axi q̄ nats de borderia no seran rabigats
pregon ne faran bons arbres ço es q̄ nos fan comu/
nament bons homens ne ab cōstancia ne ab ferme/
tat e si per algun tēps fan obres de bons homēs em
pero la praua natura los tira tantost a vsar de sos
mals vicis ne lurs obres no venē finalmēt aꝑfeccio
ne son plaēts quasi a negu.Car axi es q̄ de mala ra/
hel tart neix bon frupt. Axi mateix ells fan testimo
ni souint ala dolentia daq̄lls hon hiren quant hom
attē e interroga e examina ells e lurs paules e obres

Es ver que totes aq̃stes coses se deuen entendre da quells borts qui resemblen a aq̃lls don deuallen en lurs crims e peccats. E axis posa distinctione. lviij. ꝗ ante Car cō posa lo capitol de sus aq̃ matex molt solēnes papes son stats borts e molts solennes homens ni ha q̃ son borts axi cō dirē dejus en lo ꝓces daquest libre quant parlarem dels adulterats. E ni/pero aci parlarē no de ço q̃ tart sesdeue/ mas de ço q̃ es comunamēt e que souin vehem a vll çoes q̃ borts son gent viciosa los vicis d'ls quals podē molt nou re ala cosa publica.

Capitol xxv. com los borts son comunament mals e molt atard ni ha que bons sien.

Per totes les coses damūt dites no vull dir generalmēt q̃ tots los borts siē dolēts. car certa cosa es q̃ ni ha alguns hauts e ni ha e ni haura q̃ son stats homēs excellents qui sabiē vergonya als ledesmes. E lo decret distinctiōe lvj. posa molts notables homēs q̃ forē borts axi cō biepte/ fares/ zarā/ boç/ e daltres molts Axi matex es certa cosa segōs les histories ātigues q̃ aq̃ll reuerēt empador Eracli q̃ feu tant ꝑ la fe crestiana e tāt honra la creu de jesucrist fon bort e fill de dona monja. Axi mateix Guilelm bastart pare e rabel dels Reys presents danglaterra fo bort de frança e duch de normandia. E lo Rey Henrich de castella fon bort qui es stat en nostres dies hom famos/ e de gran caualleria. Axi mateix molts daltres excellents

homens son stats borts. Semblantment vehē que en frāça los borts que ells apellen bastarts son grās homens en fet darmes e fort famosos/ e sens dupte molt valent e noble hom ha per lo mon qui es bort de fet e no so cuyda. car no fa mester al bon regimēt del mon/ ne la bonesa de deu no permet que tots aquells qui son borts ho sapien ne sia cosa manifesta ne publica als altres/ per tal que lur stament e bonesa de costumes no sia menyspreada per la borderia. per que les coses dites en lo precedent capitol se deuen entendre parlant comunamēt e no generalmēt tostemps ne sens neguna excepcio. E aço que he dit aci per tal que cascu sen guart de adulteris e de fornicacions don venē aytals generacions comunamēt males e molt pjudicāts la cosa publica p lurs mals vicis e per los mals altres damunt allegats quis segueixen de aytals males obres/ e daquells maluats qui les procuren axi com dit es dels vicis altres e de les penes dels infants borts parlarē pus largamēt si a deus plau en lo terç libre en lo tractat de luxuria en lo. xj. capitol en la materia de borderia.

Capitol. xxvj. qui posa algūes malicies molt prejudicants als matrimonis: e a la cosa publica.

Ltra manera de gents hi ha qui confonen tota la puritat del matrimoni qui deuen esser extirpats terriblement de la cosa publica axi com son aquells qui ab manyes fan violēcia e oppressio ales do

nes maridades e de aquests ni ha en moltes mane-
res. Primeramēt ni ha qui aytal opressio fan ama-
gadamēt ab metzines ab les quals les farā axi engē
dre a requerir si mateix cō vna bestia desvergonyida
requer altra. E contra aquests hi ha fort grās penes
assignades per les leys imperials. ¶ Segonamēt ni
ha altres quiu fan ab violēcia amagada. Car ama-
gar san en qualque loch hon la dona deja venir e aq̄
secretament inuadir lan/e cōtra aquests hi ha grās
penes assignades p̱ les leys imperials. ¶ Deus saber
que hun studiant en leyda volch assajar semblāt fet
a vna dona e la dita dona hac ne sentimēt e gitas en
hun gran e pudēt fangar e exin tota cuberta del pus
pudent fanch del mon e romas axi sullada q̄ grans
tres dits ne tenia de gros lo fanch enla cara e de cap
a peus. E com lo dit studiant vingues de nits a hora
sabuda e volgues inuadir la dōa ala fosca e la vol
gues besar e abraçar ell se frega ab ella en tant q̄ cap
a peus romas sullat la pus lejament del mon/lestu-
diant quis perçebe axi pudent e sullat pensas q̄ qual
que diable li fos aparegut. E dix ala dona axi de a-
quest solaç no men cal fer gracies puix tant be ro-
manch sullat. Dix la dona que contra respos. p̱ ma
fe narlot massa nauets haut gran mercat/mas sius
hi tornau altra vegada portar vos nan specejat.
Item dien que a vna altra hun studiant li vench p̱
semblant manera e volch la besar e ella bada la bo-
ca e mordel tan poderosament al labi iusa que cuy-
da loy arrancar/e lestudiāt ab gran affany scapali e
dix li madona e vos sens coure volets menjar carn

crua.e ella respos senyer aris deu donar qui per força vol dona besar. E dien q̃ ell lauors crida dient/o deu hon es cortesia. Respos ella axi/foll es qui spera cortesia sabent vilania. ¶ Terçament ni ha daltres qui les dones maridades incliné a mal a fer ab menaçes. car menaçen les q̃ si nou fan que les diffamaran. E aq̃sta manera es fort perillosa. car cō cascu ama molt sa fama fort hi ha pochs homens e poques dones q̃ abans no perdessen la fama farié hū gran desastre. En tēps del rey en Pere darago hun hom de gran stament somogue vna notable dona de barcelona en fer mal/e ella dix ho a son marit e lo marit al rey. e lo rey dix li fets que vostra muller fengesca que consenta a aquest q̃ la comou e faça quey vinga d nits e quāt ell sera en casa vostra exits vos armat ab bona cōpanyia e specejats lo tot e apres posats lo en vna post ala plaça major appellada dl born e posats li al front aytal cedula aq̃st hom iau aci specejat. car lo rey ho ha manat. E com lo fet vēgues p sō pūt axi cō dit es e lom fos aq̃lla hora dins la casa aquella e les portes fossen tancades lo marit isque ab sa cōpanyia armat e fes appares quel volgues auciure e com aquell altre suplicas que no moris p amor de deu/lo marit dela dona dix li axi nay tal yous perdo de present ala mort per amor de deu e del senyor rey. E tenits vos per dit q̃ si james vos me comouets ma muller amal que yous toldre la p sona. Aquest aytal promes que nunqua hauria pus cura dlla. car massa li hauia cuydat costar e axiu feu d fet. No cōtrastant que aq̃ll grā poeta Ouidi hauia

molt seruida la comunitat de Roma/empero p tal com hauia feta per als jouens romās la art d amar dones/per la qual molta dona era tost enlaçada a fer mal/per tal lo exellaren en per tostemps/e perço negun hom saui no deu creure soptosament quant hom li diu mal de sa muller ol ne met en sospita. car siu fa souint dona tribulacio asi matex e asa casa sēs rabo. Esdeuench se en aquest regne que hun hō ana molt detras a vna bona dona e vehēt q̄ no la podia hauer a sa intencio secretamēt tracta ab vna fembra q̄ la seruia q̄ li digues si hauia negun senyal special en son cors en les parts secretes e cō la fembra li digues q̄ hoc aytal e aytal lo hom aq̄ll denits vehēch a cridar dauant la casa del marit dela dona dient li aytals paraules.o aytal guarda ta muller mills que no has fet fins ara. car sapies q̄ yo la he hauda e en senyal que mē pures creure guardala en aytal loch e veuras aytal senyal e aytal.e lo marit qui hoy aço soptosament fon mogut e regonech sa muller si hauia aytals senyals. E com ves quels hauia cuydala auciure fins q̄ fon certificat dela malicia del diffamador. Per rabo de aço los regents dela cosa publica deuen fort squiuar aytals persones fins ala mort car aq̄sta es vna deles pus forts maneres quel hom pot hauer a derroquar la dona. En castella es costuma quel hom ques pleueix de fembra maridada deu esser cremat ab ella mateixa E jatsia que aquesta costuma sia cruel e desplasent a nostre senyor deu/empero segons la ley de nostre senyor antiga aytal hō deuia esser lapidat ab la fembra si ella era maridada

e cõsentia enlo adulteri. Es ver que aquesta pena es mitigada ara en la ley de gracia e lo saluador son comencament. car delliura la dona adultera que li fon presentada dela pena dela ley axi com legim Johānis. viij. caplo. Los homens axi matex se deuē fort guardar de posar se en aytal perill majorment de fiar se en les fembres. car elles souint ho dien als marits/e los marits auegades los matē auegades los baten auegades sis volen los faran pendre ala cort dins lur casa denits axi com a ladres e les leys emperials en aytals coses son fort fauorables als marits allegant q̄ en aytals coses comunamēt negu no haura paciencia com sia offensa coral.

Capitol. xxvij. qui posa que multiplicacio de princeps e regidors destroexen la cosa publica.

Utra los dits mals officis quis deuē esquiuar enla cosa publica ensenya Egregius romanus enlo seu tractat q̄ feu dela cosa publica a esquiuar los seguents perills. Primerament deu hom squiuar si fer se pot multiplicacio de princeps e de regidors p tal hauem prouerbiorum. xxviij. Propter peccata populi multi principes zc. E vol dir que per los peccats del poble qui son grans los tramet deu molts princeps e regidors. car cascu se vol ditar e enrequir del poble. E p tal lauors lo poble mesqui q̄ es depredat e perdut majorment quāt los regidors son minyons e han seny de fadri/lauors la plaga es dobla.

Daquest es ver ço q̄ diu la scriptura. Sapientie.xij.
Dijs enim tanq̄ pueris iudiciuз indiuisim dedisti.
E vol dir que aq̄st axi parlant a deu senyor en mās
daytals has posat jubi en grā escarni e menyspreu d
justicia. car gran dolor es veure. abominacionē de-
solacionis in loco sancto. Lom ab poch seny posat
en regiment es abominable e terrible lo qual a tots
sos subdits aporta dolor e desolacio desplaer e dam
natge. car aytal no sap ques fa ne ques diu. E p con
seguent persegueix quis vol p bo q̄ sia e exalça quis
vol p mal q̄ sia ab la mala ajuda dela potestat qui
es cosa sancta. O deu e quina dolor es veure aço. car
lo major remey que si pot pēdre es recorrer a deu q̄
li placia leuar aq̄sta plaga. car be es plaga e malabi
ta es la terra hon deu tramet aytal mal. Ecclesiastici
x. Ve terre cuius rex est puer ⁊ principes mane co-
medunt. E vol dir q̄ malabita es la terra q̄ ha lo rey
fadri o qui fa obres de fadri qui es sens enteniment
la qual plaga es ja major si los altres princeps e re-
gidors no delliberen ne fan lurs fets ab seny ne con
trasten ala follia de lur senyor a rependre/ans segue
xen les lurs oradures. E lauors aq̄sta plaga es ius
alt en lo sobiran grau/quāt lom foll e maluat e sens
tota cōsciencia e sens temor de deu. car lauors no es
sino coltell en ma del hom orat qui tots tēps deuo-
ra e auciu tot ço q̄ troba axi cō hun leo affamat q̄ no
guarda res ne sap ques fa sino que cruelmēt salta a
tot ço que pot pendre e afferrar. Del poble axi affli-
git fa hun gran plant Seordius parlant de aquesta
materia axi adeu. ¶ O senyor creador e gouernador

de tota creatura quin secret tan gran es aquest dela tua infinida clemencia e prouidēcia q̄ les tues ouel/les que tan cares te son que per elles volguist morir axi sien liurades a hun trua foll e orat sens raho e sens vergonya ni cōsciencia a deuorar les e a robar e a plagar e aflegir les nit e dia sens repos. Es pijor senyor que aytal foll haura nom pastor e sots aque/sta pell sa obres de lop mortal/haura nom pare e es enemich cruel/e haura nom sēyor natural e sera cru/el tiran/haura nom lochtinent de deu e sera tiran in/fernal/haura nom cap d'l poble e sera mort dela tua gent. E sera appellat patro de justicia e sera corrup/tor de tota ley e d' tota veritat sens fe/e sens tota bo/nesa. O senyor hajes pietat de aquelles tues ouelles que aytal demoni sostenen e supporten per la tua te/mor e dals pastor just e discret e seruidor teu qui les gouern e les endreç a tu. E foragita senyor lo dimo/ni pestilent dela dignitat pastoral e senyoria e dali d' present per ques conegua segons que mereix la sua nequicia e reprouada vida/sabent li ala fi pietat q̄ nos damne per aquella fontanal e viseral pietat qui eternalment habita dins la tua sagrada essencia. De aquests aytals complany la comunitat aquell boe/ci en lo segon libre de consolacione en aquell vers. Nouimus quantas. E trau exemple de aquell mal uat nero qui fon ple de tots los damunt dits mals/per tal la sua mort fonch orrea e vil/Conclou aqui boeci ala fi del dit vers e diu. Heu grauem sortē quo ciens iniquus addit seuo gladius veneno. E vol dir aytant O deus e com es gran fortuna e terrible fla/

gell sobre lo poble quant deu al hom tot verinos e malicios dona coltell de senyoria e de potestat. Rabo es. car del coltell aquell no sap solament menaçar/ans tostemps ne fir follament e contra rabo e justicia. Per rabo de aço deu fort guardar la comunitat aytant com pot/o aquell qui afer ho ha de posar rector feel e de consciencia e de multiplicar officials en senyoria. Interrogat Lucius consol que exalçaua molt la cosa publica. Respos que posar regidors e lurs lochtinents persones ales quals la comunitat hagues mester e ells no haguessen mester a ella.

Capitol. xxviij. qui posa com multiplicacio de juristes nou molt a la cosa publica

Assenya encara aquell mateix doctor segonament que per bon estament dela cosa publica deu hom squiuar que no si multipliquen molts juristes ne aduocats. Car aquests aytals per tal se diu com han a tenir gran estament han apendre grans salaris de lurs aduocacions e han a tenir grans maneres a tractar les causes a lurs profits/axi com es dar grans dilacions en les causes puntejar aguda ment e superflua en ço que es clar emparar molts negocis e spatxar ne pochs. Per les quals coses la gent e la communitat sostenen grans carrechs/

e ala fi es la cosa importable. E jatsia q̄ offici de juriste sia fort bo ala cosa publica quant es en persona espatrada e ab cōsciencia. Empero en persona mala es destruccio de tots aquells qui ab ells han a tractar. Per esquiuar aq̄st mal son ordenat antigamēt en castella que noy hagues negun juriste mas ques regissen per costumes e les leys dela terra les quals saben e entenen huy axi los pagesos com los letrats e si algun punt se desperta entre ells mes amen queu partexquen a bon fur e grosserament que no si per longa dilacio de plet romanen les parts deffetes.

¶ En flandes es vna manera de spatxar causes/la qual es fort spatxada e noy cal molts juristes e es aquesta/ Si algu proposara sa causa dauant los jurats dela ciutat que ells appellen esclauins/aquests hi assignen dos homens qui dins temps cert hajen determenada la causa e comparen aq̄lls al dia assignat/si la causa no es finida posen aquells dos homens assignats aspatxar la causa en vna casa dins la cort matexa ab les parts ensemps e aqui stā sens menjar e sens beure tant e tan longamēt fins que la causa es conuenguda entre ells/pēsar pots q̄ pus q̄ aqui no puguen hauer que menjar que no pot molt tardar la determinacio dela causa. Los sarrahins tenen altra manera axi matex fort spatxada e noy cal juristes e es aquesta/lo cadi ço es aquell qui te justicia seu en cert loch dela vila ab alguns saigs quil acompanyen si donchs tu vols proposar causa cōtra algu tu ho diras ala part e dir li has axi. Vet que yo vaig clamar de tu e ells han tanta de vergonya d ve

nir dauant la cort que de continent te faran pregar e pregara ell mateix que not clams. car ell se auendra ab tu si tu no vols hoir sos p̄chs ans, dius quet vols anar a clamar ell decontinent per força te ha a seguir fins al jutge. Car si ell no venia ab tu puys tu pro/uasses que loy haguesses dit tātost seria açotat. Stāt donchs tu e laltre dauant lo jutge/e proposant ton clam ell demanara al altre si es ver ço que tu propo/ses si aquell nega veritat e pot esser james prouat lo cōtrari ell ha esser açotat terriblement tot nuu gitat en terra bocha auall/e ab niruis de bous secbs deu pendre certs colps e grans dauāt tot hom/aqui ma teix si atorga veritat e nol vols sperar si son diners deguts de present o ell te ha de pagar o ha a romanir aqui ab lo cadi/e ell romādra e stara de present pres e sera feta execucio dels seus bens decontinent dels quals seras pagat e si noy basten parar si ha la sua carn. Si lo fet entre tu e laltre es duptos tātost aqui mateix se ha a determenar sens tota dilacio. Los ti/rans en ytalia axi mateix fan, spaxadament les causes determenar/e si algu per malicia vol tenir ço del altre fer lan venir a la cort e sia quis vulla sabuda la veritat fer li han leuar lo braç en alt e tan alt cō lom acusat lo pux a leuar sots pena daytant li manara lo jutge/que lo deutor aquell accusat no leue la ma del loch aquell alt hon lay ha feta posar fins quel altre sia pagat. E per aytal los homēs aqui per esquiuar vergonya e dannatge lunyen se de plets/e no han mester juristes. Dels principals deffalliments dels juristes parlarem dauall largament en lo proces de

aquest libre per que non cal pus parlar aci sino sola-
ment aço que multiplicacio de juristes nou fort ala
cosa publica. E posa en lo cor dels homens grā ter-
ror per lo gran dampnatge que han quāt han ab ells
spatxar res. Recomptas de hun pages qui passaua
per les scoles dels juristes de Monpeller e veu tāts
jouens ala scola axi ordenats en lurs bāchs ab lurs
libres dauant / si pensa que la casa aquella fos sgle-
sia e que los dits jouens hoisen aqui missa: agenol-
las ala porta dela scola e comença aqui pregar no-
stre senyor deu. E dix li la hu de aquells jouens le-
uau ꝺ aqui senyer q̄ noy ha sglesia aci. Dix lo pages
e donchs que fets vosaltres aci tants. Respos lo jo-
ue / e dix hoym aci dret. car si a deus plau serem tots
juristes. E lo pages hoydes les paraules començas
a senyar e crida altes veus ho las mesqui tota later
ra es perduda. car hun sols juriste qui sta entre nos
a tots ha desfets segueix se que vosaltres qui tants
sou tot lo mon destroireu / vet aquest pages com se
acordaua ab la dita sentēcia ço es que multiplicacio
de juristes es fort dannosa ala comunitat e gran de
struccio de aquella.

Capitol. xxix. cō deuen hauer pochs no taris e bons.

Onsella encara aquell mateix Doctor que a bon estament dela cosa publica / no sien multiplicats officis de scriuans ne ꝑcuradors o rahonadors ne ꝺ saigs e dona de quascuns diuerses rahons.

¶ Primerament dels scriuans e notaris/car diu q̄ lur offici es aytal que li es dada gran fe/ara es axi que son fort pochs los homens aqui hom puxa dar fe/e p̱ cōseguēt apochs deu esser comanat aytal offici. Item offici de notari es offici de honor/e per cōseguent ha mester couinent salari de son treball/per tal q̄ puxa tenir son estament. Si donchs aytals se multipliquen nēgu dells no haura faenes en copia. De ques segueix q̄ hauran esser indigents e pobres/e per cōseguent pus leugerament per releuar lur pobresa los hauria hom inclinats a trencar lur fe e falsar testaments e cartes e p̱cessos/e a fer diuerses altres maluestats qui notablemēt son cōtraries ala cosa publica. Item offici de notari es fort perillos per raho dela gran comanda quels es feta p̱ la gran cōfiança q̄ les gēts han en lur fealtat cō donchs pochs homens sien feels e leyals no deu hom arriscar los grans e perillosos affers que hom los pose indifferentment en mans de molts si dōchs no eren persones aprouades e conegudes en sa feeltat e en sa consciēcia. Itē offici de scriua ha de grās difficultats e subtilitats p̱ raho dels ꝯtractes diuersos qui son entre les gents e venen a lurs mans. Per q̄ apar que a aytal offici noy son bons sino homēs aguts e endreçats e scients e auisats. E cō aq̄sts sien pochs seguexse que lo dit offici deu esser acomanat a pochs e no a molts. Cōfermas aquesta raho axi. car certa cosa es q̄ auegades p̱ hun vocable/o per hun de/o p̱ hun si o p̱ hun non. hun hō p̱dra vna heretat o la guāyara be dōchs fa mester q̄ aq̄ll qui aytal offici empara sia

ben scient e auist e cō aytals sien pochs segueix se q̄ a pochs deu esser acomanat aytal offici. ¶ Itē offi ci de notari es de grā reuerencia per les rahons alle gades/ara es axi q̄ la cosa es aytant preada menys cō es mes multiplicada/e per lo contrari aytant es mes preada cō es pus cara e menys sen troba. Per tal diu lo exemple. Om̄e rarū preciosuʒ. E vol dir q̄ tota cosa cara e no multiplicada es p̄ciosa. De ques segueix lo ꝓposit prou clarament declarat. ¶ Item offici d̄ scriua requer hom de grā cōsciencia en quāt ab vna plomada de tinta pot hom leuar o baxar p/ dre o guanyar/per tal diu lo exemple noy ha pijor colp q̄ de plomada. Com dōchs los homens de cō/ sciencia sien pochs segueix se que a pochs deu esser acomanat aytal offici

Capitol. xxx. cō deu hauer pochs pica plets e bons.

Quant es dels ꝓcuradors de cort o raho nadors o picaplets q̄ tot es hu posa lo damunt dit doctor mateix en aq̄ll ma/ teix tractat q̄ no deuen esser molts e aço per aq̄lles mateixes rahons qui son da munt allegades cōtra juristes o scriuās/souint ses/ deue q̄ ells ꝑ lur ꝓpria astucia faran ꝓlongar lo plet o faran pēdre grā dan ala part. E ꝑ tal vltra la pena dela restitucio aque son obligats ala part maliciosa ment dānificada los lexa deu caure en molts mals casos e vergonyosos els aterra ꝑ aq̄lls qui res no sa ben ¶ Hoyt he q̄ hun pages de mallorq̄s rebe. xx. ss

per via de prestech de hun hom de Mallorqua que era son cōpare en sa fe sens altre testimoni pagadors en sa fe anadal/vench nadal e lo pages no paga e lo creedor li demana son deute ala fi ell sen clama ala cort/Ara en la cort hauia hun famos picaplet/e la muller del pages quil conexia dix li que anas a aq̄ll que ell lo deffendria e que li portas vn cabrit e axiu feu de fet/lo picaplet qui veu lo pages venir vers la cort ab lo cabrit pensa que lo pages hauia afer queu com en la cort e exili a cami/per tal finalment q̄ na gues lo cabrit. E dix li q̄ volia/e lo pages dix li tot son fet/elo picaplet auisa lo pages que pus q̄ lo cree dor no hauia testimonis que com lo jutge li dema-naria si deuia res aytal hom que lo pages cridas vi uament no placia a deu senyor. E lo pages respos q̄ no faria tanta maluestat que negas ço que son com pare graciosament li hauia prestat. E com lo pica-plet lo tabuxas/dient que si nou negaua que ell seria perdut per la execucio ques faria contra ell terrible e de grans messions E com lo pages nos pogues in clinar a tenir lo consell del picaplet/lo picaplet ab malēconia trach se.xx.ss.dela bossa e posals en ma del pages dient li axi si yot demanaua ara aquests. xx.ss.qui te posats en la ma/no pories tu dir e res-pondre no placia a deu senyor que nom hauets res comanat nius deg res.dix lo pages hoc/Ara dōchs dix lo picaplet axi poras denegar lo deute a ton cō-pare dauāt lo jutge/e lauors lo pages cōsenti queu negaria. Empero dix lo picaplet quant yot haja de-fes tum daraz lo cabrit/e lo pages loy atorga. e mē

tre stauen axi vench lo faig e cita lo pages dauāt lo picaplet matex dient li que cōparegues dauāt lo jutge axi que lo picaplet no hac tēps de cobrar los.xx. ss.que li hauia posats en la ma.venint dōchs lo pages dauant lo jutge e aqui negant lo deute al cōpare tantost lo picaplet li ajuda e pus lo creedor no hague carta ne testimonis lo jutge absolch al pages E com lo pages sen anas lo picaplet demana los.xx. ss que li hauia posats en la ma/axi mateix lo cabrit E lo pages respos no placia a deu q̄ ell tingues res del seu ne li daria lo cabrit. E lo picaplet cuyda renegar cel e terra e no sen gosa clamar per rabo dela bazateria que hauia fet ab ell ni hauia testimonis e ala fi lo pages sen ana e dona los.xx.ss. del picaplet a son compare e li compta tot lo fet. E com lo creedor sen volgues clamar dela injuria del picaplet menas ab si per testimoni lo pages dauant lo jutge envides lo picaplet poch obtenir que callassen abdosos encara quels promes que si callauen quels ajustaria altres.xx.ss. E lauors lo picaplet conech sa prauitat.dix axi ara conech que nostre senyor deu ma punit fort justament.car tot mon vltrecuydament ab que he acostumat de guanyar e enganar los altres so yo huy confus/e aterrat per hun bestial ignorant axi com ne pres a aquest pijor ne pres a altres p lo mal vs de son offici qui es fort acostat a mal afer e a mal adir deles parts contraries e mal pensar contra elles tostemps per obtenir ala fi lo plet que emparen.

Capitol.xxxj. que en special la cosa publica deu hauer pochs faigs.

Mas dels fiscals fa aquest mateix doctor forςa dient que deuē esser pochs homēs fort elets. E aςo per tal com de aquests procehixen radicalment los mals que fan los senyors e a lurs officials/ aqsts los denuncien los mals dels altres en quāt aquests se appellen propriamēt acusadors del poble/e si aytals acusaciōs ells fabien discretamēt e ab temor de deu e per lur offici seria bo e lur acusacio seria bona e santa obra. Mas encara noni caldria molts. car a fer aytals denunciacions fort pochs hi basten. Car tots los peccats del poble nols deu hom denūciar e maiorment quant la potestat tiranneja ans ne deu hom alguns dissimular e lexar ne queu com a deu a punir segons q̄ posa sanct agosti. Basta denunciar aqlls que prejudiquen notablement ala cosa publica o ala potestat. Mas los officials ꝑ tal quāt han deles penes quis leuē dls criminosos certa quātitat ꝑ tal comunamēt no ꝑ zel de deu ni de justicia/mas ꝑ en requir si mateixs tostemps se occupen en cercar mals e peccats dels altres per tal q̄ puixen ajustar e han major goig si troben que hajes fet hun notable crim q̄ si sabien de cert q̄ deu los te hagues ꝑdonats o q̄ haguesses fetes algunes santes obres/ꝑ la qual cosa souint troben crims lla on no ny ha e affayten e engrexen los/e agreugen los aytant cō poden ꝑ tal q̄ la pena pecuniaria sia major dela qual maluestat

se segueix primerament que ells aço sabents e vo/
lents no son en caritat. car son scientment persegui/
dors de lur proisme. E apres son grãs diffamadors
appar ho. car diẽ publicament en jubi crims secrets
o qui iames no foren fets ni pẽsats per aquells qui
accusen. Aquests encara per aquest mateix cap retẽ
lo princep e la potestat odiosa al poble e menyspre/
uol de que souint se segueix aualots e moltes irreue
rencies ala potestat. Aquests empobrexen la gent e
la fan deuorar als majors e als mals regents que al
tre no speren sino que lo poble caygua en qualque
crim don puxen pendre occasio contra ells e hauer
ne diners. E per cõseguent aquests son maluats p/
seguidors e mortals enemichs dela cosa publica dõ
apar que no deuen esser molts ans fort pochs. Axi
com fort son pochs aquells qui en tal materia pro/
cehir sapien prudentmẽt ab temor de deu. Diu aq̃st
doctor que ell ne veu vna vegada en sa terra hun lo
pus aujst del mõ qui tenia hun libre tot ple ꝺ crims
terribles de tots los linatges dels quals crimina/
ua en son libre los majors els mijans homẽs de a/
quella terra los crims diuulgats als lochs e ales co
munitats als nobles e cauallers e a ciutadans que
aqui eren notats. Soptosament leuaren se tots con
tra ell/e penjaren lo lejament. Per que diu aquest
doctor te dich q̃ aytals officis axi exsequits sõ odio/
sos a deu e a homẽs/e per conseguẽt ala fi tot torna
sobre son cap en vida e en mort. Diu axi matex aq̃st
doctor que los faigs no deuen esser molts/per tal q̃
per pobresa no facen de grãs injuries als populars

e homēs simples/e q̄ p aq̄sta via donen afflictio ala cosa publica. hoc encara auegades p diners empat/ xaran/o amagaran la execucio de justicia per tal q̄ puxen viure. Com empero ells dejen esser pus exe/ cudors de aço que justamēt los es manat en fauor d̄ la cosa publica. Car diu tulli enlo segon libre dels of ficis enlo capitol. xxiij. que les ciutats e comunitats els dits officials/per aço foren trobats en special q̄ viuint be ordenadament e sots justicia e bons regi/ dors nengu no sofferis molestia per laltre/ans cas/ cu visques segur e tingues en pau simatex e les sues coses. E per tal tots aquells qui contra aço fan e cō/ tra aço venen deuen esser gitats dela comunitat axi com a dessipadors de aquella.

Capitol. xxxij. que res nos fassa en la comunitat per elecio per squiuar discordia

Consella encara aq̄st doctor que p bon estament dela cosa publica que totes cerimonies e costums que puxen torbar pau e cōcordia sien foragitades dela cosa publica. E diu que entre les altres q̄ posen grā diuis en la cosa publica si son les elecciōs dels presidents e dels officials. Car taro es que nē/ guna eleccio se faça ab concordia de tots los eligēts e per cōseguent en tota eleccio ha alguna discordia d̄ que souint venen grans mals. Car com diu aristo/ til poca error e discordia en lo començament es fort grā en la fi. Per tal donchs q̄ aq̄st mal cesse de tots punts consella que tota manera de elegir per mani

festacio deles voluntats dels eligents cesse e sien ten
gudes les maneres q̄ huy tenē algunes notables co/
munitats de ytalia ço es que si la comunitat deu ele
gir duch o batle/o qual seuol altra persona a negun
offici/e per lo offici aquell son ꝑposats.iij.o.iiij.la/
uors ells posen al cap dela ciutat aytātes bosses cō
son aquells qui son ꝑposats ha elegir e donen a cas
cu dels eligents los quatre noms dels.iiij.homens
ꝑposats a aquell offici/o algun senyal de plom fet
nouellament cascu dels eligents hu apres laltre se le
uen e van a les bosses aq̄lles assignades cascuna al
seu nom daq̄lls preposats e meten la ma hon portē
los senyals en cascuna bossa. Axi q̄ negu no pot sa
ber aq̄ll qui va ales bosses en qual bossa ha posat lo
seu senyal e quant tots los eligents son passats/axi
per les bosses Es axi que en aq̄lla bossa en que hom
trobara mes senyals o mes noms la hun de aquells
ꝑposats a elegir aq̄lla dona a entendre q̄ aquell per
qui la bossa sta aqui deu esser elet per la major part
dels eligents/e aq̄ll lauors enuestit de aq̄ll offici a/
qui matex/e nēgu no pot saber qui la elegit. Car cas
cu met la ma en cascuna bossa e hom no sap ƌ nēgu
en qual bossa gita lo seu senyal. Es ver q̄ quāt la co
munitat dona a cascu los q̄tre noms lauors noy cal
sino vna bossa en la qual cascu dels eligents met q̄l
nom se vol. Axi q̄ si aytal eleccio se fa ab vna bossa/
lauors cascu dels eligents te quatre noms si ab qua
tre bosses basta cascu tinga hun senyal e quel gite
en qual bossa ell se vulla metent la ma secretament
dins axi com dit es. Son altres regidors qui fan ꝑ

sorts. car hauran los noms dels pposats per la co-
munitat/e posaran cascuns de aquells noms en re-
doli petit de cera e apres metrā los dits redolins en
hun baci daygua e mesclar los han/e puys fan ve-
nir hun infant petit que no haja conexença de negu
dels dits redolins e pren qual seuol de aquells redo
lins. E aquell qui pren qualque sia lo nom dins dls
pposats aquell ha lo offici E nota aci que fet aço ab
la diuinal inuocacio per cessar diuisio en la comuni
tat no es peccat segons que posa sanct Agosti e ho
hauem ja posat en lo segon libre parlant de sorts en
la materia del primer manament. E generalmēt de
feneix aquest doctor que en tota manera semblant
de que pot naxer turbacio enla cosa publica mes val
que la cosa aquella se partesqua p aytals sorts q̄ no
per via bregosa Solamēt na exceptades les elecciōs
ecclesiastiques deles quals la sancta esglesia ha orde
nat que no sien fetes per sorts/mas per scrutini aco
stumat de veus explicants les volūtats dels eligēts

Capitol. xxxiij. com los mercaders son vida dela cosa publica.

TAnta es la noblesa dla cosa publica bē
regida e tāt es lo pfit q̄ sen seguex a tots
en general/e a cascu en special que tots
quāts son enla comunitat grās e pochs
vells e jouēs e pobres e richs homēs e fembres cler-
gues e seglars sēyors/e vassalls/e tots hi deuen aju
dar d tot lur poder e saber los vells ab lur psell e seny

los jouens ab lur força e vigor/los pobres segõs sa facultat los richs de lurs riqueses/los homens tots de aço q̃ saben e quels es manat/les fembres lexant folls ornaments/perles e altres arreus per no carregar lurs marits d despeses/los clergues ab lurs oracions cõtinues/los seglars ab armes e ab diuersos altres treballs fins que la comunitat sia en bon estament. E posa aci Philogolus moralista que entre los altres officis que posen la cosa publica en bon estament son los mercaders. car terra hon mercaderia torna e abunda tostẽps es plena/e fertil/e en bõ estament. Per tal los mercaders diu que deuẽ esser fauorits sobre tota gent seglar del mon Car diu que los mercaders son vida dela terra hon son/e son tresor dela cosa publica/e son menjar dels pobres/son braç de tot bon negoci de tots affers compliment. Sens mercaders les comunitats cahẽ los princeps tornen tirans/los jouens se perden/los pobres sen ploren. Car cauallers ne ciutadãs qui viuen de rendes no curen de grans almoynes/solament mercaders son grans almoyners/e grans pares e frares d la cosa publica majormẽt quant son bons homens e ab bona cõsciencia/ensenya deu en ells grans marauelles. car com tota res los faça mal sino deu. Empero ells contra tota impugnacio comunamẽt surẽ en alt per gracia de deu special sobre tots los altres dela comunitat. E com lo mon los haja mester/axi reys princeps e grãs e pochs com subdits e generalment tot hom los tolga els furta. Empero ells tots temps han mes que altres. E mes de be fan q̃ tots

los altres. E creu sens dupte que nostre senyor deu los fa misericordia special en mort e en vida per lo gran profit que fan ala cosa publica/e p los grans treballs que sofiren en mar e en terra/e per les grãs perdues que sofiren souint les quals passen mills q̃ altra gent. per tal cõ ho han ja veat. E per les grãs ansies en q̃ tostemps viuen. E per raho de aço diu a quest doctor que tota la cosa publica deuria fer ora/cio tostemps special per los mercaders.

Capitol. xxxiiij. cõ los mercaders deuẽ esser afauorits.

Er raho d̃ aço en fauor dels mercaders consella aq̃st doctor als princeps quels defenen per mar e per terra/e q̃ sobira/nament se guarden de agreujar los per leudes/o per peatges/o per quals seuol carrechs/ans los deuen acullir en lur terra axi cõ a fills sens tota molestia/mas ab molta amor. Car d̃ lur venguda tostẽps los princeps han gran guany axi mateixs e lurs subdits. Consella encara aq̃st que en fauor dela mercaderia los siẽ fets priuilegis e gra cies specials e honors majors q̃ ales altres gents e james no sien rebujats ne empatxats don q̃ vinguẽ sis vol d̃ terra de enemichs sis vol de amichs. En fa uor encara dela mercaderia cõsellen alguns antichs e sauis de aquest tẽps q̃ deu esser vedat cõprar rẽdes e violaris a tot hom qui puxa mercadejar. car jatsia aço que aytals coses se puxen hauer justamẽt empo empatxen la mercaderia qui sens cõparacio es mil/

lor per ala comunitat. E appar ho a vll. Car qui te sos diners en aytals rendes si li era vedat de no ha uer les posar los hia en mercaderia e treballar hibja per guanyar per mar e per terra/e la donchs la ter/ ra seria pus habundant. E aquesta fauor ala mer/ caderia tingueren al cor los beneyts Princeps/e prelats passats qui en fauor de mercaders ordena/ ren de tenir verells per mar aguardar los de moros e de enemichs e stablien los portells e passos peril/ losos els reparauen per aqlla mateixa fi. E ara los prelats presents a grā dānacio de lur anima fan pa gar als dits mercaders les leudes e altres carrechs introduits p lo dit esguart e no fan gens del seruey. Vets aytals rectors dela cosa publica cō son mani/ fests robadors e dissipadors dela comunitat entāt que marauella es com negu vol mercadejar daqui auant.

Capitol.xxxv.cō lo reguater nou molt ala cosa publica.

Ot axi com lo mercader deu esser fauo/ rejat per lo grā be que fa ala cosa publi/ ca.axi lo reguater deu esser perseguit/e foragitat dela comunitat axi com a ca/ pital enemich dela cosa publica. Car lo reguater tostemps desija mal tēps/e carestia e com/ pra en gros p esperança de encarir la terra/e de tots punts es cōtrari a bon mercader/ne null temps cer ca ne cessa de traffegar o de baratar sino a son profit E per raho de aço los confon deu p les maledictiōs

que lo poble justament los dona per la afflicció q̄ls procura. Contra aquests en special deuen esser aju/ stats e molt mirar los regents dela cosa publica po sant los leys e termens q̄ no gosen passar sens grās penes a ells e als reuenedors/altres qui encarerē la comunitat e si caben en les penes q̄ les executen tot ras. Deus aci saber que los reguaters e reuenedors sis volen cobrir en los lurs mals dient que si ells cō pren en gros sis fan los mercaders qui compraran auegades algūa fusta qui portara vitualles e sis des carregaua es venia per botiguers la comunitat hau ria millor mercat. E per tal com ells la compren en gros la vitualla no baxa. Mas a aquest argumēt re sponen los doctors diēt que en aytals compres jut/ ga hom per presumpcions. Car si lo gra es huy en valencia a couinent for p ajuda dels mercaders qui han ajudat a portar lo. E estant lo blat en couinent for ve vna fusta carregada de gra/la qual sis descar regaua lo forment baxaria tant que los mercaders perdrien molt en lo gra que venen a couinent for. Dien aci los doctors que la comunitat ab bona con sciencia pot consentir als mercaders de comprar la dita fusta e de estojar lo gra. car mes val ala cosa pu blica que lo gra cost quecom mes/e que aq̄lls quil porten sien supportats e ajudats que no si per algū poch d̄ tēps lo mercat era major e los mercaders ro manien desfets. Per que los mercaders si per aytal intencio lo compren no pequen. Mas del reguater qui negun profit no aporta ans tostemps hi es per encarir lo gra/e les altres coses no es semblant. Car

si compra gra estant ell en couinent for no deu esser supportat pus nengu carrech no porta per la comunitat ne la serueix en res ne vol ne desija sino son ꝓpriꝫ guany. E per tal presumeix hom que la sua cōpra no va sino a encarir/e a procurar carestia. E per tal deu esser empatxat de comprar/e quant axi fos empero que la intencio del mercader fos axi corrupta com aquella del reguater es pogues mostrar per clars indicis axi lo mercader deu esser empatxat de comprar/e axi es digne de pena cō lo reguater. Car en aytal cars no te forma de bon mercader/ans ho fa de mal reguater. Es ver que en aquestes coses la intencio dels comprants jutja tot lo fet/per que veja lo mercader axi comprant si per aytal compra enten simateix rahonablemēt supportar e lauors pot en gros comprar la fusta. Mas si enten a indubir carestia per ques puixa enriquir e ajustar lauors de mercaders se tornen reguaters/e per cōseguent deu esser condennat axicom a reguater.

Capitol. xxxvj. qui posa que de la comunitat sien foragitats tractadors de vsures e trafeguers. e aci appar que deu fer la senyoria daquell qui sap alguna art trāscēdēt.

Ltra los damunt dits mals officis cōsella Gorgias gran philosof que de la comunitat sien foragitats tractadors de vsures de mogubells e de tota traffeguería ꝑ tal que la gent nos carrech de

deutes ne la comunitat per res. Car dix Filomō ro/
manus q̄ los baraters sen porten los diners els traf
feguers son mort dels mercaders. Car bon merca/
der tostemps va clar a tot hom. Deu los hom squi/
uar encara per tal cō aytals traffeguers en falsexen
la gent ignocent e la carreguē de peccat e pus la gēt
sia en falsida pert la amor ala comunitat e la cōuer/
teix a son be propri e lauors lexen deu e son daq̄lls
que diu sanct pau. Om̄es que sua sunt querunt non
q̄ jesucristi. E vol dir que tots aq̄sts aytals amen la
uors lo be ꝓprij e no lo be de jesucrist qui es amor d̄
la cosa publica e perden aximateix fealtat la qual es
hū dels principals fonamēts dela cosa publica/axi
com damunt hauē dit. Mas aci mou hun dupte for
tunatus filosof/e es aquest ço es q̄ deu hom fer quāt
hun hom appar nouell q̄ fara algun artifici mara/
uellos ꝑ que espatxara mes obra en hun dia q̄ altre
en deu axi cō defet diu q̄ ell veu hun hom en la ciutat
hon ell era que feu vn torn en lo qual vna fembra fi/
laua mes en hun dia q̄ altra no fabia en sa filosa en.
x. E axi com legim de Tiberi cesar emperador que li
vench hun hom qui fabia lo vidre axi fort cō a ferre
e lo empador feu lo ociure decōtinēt. Respon ell ma
teix a aq̄st dupte e diu axi q̄ si volem attēdre ala fi d̄
la cosa publica lauors veurē solucio al dupte. E deꝰ
saber que segons q̄ posa tulli libro. ij. de officijs la fi
dela cosa publica es tenir los homens en bon esta/
ment. Si donchs venia huy hun çabater nouell qui
fes ab nouells instrumēts aytantes çabates en hun
jorn cō altre en vint. Aquest vsant de sa art seria de/

struccio de cent o.cc.çabaters qui huy viuen tots en la comunitat de aqst offici/e p cōseguent lo empa/xament de aqst nouell çabater seria destruccio de a/quella fi/per q̄ la cosa publica sostenia los dits.cc.o c.çabaters ço es de sostenir e de mātenir los en bon estament.car sino guanyauen no porien hauer que menjar/ne p cōseguent estarien en bon estamēt. per q̄ en aytal cars mes valdria manar al dit çabater no uell de no vsar de son nouell artifici e ordenar lo axi q̄ si volia obrar de sa art quē vsas axi cō los altres e aço valria mes q̄ no q̄ ell vsant de sa art pus espara damente sofferrien notable estrenyment e miseria.
Ne aproua aqst doctor ço quel empador allegat feu daqll qui fabia lo vidre fort. Car jatsia q̄ en fermar lo vidre molts qui viuen ara de obrar e qui p tal no viuen en major nombre quant lo vidre se trenca la/uors no porien viure e p aço lo hom aqll rahonable ment pogues esser pbibit e stret per manament que de present no vsas dela art/e si no volgues obeir al manament poguera l hom pendre a tēps. Empero alciure lo per tal quāt sabia la dita art fon peccat de de homicidi/e lo empador aqll feu gran maluestat e grā oradura/Mas moltes daltres nā fetes los em peradors romans axi cō legim en lurs croniques/quels donen mala fama/e mala memoria axicom a grās peccadors. Daytals homēs qui saben fer obres axi excellents e marauelloses/dona Gorgies philo/sof aytal consell q̄ hom los man q̄ no vsen dela dita art per guanyar sino p ensenyar ho a altres. E quāt tots ho sapien pot ne ell matex vsar e tots axi vsant

spayadament ajuden molt ab la lur art ala cosa pu/blica. E encara les comunitats circunstants e negu no pert sa vida ans lay millora per lo guany q̄ reeb millor que dabās. Encars empero q̄ lo dit hom no vulla tenir lo manament dela senyoria ne vulla ces/sar de obrar/ lauors deu esser pres en la preso queu enseny a altres e q̄ aqui estiga tant longament fins que los altres ho sapien.

Capitol xxxvij. qui posa tres cōsells spe cials per conseruacio dela cosa publica.

Interrogat lo famos cōseller Ceter ap̄s la exaltacio de Roma cō se poria mills conseruar la cosa publica Respos q̄ per tres punts/ ço es. Per perseguir los vagabunts e per exalçar los reuerēts/ e p demanar a tot hom cōsell. E declarāt los dits pūts debia axi parlant al primer. Si los homens appel/lats vagabunts ço es qui van e estan ociosos/ son gitats fora la comunitat/ lauors cessa tota pahor de ladres e de bargants e de murmuradors e degua/stants lo pa debades. E per tal debia que los grans senyors que aytal gent tenen en sa casa els deffenen per tal quant sen seruexien a lurs bandos a mante/nir deuien esser gitats dela comunitat. car per occa/sio lur aytal mala gent es sostenguda los grans ho/mens antigament eren a gran bellea e noblesa/ e a profit dels grans lochs en que habitauen. Mas des/puys q̄s girarē a mal e a guerres entre si mateixs lur

presencia es grā carrech del loch hon habiten p moltes vies e en special p aquesta rabo quant ells mantenen tot mal hom qui a ells se acosta los mals homens p cōfiança lur se alarguē afer tot mal. ¶ Lo segon qui debia Leter qui exalçaua e cōseruaua la cosa publica era exaltacio dels reuerēts ço q̄ tostemps tinguessen lo offici del regiment persones de honor qui son tals quis preben de lur estament/e de lur honor e de honesa/e de fama e de simateix e dels seus e hi attenē forte aqui amen la comunitat/e qui no amen diners sino axi cō dit es honor e fama de simateix e dels seus. E encara sien ells quis vulla. E aço guardaua fort lo Senat de roma majorment quant elegia empador E quant lo vebien hom reuerent en ses costumes axi cō dit es no guardauen si eren pagesos/o cauallers/o de qual estament se volgues. Car dioclecia emperador del arador e dels bous lo leuaren quant fon fet empador. E axi daltres notables psones foren per ells molt honrades segons q̄ ells los trobauen reuerēts e dignes de honor. ¶ Lo terç punt si dix q̄ era de demanar a tot hom cōsell. Deus saber que antigament en roma era aytal costuma q̄ cascu hauia a scriure e a presentar ala comunitat la millor obra q̄ sabes Per bon estament dela comunitat e despuys posauas en obra de cōsell del Senat. E sapies per cert que aq̄sta cosa es sobiranamēt pfitosa ala cosa publica ço es q̄ cert temps del any cascun fos request de proposar en certs lochs dela comunitat les millors coses q̄ sabes per pfit del comu Car mes veben molts q̄ pochs. E moltes coses po

sa deu en lo cor de hun simple hom que no les posa en lo cor dels majors e despuys los regents princi/pals vist que dien los altres podē ne elegir ço quels sia vijares/e que sia millor. E aquests tres consells trobaren los romans que eren fort profitosos/e cō/servatius dela cosa publica.

Capitol. xxxviij. qui respon a tres prouerbis aportats contra la cosa publica.

Er conclusio de aquesta present mate/ria deus saber que alguns amadors de simateixos e poch dela cosa publica ne dela sua anima quant son reptats ꝑ los sauis homēs per q̄ amē tant simatexos e tant poch la comunitat e per colorar sa error si al/leguen los seguēts prouerbis antichs. Lo primer si es car dien que qui serueix a comu/no serueix a nengu. Lo segon que caritat ordenada asi mateix comē ça. Lo terç qui parteix e sen gana sant Marti li trau lull. Lo quart/beatus qui tenet/bahabaron qui va çer cant/que vol dir que benahuyrat qui te/e dolent es qui cerca. ¶ Als quals ꝓuerbis respō Ciracus en lo primer tractat de regimine mundi hon diu axi q̄ al/legar que seruir a comu es seruir a nengun. ver es q̄ aytal seruir no es special a hu tot sol/ans es prime rament a seruir a deu quant hom ho fa per reueren/cia sua qui mana aquest seruey fort affectuosament axi cō appar en diuerses parts ꝺla scriptura. Apres aquest seruey es seruir a tots aquells dela comunitat en general e cascu en special qui son membres dela

cosa publica e posem q̃ cascun sia desconexent entāt q̃ nēgu nou satisfaça ja val mes p̲ a tu qui fas lo ser/ uey aq̃st. Car tot bon loguer se spera ab deu quil te dara sens tota cōparacio pus altament q̃ neguna co munitat del mon. Mas tu miserable qui aq̃st ꝓuer/ bi allegues volries q̃ de p̄sent q̃ has fet lo plaer o ser uey decōtinent fos aqui la paga humana/he ensen/ yes q̃ no fas lo seruey p̲ caritat ne per amor de deu/ ans amaries mes fort sotil paga tēporal q̃ tota la di uinal. Per tal fa deu grā miracle d̄ aq̃sts aytals. car lexals caure en temps e en loch en encars que gracia ne priuilegi q̃ haja la comunitat nols pot ajudar ne valer. Pren los ne axi cō als malādrins qui prenen corona no p̲ amor de deu/mas p̲ tal q̃ com hajē fet qualque mal o grā exces q̃ no sien pējats. E deu qui veu la lur mala intēcio lexals caure en tal guisa q̃ co rona ni res q̃ al mō sia nols val q̃ no encorreguen ço de ques temien ne troben nengu quils vulla ajudar ¶ Quāt dieu lo segon prouerbi q̃ caritat ordenada comença asimateix/ver dien. E p̲ tal si ells treballa uen leyalment p̲ la cosa publica començarien de fer be asi mateix. Car qui fa be ala comunitat primera/ mēt fa obra meritoria p̲ simateix a saluar/puix la fa ça en caritat. Mas p̲ lo dit ꝓuerbi allegat ells volen dir q̃ primeramēt e de tots punts deuen hauer cura de sa p̲sona e de casa sua e curar se del be ꝓpri. E siu fan axi/ja no son en caritat. car diu sant pau prima ad corinthios. xiij. Caritas nō querit q̃ sua sunt. E vol dir q̃ hom q̃ haja caritat no atten al be propri e personal tēporal. Mas atten al be dela sua anima/

la qual esta majormēt en amor dla comunitat ama da p amor de deu. E p tal. car aqsts axis cōuertexen a amar si mateix lexāt la comunitat los aporta deu en hoy de tota creatura entant que a tota res son pu dents ne troben james q̄ per amor dells de bon cor nēgu los faça seruey. ¶ Al terç pverbi quant dien q̄ qui parteix e se engana sant Marti li trau lull. Dich te q̄ aquests son aquells qui mal partexen sa amor. Quāt la primera part donen ala carn / e p cōseguēt enganen simateixs. E sant marti qui sabia lo cōtra-ri los jutja dauant deu que son sens ulls encegats / e orats. car podiē guanyar sens fi si be haguessen par tit / e axi partint hā pdut deu / e simatex. e p tal quāt axi han amada la carn e han auorrit deu e lo be co-mu e hā feyta ydola de simateix troben se en la mort enganats pobres e nuus sens tot be qui al mon sia. E en aytal disposicio q̄ nols ajudē los merits de nē guna comunitat ço es ne del cel ne dela terra ne en-cara de jesu crist qui han auorrit en vida / cō tu sies membre tallat del seu cors mistich qui es la comuni tat dels feels crestiās. ¶ Quāt dien enlo quart pver bi q̄ beat⁹ qui tenebit ꝛc̄. Ver dien siu entenien. car aqll te ço es qui es vera riquesa axi com es caritat e vera amor al be comu / aquell es ppriamēt rich. car aytal ha deu ab si. Mas ells no son de aquella lurea car tenint ells ço que amen no tenen res. Car esca-par los ha axi com anguila viua e lisa escapa a hom entre les mans / e lauors cercaran que puixen queu-com pendre. E los diables truffar se han de ell e cri-dant li diran per scarn Babaron / que vas cercant

ço es dolēt malastruçb mala fuyst nat. car pus q̄ has amat ço q̄ tenir nos podia/ ara tes tot escapat e axi com a dolent vas ara cercant e no es ara temps de cercar ni deu ne ses obres ne ses carreres/ vet q̄ has trobada la mort corporal e eternal les quals posse/ hiras e dolent seras da qui auant. In secula seculoꝝ.
¶ Per totes aquestes coses appar que amar la co/ munitat e ajudar li incessantment ab oracions e ab sanctes inducciōns e ab virtuoses obres/ es cosa a deu plasent sobiranamēt/ e obra en si molt alta e vir tuosa e q̄ porta lom a grā stamēt dins si/ e finalmēt ha major part en lo regne d̄l nostre glorios pare qui ꝑ amor d̄la comunitat deualla d̄l cel a nos e ab nos conuersa. xxxiij. anys. E nos informa per tres anys e mig de aquella fontanal doctrina deuallada d̄ deu lo pare e per amor dela communitat pres mort e ha amar la/ nos incita e exorta tostēps per diuerses in/ formacions sues. E aço sia dit quant al primer trac/ tat de aquest present libre lo qual se appella del regi ment dela cosa publica. Qui mes voldra de aquesta materia mire al proces de aquest libre. car aqui es tocada aquesta materia en diuersos lochs.

Capitol. xxx. qui dona conclusio a tot lo tractat.

Acabat lo present tractat/ per la miseri/ cordia de deu resta tornar e redubir mi mateix supplicāt senyors meus ala vo stra reuerēcia que si en aço que damunt es dit ha res de be q̄ sia ne que puixa ser

uir al vostre regiment e de aqlls qui a vosaltres sen/
yors succehiran/que tot sia atribuit al donador de
totes gracies nre senyor deu. Si hi ha deffallimēts
axi com creu que haja molts/placiaus atribuir los
ala mia ignorancia. E no resmenys senyors meus
vos placia de pendre aqst poch seruey dela mia sim
plicitat lo qual sap jesu crist queus offir ab gran af/
feccio e aço per honor de nostre senyor deu e per satif
fer ala vostra prouidēcia ala qual me tinch tostēps
fort caramēt per obligat. E encara ala fi del tractat
vos requir eus enduesch ab tota aquella vigor d spi
rit que puch q per la sanch de jesu crist/aquesta tā al
ta obra com es lo regimēt dela cosa publica vullats
fer e exhigir ab tota diligencia/lo qual regiment sta
sumariament en hauer tostemps deu dauāt vostres
ulls e en apres seruar vos nets de tota corrupcio/e
en gouernar la comunitat dret/ab tota diligencia
post posat tot hoy e rancor menyspreant tot perill q
seguir vos en puixa posant vos en les mās daquell
qui es scut ferm de tots aquells qui per veritat/e p
justicia volen virtuosament pugnar. Car cō dix Se
neca/ que no es abte de regiment qui tem hoy de nē
gu ni menaçes. E com aytal regiment requira gran
studi per tal vos placia sobre aço largament pensar
car com diu Boeci primo de consolacione. Senten
tia platonis est. Beatas fore res publicas si eas vel
studio sapientie regerent vel earū rectores studiū sa
pientie cōtingissent. E vol dir que sentēcia es daqll
gran philosof Plato que lauors la cosa publica es
benabuyrada quant los regidors la regexen ab saui

studi e diligent. O quãt axi es que los dits regidors entenen en studi de saviesa/quils ensenya de be e sa viament regir. Car diu Severus/per lo dit studi co nexen quin ne qual deu esser regidor dela cosa publi ca/e perceben clarament q̃ jurats e regidors aytals son Ministres de deu. Braços del princep. Ulls del be comu. Lẽgua del poble. Seguretat dels estranys Fortalea dels amichs. Alegria dela comunitat. Co rona dela sua fama. Scut cõtra tota aduersitat. Col tell e mort dels mals homẽs. Vida dela terra. Spe rança dels atterrats. Mare dels pobres. Consell e re fugi dels exellats. Terror dels enemichs. Spill de clerezia. Noblea e bellea deles leys. Rayl de justicia Ligament de pau. Cor cap e honor de tot lo poble. Als quals deu esser dada per tots cordial amor/spe cial honor/reuerent nom/honorable loch/podero/ sa deffẽsio/e en p tostẽps gloriosa memoria. Veus senyors aqueus es tengut lo mon p vostre bon regi ment/e vltra aço per aq̃sta tãta e tan poderosa obra podets ab cõfiança sperar la gracia e la misericordia del fill de deu en esta vida present/e apres la sua co/ piosa e eternal gloria. Ad quaȝ nos perducat Jesus xp̃us. Qui cum deo patre ⁊ spiritu sancto viuit ⁊ re gnat om̃ipotens deus in secula seculoꝝ. Amen.

Deo gratias.

¶ A honor e gloria dela sanctissima trinitat e ꝑ instructio dels qui lo be augment e conseruacio dela cosa publica zelen. son emprẽptat lo present tractat en la inclita ciutat de Valencia per Xp̃ofol cofman alamany. En lo any dela salutifera natiuitat del redemptor senyor deu nostre jesucrist. Mil.cccc.lxxxxix.a.xxviij.del mes de Jener

